

ОБЩИНА НЕДЕЛИНО
ОБЛАСТ СМОЛЯН

ОБЩИНСКИ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ
2007 - 2013

Община Неделино , май 2005 год.

СЪДЪРЖАНИЕ :

ВЪВЕДЕНИЕ	стр.3
1.СЕКТОРНИ АНАЛИЗИ И АНАЛИЗ НА СОЦИАЛНО – ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНАТА	стр.5
1.1. НАСЕЛЕНИЕ И ДЕМОГРАФСКА СИТУАЦИЯ	стр.9
1.2. ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ И СБЛИЖАВАНЕ	стр.14
1.2.1. Растеж и равнище на развитие	стр.15
1.2.2. Секторна структура	стр.20
1.2.3. Заетост	стр.24
1.2.4. Производителност на труда	стр.25
1.3. СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ И СБЛИЖАВАНЕ	стр.25
1.3.1. Безработица	стр.25
1.3.2. Доходи	стр.29
1.3.3. Здравни услуги	стр.30
1.4. ФАКТОРИ , ОПРЕДЕЛЯЩИ РАСТЕЖА , ЗАЕТОСТТА И КОНКУРЕНТНОСПОСОБНОСТТА	стр.31
1.4.1. Човешки ресурси	стр.31
1.4.2. Изследвания , технологии и иновации	стр.37
1.4.3. Предприемачество	стр.38
1.4.4. Развитие на услугите , подкрепящи бизнеса	стр.38
1.4.5. Инвестиции	стр.38
1.4.6. Транспортна инфраструктура и транспортен достъп	стр.39
1.5. ОКОЛНА СРЕДА	
1.5.1. Качество на атмосферния въздух(КАВ)	стр.42
1.5.2. Качества на водите	стр.43
1.5.3. Качество на почвите	стр.45
1.5.4. Отпадъци	стр.45
1.5.5. Биологично разнообразие	стр.48
1.6. ТЕРИТОРИАЛНО РАЗВИТИЕ И СБЛИЖАВАНЕ	стр.49
1.6.2. Развитие на селищната мрежа и териториално – урбанистична структура , концепция за устройство на територията	стр.49
1.6.3. Вътрешнорегионални неравновесия	стр.51
1.6.4. Райони за целенасочено въздействие	стр.52
1.6.5. Трансгранично сътрудничество	стр.53
1.6.6. Структурните фондове на ЕС на местно равнище и оценка на капацитета за усвояване на средствата от	стр.53
1.7. SWOT АНАЛИЗ	стр.56
2. ВИЗИЯ ,ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ (ОПР) ЗА ПЕРИОДА 2005-2013	стр.58
3. ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ(ОПР)	стр.60
3.1. ИНСТИТУЦИОНАЛНА ОРГАНИЗАЦИЯ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ОПР	стр.62
3.2. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ И ФИНАНСОВИ МЕХАНИЗМИ ЗА ПОДПОМАГАНЕ	стр.62
4. МОНИТОРИНГ , ОЦЕНКА И АКТУАЛИЗАЦИЯ НА ОПР	стр.79
5. ИНДИКАТИВНИ ФИНАНСОВИ ТАБЛИЦИ	
ПРИЛОЖЕНИЯ	
ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА	

ВЪВЕДЕНИЕ

“ ..Стратегическото управление е науката и изкуството да се намери бъдещото място на организацията в заобикалящата я среда , което ще и осигури непрекъснат успех и ще я предпазва от изненади . Това е логичен анализ , който показва как организацията трябва да “мисли”, за да се адаптира успешно към постоянно променящите се външни и вътрешни условия ...”

Игор Ансоф

Общинският план за развитие (ОПР) определя целите и приоритетите за развитието на общината, както и финансовите ресурси за неговата реализация.

Общинските планове за развитие са средносрочни планови документи ,които следва да осигурят развитието на общината ,съобразено с циклите на държавната политика и бюджетните планове на ЕС.

Този планов документ е разработен като актуализиран вариант на Плана за развитие на община Неделино и има за цел да го приведе в съответствие с изискванията и разпоредбите на Закона за регионалното развитие / Обн., ДВ, бр. 14 от 20.02.2004 г., в сила от 20.02.2004 г./, Националният план за регионално развитие ,Националната стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2005-2015 и останалите законови и подзаконови нормативни актове и документи , като осигури включването на планираните програми и дейности в Националната оперативна програма за регионално развитие (НОПР) и програмното допълнение към нея ,което е предпоставка за финансирането им. Финансирането на местни проекти от външни източници в бъдеще ще зависи от факта ,дали те са част от планов документ , по който има обществено съгласие ,особено що се касае за проекти с надобщинско значение .

Съгласно чл. 20 от Конституцията на Република България държавата създава условия за балансирано развитие на отделните райони на страната и подпомага териториалните органи и дейности чрез финансовата, кредитната и инвестиционната политика.

Националният план за регионално развитие (НПР) е основен инструмент за формирането на цялостна, дългосрочно ориентирана и ресурсно осигурена политика на регионално развитие, основана на балансиране на националните, регионалните и местните интереси и приоритети.

Националната стратегия за регионално развитие (НСР) за периода 2005-2015 е основния документ за определяне на дългосрочните цели и приоритети на регионалната политика на страната .Тя дава стратегически направления и равнища на регионалната политика и представлява отправна точка за придобиване и разпределение на помощта от ЕС при изпълнение на програмите , отнасящи се до регионалното развитие .

Основната цел на регионалната политика на ЕС е да насърчи ускореното социално и икономическо сближаване в Съюза .Политиката на сближаване е политиката на ЕС ,политика във всички измерения , разглеждана като интегрална част от Лисабонската стратегия .Тази политика е основен двигател за реализация чрез националните и регионални програми за развитие .

Европейската комисия се спира на един централен списък с ограничен брой ключови теми :

- Иновация и икономика ,основаваща се на знания ;
- Околна среда и превенция на риска ;
- Достъпност и услуги от обществено икономически интерес .

Приоритетни теми на Общността са :

- Конвергенция , а именно подкрепа на растежа и създаване на работни места , в най – слабо развитите страни – членки на региона ;
- Регионална конкурентно способност и заетост;

➤ Териториално сътрудничество .

Тази подкрепа ще приключи през 2013год. За целта до 2013 програмите ще бъдат подкрепени от финансовите ресурси на Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР), Европейския социален фонд (ЕСФ) и Кохезионния фонд.

За изготвянето на ОПР бе събрана ,обобщена и анализирана информация от голям брой институции от община Неделино и Областния център гр. Смолян .

Процесът на подготовка, разработка и окончателното оформяне на документа се реализира при спазване на Методическите указания за разработване на Общински планове за развитие /ОПР/ и при ползване опита и методологията на проект “ Партньори за развитие “ , финансиран от Британското министерство на международното развитие - DFID/Department for International Development/, по които са разработени успешно стратегиите на немалко общини в България .

Най-общо процесът на работа беше разделен на няколко основни фази: анализ на съществуващите документ и информация ,набиране на нова информация и данни ,изготвяне на въпросници за анкетно проучване , анализ и разработка на аналитична част на стратегията , създаване на стратегическата част, обсъждане , окончателно изготвяне на ОПР.

Основни източници на данни бяха наличната информация в общината; справки и анализи, предоставени от различните институции; специална информация, изискана с нарочни писма; анкети и въпросници до фирми и младежи в Общината ;различни справочници и документи,Концепцията за регионално развитие на Южен централен район за планиране , Областната стратегия за РР,Редовен доклад за напредъка на България в процеса на присъединяване за 2004год., Националната стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2005-2015 / проект/ и др.

Основният подход за оценка на местната икономика и на цялостното обществено-икономическо развитие на община Неделино е основан на специфично прилагане и адаптиране на възможностите на SWOT - анализа към проблемите на оценката на регионалното развитие. Методологията на този анализ, включва взаимнообвързана оценка на вътрешните за дадена организация или регион *силни* (Strengths) и *слаби* (Weaknesses) страни, както и на външните за организацията *възможности* (Opportunities) и *заплахи* (Threats).

Силните страни представляват определен специфичен ресурс, умение, достижение, потенциал или друго преимущество, което притежава общината. При анализа на силните страни на общината се обръща внимание на това до каква степен са използване те в досегашното ѝ развитие и какви са възможностите и целесъобразността за извеждане на основа на тези силни страни на приоритетите за бъдещото развитие на общината.

Слабите страни представляват определени обективни или субективни ограничения, недостиг на ресурси, умения или способности, които по един или друг начин са възпрепятствали развитието на общината до сега и могат да повлияят отрицателно и върху бъдещото ѝ развитие. Важен елемент на стратегията е да се имат предвид тези слаби страни и да се ограничи влиянието им.

Възможностите включват основните благоприятните елементи на външната среда за досегашното и бъдещо обществено- икономическото и социално развитието на общината.

Заплахите включват неблагоприятните сегменти на външната среда за развитието на общината, които поставят определени бариери или препятствия пред досегашното и бъдещото ѝ развитие.

Настоящият план за развитие на Община Неделино и програмата за реализацията ѝ са разработени от съвместен екип на Общинска администрация Неделино и на консултантите към фирма "Център за консултации на кредитни проекти"ООД.

1. СЕКТОРНИ АНАЛИЗИ И АНАЛИЗ НА СОЦИАЛНО – ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНАТА

СИТУАЦИОНЕН АНАЛИЗ

Съгласно разпоредбите на ЗРР на територията на Република България се обособяват **шест райони за планиране**, които се формират на основата на областите в зависимост от географското им разположение, икономическото им развитие, броя на населението им и перспективите им за развитие. Районите за планиране са с наименование и териториален обхват, както следва: Северозападен район за планиране, Северен централен район за планиране, Североизточен район за планиране, Югоизточен район за планиране, **Южен централен район за планиране, обхващащ областите Пловдив, Кърджали, Хасково, Пазарджик, Смолян и Стара Загора**, Югозападен район за планиране.

Южният централен район за планиране с център Пловдив включва 6 области – Пловдив, Кърджали, Пазарджик, Смолян, Стара Загора и Хасково, които обхващат най-голям дял от общините в страната - 68 от общо 264. На територията му са разположени 1511 населени места (28% от населените места в България), в т.ч. 63 градове и 1448 села. Районът е на първо място по площ (27516,2 km² – 24,8% от националната територия) и на второ по население (1944,4 хил.д. – 24,9% от общото население на страната) в сравнение с другите райони. Той заема централната част на Южна България, южната му граница съвпада с държавната граница с Р Гърция и Р Турция. Релефът на района е разнообразен. От север на юг се редуват части от Стара планина, Забалканските котловини, Същинска и Сърнена Средна гора, Горнотракийската низина, Родопите и Сакар. Водните ресурси са с най-големи запаси в страната. Те се формират главно от оттока на реките Марица, Арда и Тунджа и от значителните запаси на подземни води.

В границите на районите за планиране се обособяват райони за целенасочено въздействие. Районите за целенасочено въздействие са териториална основа за провеждането на държавната политика за регионално развитие чрез система от мерки, насочени към постигане на устойчив ръст на социално-икономическото развитие и преодоляване на вътрешнорегионалните различия. Районите за целенасочено въздействие обхващат териториите на една или повече съседни общини.

Създаването на шестте района за планиране, които не са административно – териториални единици по смисъла на ЗАТУРБ, е обусловено от изискването на регионалното планиране и по специално от изискванията, поставяни във връзка с присъединяването на България към ЕС. Таблица едно представя някои данни за Южен централен район за планиране в България, част от който е Област Смолян и респективно – Община Неделино.

Таблица 1 – Район за планиране (2003г.)

Район за планиране	Територия 2003г /кв.км./	% от общата територия	Население 2003г.	% от общото население	Гъстота на населението/ч./кв.км./	Брой области	Брой общини
РБългария	111001,9	100.0	7 801 273	100.0	70.3	28	264
Южен централен	27 516,2	24.8	1 944 382	24.9	70.7	6	68

Смолянска област се намира в Южна България и попада в едноименния планов регион с център гр.Пловдив. В административно отношение областта обхваща 10 общини, които се различават значително по площ, инфраструктура и социално-икономически показатели.

Община Неделино е включена в административно-териториалните граници на Смолянска област и съгласно разпоредбите на ЗРР, с които на територията на Република България се обособяват шест райони за планиране, Община Неделино попада в Южен централен район.

Община Неделино заема 102,3 кв.км. площ и съставлява 3,2 % от територията на Смолянска област, която е с площ от 3192.9 кв.км. Видно от таблицата общината е с най-малка площ, сравнено с останалите общини на територията на областта.

Община	Територия Кв.км.	Населени места /брой/	Кметства /брой/	Населени места под 500 души
Общо	3192.9	242	78	199
Област Смолян				
Баните	301.2	20	8	16
Борино	173.2	5	2	3
Девин	573.7	16	10	8
Доспат	282.7	8	7	1
Златоград	171.5	11	4	7
Мадан	175.0	44	12	40
Неделино	102.3	16	6	14
Рудозем	182.9	23	9	20
Смолян	854.0	86	15	81
Чепеларе	376.4	13	5	9

Географските дадености и геостратегическото положение на всеки един регион са един от най-важните фактори за досегашното му развитие и много важен потенциал за бъдещото му развитие.

В географско отношение Община Неделино заема част от централния южен дял на Средните Родопи и обхваща територия от 102,3 кв.м при надморска височина от 450 до 1 200 метра. Град Неделино се намира на около 60км. от областните центрове Смолян(65км.) и Кърджали(63км.) и на 165км. от гр. Пловдив. На юг общината граничи с община Златоград, на изток с община Джебел, на север и северозапад с община Ардино, на запад и югозапад с община Мадан.

Общината включва общо 16 населени места – гр. Неделино и селата Бурево, Долен и Горен Върли дол, Върлино, Гърнати, Диманово, Дуня, Изгрев, Козарка, Кочани, Кундево, Еленка, Крайна, Оградна, Средец, Тънка бара.

Административен, индустриален и културен център е гр. Неделино. Град Неделино е обявен за град на 03.09.1974год. с указ на Държавния съвет на Народна Република България.

Географските дадености на община Неделино са изключително разнообразни, тъй като общината се намира в централния южен дял на Средно Родопи. Неповторимата природа на Родопите явяваща се уникално съчетание от чист планински въздух, воден ресурс, планински и скален масив, биоразнообразие привлича любители на планината, туристи и чужденци. Всеки един, който веднъж е посетил този край желае да се върне отново. В това е може би силата на Родопите. **Приказната красота не може да се опише, а трябва да се види.**

Общината е разположена върху терен със силно пресечен планинско горист релеф, със средна надморска височина 700м., заемаща площ 102,3 кв. км. Релефът е с планинско-хълмист, а в по-високите части планински, което дава отражение върху цялостното и социално-икономическо, селищно и инфраструктурно развитие.

Климатът е преходно – континентален и планинско-хълмист, като в югоизточните части – преходно средиземноморски. Климатът на община Неделино е повлиян от специфичния релеф и проникващите от юг средиземноморски въздушни маси. Месеците юли и август се характеризират с високи температури, а януари и февруари с минимални.

№	Показатели	стойности
1	Максимална температура, °С	40
2	Минимална температура, °С	-18

3	Средна годишна температура, °С	20
4	Максимално количество валежи – годишно, мм	137
5	Минимално количество валежи – годишно, мм	38
6	Средно годишно количество валежи, мм	105
7	Максимална влажност, отн. %	85
8	Минимална влажност, отн. %	64
9	Средна годишна влажност, м/с	75
10	Средна годишна скорост на вятъра, м/с	1,1
11	Преобладаващи ветрове в общината, посока	Изток-запад-юг

Снежната покривка е нетрайна, но във височини на някои склонове със северна експозиция се задържа за по-дълго време.

Климатичните особености и геоложкия строеж създават условия за поява на редица физико-геоложки явления като: ерозия, свлачища, кално-каменни потоци, сипеи и срутища, които нарушават устойчивостта на терена.

Община Неделино разполага с по-голямо количество подпочвени води, малки артезиански кладенци, повърхностни, представени главно от р. Неделинска; микроязовир "Неделино" с полезен обем 10 хил. куб.м.

Равнинната част се отличава със сравнително по-мек климат. Есента е сравнително по-топла от пролетта. Най-студен е м. януари когато средните месечни температури на районите с по-голяма надморска височина достигат от -3 до -3,5° С.

Главна отточна артерия, пресичаща общината е река Неделинска .

Информацията за наличието на полезни изкопаеми сочи ,че на територията на общината има оловно –цинкови руди . Няма данни за наличие на минерални води .Най-разпространените почвени видове на територията на общината са: канелени горски, кафяви горски тъмни, кафяви горски преходни, кафяви горски светли, алувиално-ливадни и хумусно-карбонатни. Канелените и светли горски почви със скелетно -чакълеста структурата благоприятстват за развитието на тютюн.

Към настоящия момент на територията на община Неделино с по-голямо значение са нерудните полезни изкопаеми . В експлоатация е една кариера Нерудните полезни изкопаеми са: варовик, чакъл и пясъци /строителни материали/.

Селското стопанство в общината се характеризира с това , че е планинско и подчертано монокултурно с тежки терени и климатични условия.

Земеделските територии в общината възлизат на около 33 508 дка, от които обработваемата земя представлява 27 372 дка (81,6%) в т.ч.ниви 20 822 дка, трайни насаждения - 259 дка и естествени ливадиб 291 дка. От общите земеделски територии 15 659 са частни, което представлява - 46,7%.

Транспортната инфраструктура е част от транспортната инфраструктурна схема на страната . Съществува изградена пътна мрежа, като гъстотата е под средната за страната – 0,3 км/кв.м.Категорията на изградената мрежа е ниска. На територията на общината, републиканската пътна мрежа се представя от третокласни пътища .Състоянието на пътната инфраструктурата не е на добро ниво . Има нужда от изграждане на нови пътни връзки и основна рехабилитация и обезопасяване на съществуващата пътна мрежа . IV класен път минаващ през Общината е пътят за Бял Извор-Неделино-Златоград . Останалите пътища са местни. Всички елементи на пътната мрежа - габарити, настилки, отводнителни и укрепителни съоръжения, маркировки, сигнализации и други не отговарят на европейските стандарти за сигурност и комфорт на пътуване. Много от малките села във високите части на планината са практически надостъпни, особено през зимата. Използва се изключително автомобилен транспорт за всички водове превози. Като цяло състояние на пътната мрежа е

лошо ,остарял е и автомобилния парк, което нанася преки и косвени вреди на развитието на икономиката ,околната среда и населението.

Във връзка с проектите свързани с откриването на нови ГКПП “Елидже” в района на община Рудозем като продължение на транспортния коридор Никопол – Плевен – Пловдив – Смолян - Рудозем – граница с РГърция и на ГКПП “Маказа” в района на община Кирково, става **стратегически важно изграждането на път Подкова – Пресека – Долен – Неделино – Върли дол – Черешките – Мадан – Рудозем. Този път ще поеме пътния поток между Кърджалийска и Смолянска област.**

Няма изградена жп мрежа . Има възможност за подходящо изграждането на ж.п. линия по трасето Подкова – Пресека – Долен – Неделино – Върли дол – Черешките – Мадан – Рудозем с обща дължина около 600 км.Следва да се направят проучвания за целесъобразността и стойността за реализиране . Това трасе ще направи възможно обвързването на ж.п линията водеща към ГКПП “Маказа” с ж.п линията, която е предвидена за строеж в Областната програма за развитие, по трасето Асеновград – Смолян – Паранестион.

Територията на цялата община притежава благоприятни условия за развитие на земеделие и особено на животновъдство . Климатичните ресурси на общината предлагат широки възможности за стопанско използване.

По-голямата част от територията на общината е с много добра екологична характеристика. Природните дадености са възможност за развитие на селски и екотуризм .

Като цяло местната икономика бележи спад в развитието си в последните десет години, повлияно от общото кризисно състояние на икономиката в страната. В по-голямата си част технологичното оборудване се нуждае от обновление. В икономическата база на общината съществуват резерви от неизползвани производствени мощности, трудови ресурси, производствени и складови площи.Сериозно свиване на местно ниво има в почти всички отрасли.Характерно за общинската икономика през последните години е, че нараства делът на частния сектор. Това се дължи на провежданата с ускорени темпове структурна реформа с промяна на собствеността в посока от общинска и държавна към частна. Тенденцията от последните години е към нарастване дела на микро-фирмите в преработващата индустрия, търговията и услугите и транспорта . Увеличава се и средносписъчният състав на заетите в малките фирми от преработващата индустрия.

По последни статистически данни в края на 2003 год. населението на община Неделино е **8 467 души**, от които 5008 живеят в гр. Неделино . Етническият състав на населението на общината включва и малцинствени групи.Демографските показатели на общината са влошени , но спрямо общата картина в страната процесите могат да се овладеят. За периода 1999-2001год. броят на населението е намалял с 588 човека , влошена е възрастовата структура, отрицателни са естественият и механичният прираст. Периферните населени места се обезлюдяват, съществуват трайни тенденции за миграция към по-големи градове и емигриране в чужбина. В процеса на механично движение по-голямата част от мигриращото население се е насочвало към общинския център..

Доходите на населението са ниските , което определя ниската покупателна възможност на населението. Увеличава се делът на социалните доходи, което говори за нарастваща зависимост от системата за социална защита. Висок е делът на доходите от домашното стопанство, което отразява една тревожна тенденция на натурализация.

Според данните обявени от последното преброяване на населението през 2001год.,икономически активното население в община Неделино е 4 806 лица. Средномесечния брой на безработни в края на първото тримесечие на 2005год. е 2223 лица , като за същото тримесечие на 2004год. данните сочат 2516 лица.

Наблюдаващото се завишаване на регистрирани незаети лица през различни периоди се дължи на регистрацията след сезонната работа или след ангажираност по “НПОСПЗ” .

Средно за първото тримесечие на 2005год. в ДБТ Златоград равнището на безработица е 18.55% , като за Община Златоград тя е 15,63 % , а за община Неделино 23,40 %.

През последните години се наблюдава една тревожна тенденция на увеличаване на броя и относителния дял на продължително безработните лица и регистрирани безработни жени ..

Системата за здравно обслужване на населението в община Неделино е добре организирана и в значителна степен обезпечена материално и кадрово.

На територията на общината функционират четири училища, от които две средно общообразователни и две основни училище. Броят на учащите деца в тях за 2004/2005г. е 953. През 2004год. стартира проект по одобрен проект на Социално инвестиционния фонд за основен ремонт на покрив на СОУ “Св.СВ. Кирил и Методий”гр. Неделино на стойност 390 000 лв.

Функциониращите детски заведения в общината са общо 13 , от които 3 броя целодневни детски градини и 10 броя полудневни

Институционалната среда е представена от клонове на банки, застрахователни компании, Данъчно подразделение на ТДА, РУ”СО”, РПУ, БТК и Български пощи, НПО и др.

Общината е богата на културно-историческите забележителности , природни забележителности, легенди и предания . Първите сведения за района са от 1607г., но следи от живот има още от епохата на античността. Крепостите, градищата и калетата, разположени по върховете на планината, напомнят за жестоки и славни времена. Неделино има славна история. Нейните следи са забулени в предаваните от поколение на поколения легенди за връх Света Неделя, Турчин мост, Годумова пещера.

На връх Света Неделя се намира голяма равна поляна, ориентирана запад-изток. В южния ѝ край личат дебелите близо два метра основи на крепостните зидове. Околовърст поляната е защитена от свещени и вековни дъбове великани . В задната ѝ част е параклисът, построен през 1916 година върху стари основи на ктиторите братя Ганеви и Молеви от Златоград. В параклиса са запазени два питоса/огромни глинени съдове за съхраняване на жито/ и разтрошена кухненска керамика. Турчин мост – в далечното минало оживено пътно трасе: Пловдив – Ксанти – Гюмюрджина. Този мост напомня на жителите за събитията , съпровождало историята на ислямизиране на населението. Годумова пещера се намира в западната част на река Неделинска. Входа на пещерата е много тесен, поради което не е изследвана, но малцината влизали в нея разказват за наличие на сталактити, сталагмити, водопади, водни басейни и зали. Търси се възможност същата да стане достъпна за посетители . През 2005 година предстои проучване и реализиране на проект за включване на същата в списъка на туристическите атракции на общината.

1.1. НАСЕЛЕНИЕ И ДЕМОГРАФСКА СИТУАЦИЯ

Във всички райони за планиране през периода 1997год-2003год. се наблюдава спад на населението . Основните причини са отрицателния естествен прираст и вътрешната миграция . Естественият прираст за визирания по горе период е отрицателен за всички райони на планиране . Поддържането на тези стойности е резултат от застаряването на населението и промените в репродуктивните му нагласи , като последните до голяма степен се дължат на ниския жизнен стандарт.

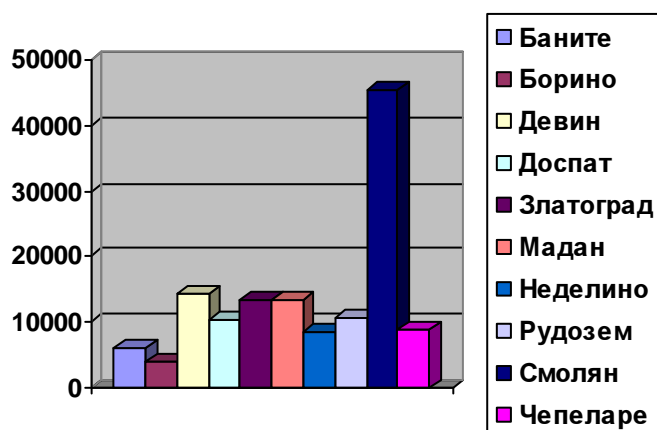
Между демографската система и икономическата система на една страна и един регион , респективно област , община съществуват отношения на взаимна обусловеност , така че в един и същи момент всяка от тях се явява и причина за състоянието и и следствия от състоянието на другата . В крайна сметка особенният род причинно – следствена връзка

между двете системи довежда до факта , а именно – каквото е състоянието на икономическата система , такова е състоянието на демографската система .

Населението на Южен централен регион към 31.12.2001год. наброява 1 969 595 души , към 31.12.2003год. е 1 944 382 души.

Населението на Смолянска област според данните от НСИ към 31.12.2003 г. наброява **135029** души, което представлява 1,73% от населението на България. 52% от жителите на областта живеят в градовете, а останалите 48 % в селата. В административния център град Смолян се намират 23 % (32347души) от цялото население на областта, или това са общо 45 % от хората населяващи градовете .

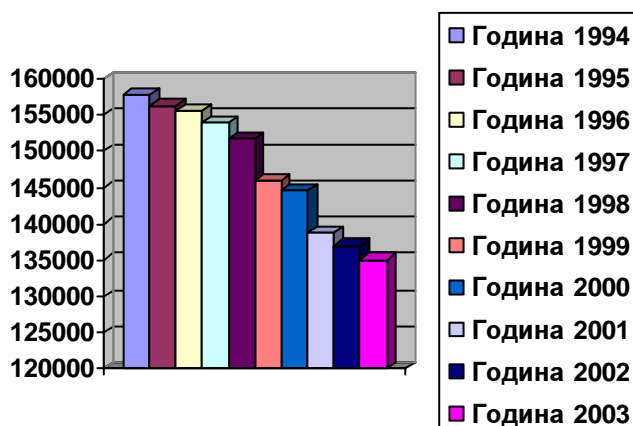
общо област	Баните	Борино	Девин	Доспат	Златоград	Мадан	Неделино	Рудозем	Смолян	Чепеларе
135029	6121	3997	14406	10191	13467	13327	8467	10501	45626	8926

Фиг.1 Разпределение на населението на Смолянска област по общини,към31.12. 2003 г.

Всичко население на областта по години

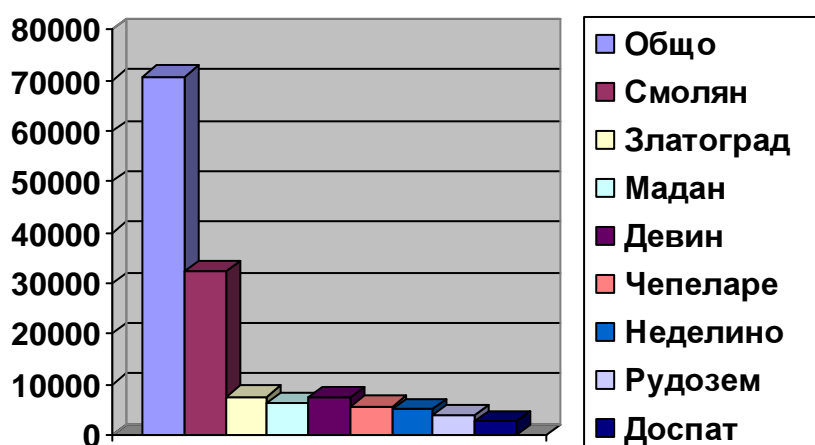
Година	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
/ брой /	157813	156258	155460	153811	151751	145940	144558	138802	137005	135029

Между преброяванията през 2002 и 2003 г. населението на областта намалява с 1976 души само за една година или с 1.44 %. **Общото намаление** на населението спрямо 1994г е с 22784 души, или в процентно съотношение е с **14.45 %** .

Население към 31.12. по градове

Градове	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Общо	81054	80279	78701	78003	78803	74869	74629	72592	71753	70807
Смолян	34648	34240	33111	32821	32685	32484	32548	32929	32712	32347
Златоград	8888	8779	8655	8666	8596	8543	8444	7887	7732	7622
Мадан	8870	8806	8493	8323	8097	7993	7779	6573	6327	6214
Девин	6139	6141	6135	6159	7647	7534	7578	7485	7462	7353
Чепеларе	6130	6083	6124	6051	6113	5948	5935	5633	5645	5607
Неделино	5302	5246	5219	5207	5171	5206	5281	5129	5094	5008
Рудозем	4891	4829	4780	4708	4580	4499	4397	4198	4017	3929
Доспат	2718	2718	2738	2701	2657	2662	2667	2758	2764	2727

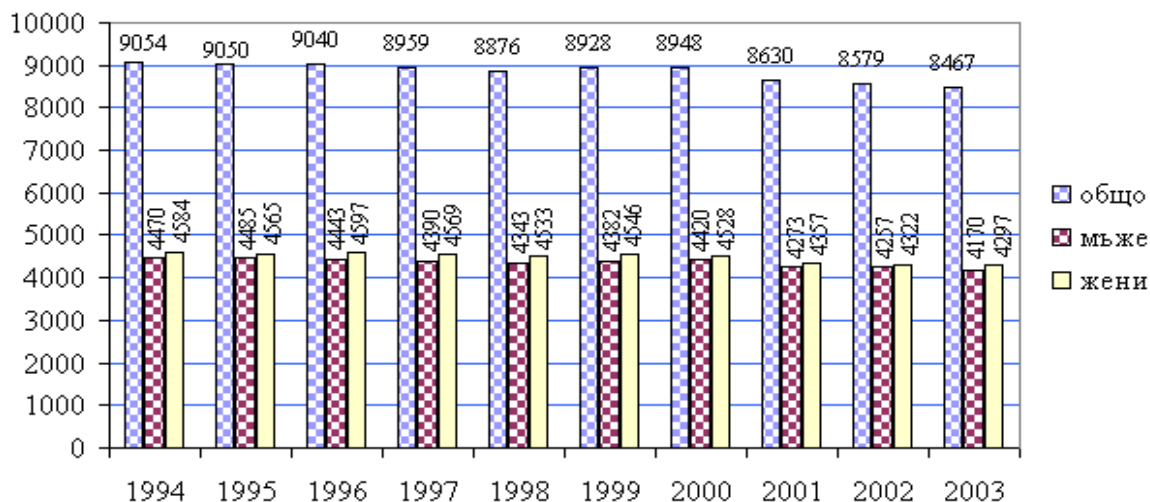
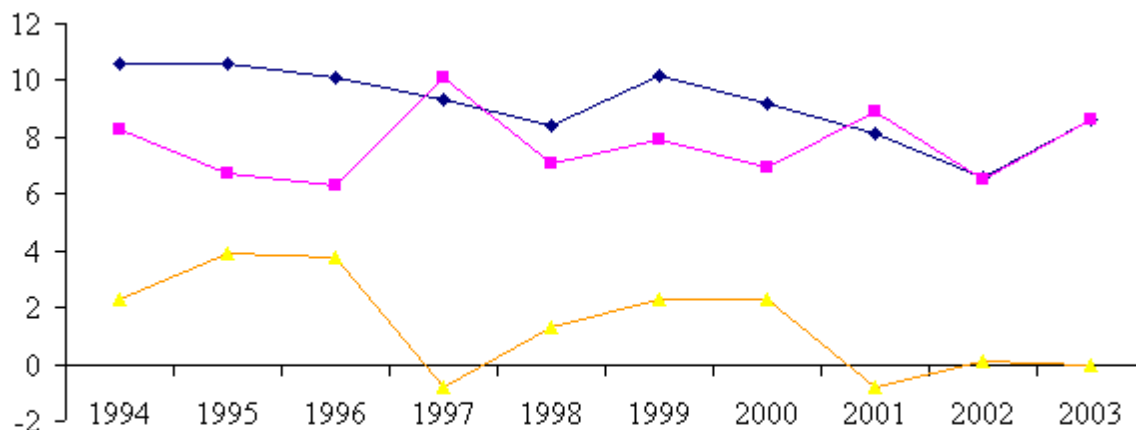

Фиг.3 Население към 31.12.2003г. по градове

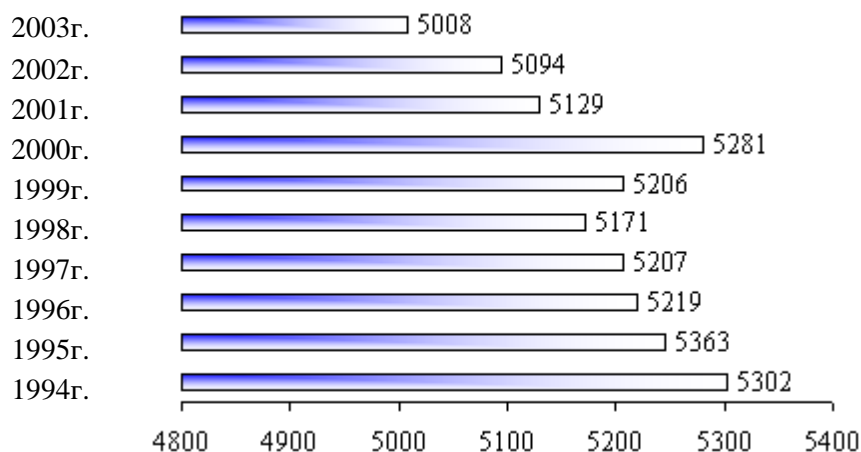
Спрямо 1994 год. данните сочат намаление на населението , което се дължи както на миграция , така и на отрицателен естествен прираст . Тенденциите в развитието на миграциите на населението са : продължаваща концентрация на населението в развитите центрове .Отчасти намаляването на населението ,се дължи и на реструктурирането в отрасъл икономика .

Броят на населението е обобщаващ демографски показател , в който се отразяват промените в демографското развитие . До 1985год. Населението на общината се е увеличавало , като резултат от положителния естествен прираст .С настъпилата демографска криза в страната след 1989год. Се наблюдава тенденция за намаление на населението .Населението на Община Неделино към 2003 г. наброява 8 467 души. Гъстотата на населението е 82,76 души на кв. км.

ЕСТЕСТВЕНО ДВИЖЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО/на 1000 човека от населениет /

Население на град Неделино

Най- големите населени места по брой на живущите в тях са гр. Неделино , и селата Средец,Гърнати , Кундево. Следва да се отбележи , че в демографското развитие на общинския център – гр. Неделино , не се наблюдават големи изменения за годините 2000-2004год. Данни за разпределението на населението, живородени в Община Неделино по населени места е представено в следната таблица:

Община Населено място	Население към 31.12.2003 г.			Живородени			Умрели		
	общо	мъже	жени	общо	мом- чета	моми- чета	общо	мъже	жени
Община Неделино	8467	4170	4297	73	33	40	73	44	29
с. Бурево	142	73	69	1	1	-	2	2	-
с. Върли дол	206	110	96	-	-	-	4	3	1
с. Върлино	188	98	90	2	2	-	1	1	-
с. Гърнати	393	198	195	7	2	5	1	1	-
с. Диманово	141	82	59	1	1	-	-	-	-
с. Дуня	68	31	37	-	-	-	-	-	-
с. Изгрев	249	124	125	2	1	1	1	1	-
с. Козарка	187	89	98	1	-	1	1	1	-
с. Кочани	273	133	140	2	1	1	2	-	2
с. Кундево	303	151	152	4	2	2	2	2	-
с. Еленка	188	88	100	1	-	1	3	3	-
с. Крайна	125	63	62	1	1	-	3	3	-
гр. Неделино	5008	2430	2578	42	19	23	44	23	21
с. Оградна	288	144	144	2	-	2	5	1	4
с. Средец	619	310	309	5	2	3	4	3	1
с. Тънка бара	89	46	43	2	1	1	-	-	-

Структурата на населението по пол за общината е сходна с тази на областта и страната . Съотношението на мъжете към жените е 49,8% : 50,2 %. За град Неделино стойността на показателя е 49,4% : 50,6 %.

Естественото движение е един от основните компоненти , оказващи влияние на динамиката на населението и неговата структура по възраст . За последните години се наблюдава процес на намаление на раждаемостта , но като цяло раждаемостта е по- голяма от смъртността , с изключение на 2001 и 2002 год. Налице е и обща тенденция към намаляване на броя на населението по населени места и в региона, но в сравнение с други региони същата може да бъде овладяна .Миграционните процеси имат временен (понякога и сезонен) характер и са свързани най - вече с безработицата в региона.

Демографската картина в региона е сравнително добра , в контекста на същата по отношение на региона и областта , но това не бива да е причина да не се анализира ситуацията и бъдат предприети действия и мерки в тази насока .

Данните са показателни и служат за анализ и съпоставка ,на база което следва да се предприемат мерки с оглед спиране на тенденцията за намаляване на населението в Общината .Необходими са мерки за подобряване на социално – икономическия статус.

Отделните етнически групи живеят в разбирателство, като уважат както своите традиции, така и чуждите такива. В района на община Неделино не са регистрирани етнически проблеми

Главни фактори ,които засягат статуса в частта на демографското развитие и които следва да се наблюдават са : естествения прираст ,вътрешната миграция ,гъстотата на населението , структура на пол,възрастова структура , коефициент на възрастова зависимост .

За Южен централен регион(ЮЦР) , данните за тези показатели към 2003година сочат :

- естествения прираст – отрицателен;
- вътрешна миграция – налице е тенденция към намаляване ;
- гъстота на населението – 70.7д/кв.км. (33,0 души на кв. км. за общината)
- структура на пола – превес на жените над мъжете (на всеки 100 мъже се падат 106 жени ,за ЕС -105 жени);
- възрастова структура – нараства броят и дялът на възрастното население и намаляват тези на младите генерации;
- коеф. на възрастова зависимост – тенденция за увеличаване ;

Информацията е необходима с оглед тенденциите като цяло за региона ,част от който е и Общината като база за сравнение .

Анализът на демографското развитие в Общината показва следните характеристики :

- Запазва се тенденция на намаляване на населението в общината ;
- Демографската тенденция за региона е по – неблагоприятна в сравнение с тази за общината ;
- Има взаимовръзка между степен на образование и квалификация , ниския коефициент на заетост и икономическото състояние ,тази връзка ще влияе върху социално – икономическото развитие на региона и в бъдеще ;
- Необходима е периодична оценка и мониторинг на статуса на социално – икономическото развитие на ЮЦР,областта и общината през филтъра на демографската система , с оглед контролиране на фактора на икономически растеж и социално – икономическото развитие на общината

1.2.ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ И СБЛИЖАВАНЕ

В редовния си доклад от 2003 г. Европейската комисия констатира: „България е функционираща пазарна икономика. Тя би следвало да бъде в състояние да се справи с конкурентния натиск и пазарните сили в Съюза в краткосрочен план, при условие че продължи осъществяването на програмата за реформа, за да бъдат отстранени оставащите трудности...“

Структурата на икономиката на една страна , регион или община и състоянието на тази структура се явяват място , в което застива степента на социално – икономическо развитие . В това си качество структурата на икономиката и нейното състояние се явяват средство за оценка на степента на развитие на съответната икономика .Структурата и състоянието на структурата на една икономика се явяват базов фактор на икономически растеж и на социално – икономическо развитие .В този аспект за да се даде оценка и направи анализ следва да се пояснят основните измерители , а именно БВП ,като се анализира в контекста на данните за страната и ЮЦР.

1.2.1.Растеж и равнище на развитие

Равнището на икономическо развитие , се измерва с показателя Брутен вътрешен продукт (БВП) .През последните шест години икономическия растеж на България е

положителен ,като от 2000год. насам той се характеризира с устойчив темп от около 4% годишно Наблюдаваният ръст на БВП у нас е по- висок от средния ръст на ЕС15, който през 2003год е под 1%. Следва да се отбележи факта , че с най- висок ръст на БВП за периода 1997-2003год. са Югозападния и Южен централен регион .

Равнището на икономическо развитие , измерено с показателя БВП на човек ,показва значителен пространствен диспаритет . Въпреки системния растеж на БВП в страната , българските райони са икономически най – слабите спрямо ЕС.

В реструктурирането на икономиката е постигнат значителен напредък, а процесът на приватизация се приближава към своя завършек. Продадени или реструктурирани са голям брой държавни предприятия.

Нормативната база за либерализацията на мрежовите отрасли е вече налице и се забелязват първите признаци на конкуренция по отношение на заварените в тези отрасли предприятия. Условиата за провеждане на стопанска дейност в България са се подобрили, макар че все още са необходими значителни усилия за увеличаване ефективността на държавната администрация, съдебната система и регулативната уредба, и в частност за създаване на по-добри перспективи за малките и средните предприятия.

1.2.2.Секторна структура

Структурата на създадената брутна добавената стойност (БДС) по райони се характеризира с различни тенденции в участието на секторите , от което може да се направи извода , че икономическото реструктуриране в тях продължава . Аналогично това се отнася и за Общината.На територията на Община Неделино работят около 370 на брой предприятия , същите или са частни собственост или са в процес на реструктуриране , поради което не би могла да се очертае категорично картината на структурата за региона , но отчетените до момента показатели (напр. безработицата) сочат , че наличната индустрия в Общината не осигурява достатъчна заетост и работни места .

1.2.2.1.Статус на аграрния отрасъл и отрасъл горско стопанство

Селското стопанство през 2003год. е произвело 11.4% от брутна добавена стойност (БДС) в страната . Селското стопанство във всички региони за планиране е изправено пред редица проблеми : **разпокъсана собственост , намаляване на поливните площи, липса на техника ,липса на инвестиции и технологии и др.** В годините на прехода вместо да бъде направена крачка напред към реструктуриране и модернизация на аграрния сектор, протече процес на “ деиндустриализация “ на отрасъла .

Използваната земеделска площ в ЮЦР е 1 184 005ха , което представлява 43,06 % от територията на района и 21.3% от използваната земеделска земя в страната .

В областта 906 хиляди декара е земеделска територия ,а 2 180 хиляди декара горска територия. Стопанисваната земеделска земя е 776 725 дка, като в това число обработваемата земя е 420 496 дка, като процентно спрямо територията на областта стопанисваната земя е 24%, а обработваемата – 13.2%. Малък е процента на категорията ниви за сметка на ливадите и пасищата.

Видове територии в общините на Област Смолян към 31.12.2000г.							
Общини	Обща площ /дка/	Земеделски територии	Горски територии	Населени места и др. урбанизирани територии	Водни течения и водни площи	Територии за добив на полезни изкопаемни	Територии за транспорт и инфраструктура
Общо	3192846	850949	2093453	58328	25683	152980	11453

Баните	301165	111807	163281	5224	1022	18799	1032
Борино	173204	51514	105036	1286	290	14748	330
Девин	573684	144692	383245	5030	4189	35033	1495
Доспат	282697	65917	197006	3292	10721	4405	1356
Златоград	171537	33398	128819	4655	1856	2353	456
Мадан	174951	41795	120989	8277	1263	1295	1332
Неделино	102252	38663	59226	2706	470	770	417
Рудозем	182919	26620	146388	5752	1156	2353	650
Смолян	853997	232127	540147	16197	3845	58122	3559
Чепеларе	376440	104416	249316	5909	871	15102	826

Общината разполага със сравнително малко обработваемата земя .Земеделските територии в общината възлизат на около 38 663 дка, от които обработваемата земя представлява 27 372 дка ,т.е около 81,6% в т.ч.ниви 20 822 дка, трайни насаждения - 259 дка и естествени ливадиб 291 дка. От общите земеделски територии 15 659 са частни, което представлява - 46,7%.

Данните за площта на ниви, ливади, трайни насаждения и земи по чл.19 / временно общински / , както и обща площ на землищата по землища в Община Неделино , предоставени от ОС”ЗГ” Неделино сочат :

Землище	Ниви	Ливада	Трайни насаждения	Земи по чл.19 /временно общински /		Общо площ на землището
				Брой имоти	Площ в дка.	
Неделино	12136,8	1483,7	1434,3	1860	4565,2	43 727,3
Върли дол	1019,2	399,3	455,3	669	1104,66	9 267,4
Оградна	666,2	1020,9	448,6	611	1360,37	5 210,9
Кундева	144,3	814,4	-	439	954,45	6 820,4
Изгрев	779,6	50,5	576,9	299	635,548	3 518,1
Средец	557,8	1226,0	0,55	530	1046,955	5 842,5
Бурево	326,1	440,5	20,3	388	758,581	2 846,8
Гърнати	1214,5	460,9	121,3	153	309,656	7 543,7
Диманово	396,3	92,1	166,3	540	1028,933	1 826,8
Кочани	723,4	14,89	347,97	260	423,954	3 837,1
Еленка	1012,6	287,6	190,0	399	790,85	2 886,1
Тънка бара	311,7	30,8	118,8	33	82,284	2 028,1
Върлино	616,3	53,5	231,6	281	628,165	3 265,2
Козарка	868,5	34,2	431,9	316	800,899	3 637,2

От посочените данни за имотите по чл. 19 от ЗСПЗЗ / временно общинска собственост / с обща площ 14 490, 523 дка е видно, че общината разполага с един ресурс от земеделски земи , който при добро управление е потенциал за развитие .Предвижданите законови изменения в Закона за собствеността и ползване на земеделските земи и правилника за неговото приложение ще дадат възможност тези имоти да станат безспорна общинска собственост под разпореждане на общината . Изготвянето на стратегия за развитие на селското стопанство в Община Неделино , като част от Общия план за развитие за периода 2007-2013год. подложена на широко обществено обсъждане и приета от Общински съвет , в контекста на европейските регламенти и по специално на Регламента на съвета (ЕС) № 1257 от 17 май 1999 г. ,регламентиращ помощта за развитие на селските райони от Европейския фонд за ориентиране и гарантиране на земеделието (ЕФОГЗ),Регламента на съвета (ЕС) № 1258 от

17 май 1999 г. , регламентиращ финансирането на общата селскостопанска политика, може да определи визията и приоритетите в конкретната сфера , а именно селското стопанство , като основен отрасъл в момента за региона .Отчитането на спецификата и конкретиката на региона и неговите дадености и възможности могат да насочат общите усилия в принципно нова основа , като например развитие на биологично и алтернативно земеделие , продукцията от което се приема все по- добре на европейския пазар .Общината има големи дадености и възможности в тази посока.

Съществуващите специфични почвено-климатични условия са подходящи за отглеждане главно на картофи, ориенталски тютюн, фуражни култури, а така също в някои населени места на ягоди, малини, етерично-маслени и лечебни растения. Всички останали култури се отглеждат за лична консумация и нямат стопанско значение.

За лични нужди стопанствата отглеждат също – фасул, царевица, житни . Районът е с традиции в отглеждането на тютюн и картофи и това са основните култури . Към 2003 год. регистрираните площи в ОС” ЗГ” заети с картофи са 6 200дка ., а с тютюн 3 359дка. Не е пресилено да се каже, че икономическото състояние на общината и на отделните домакинства в близките изминали години се определя главно от доходите на тютюнопроизводството. Делът надхвърля 60%.

Количеството произвеждан тютюн годишно достига 1000 тона.

Картофопроизводството не заема водеща позиция в селскостопанството.Ежегодните количества картофи, произведени в общината са в рамките на 400-500 тона. Зеленчукопроизводството, овощарството и животновъдството задоволяват предимно личните нужди на населението.

Картофопроизводството в областта и общината е най-застъпено и има много благоприятни условия за развитие на база почвено-климатичните условия и натрупания опит от населението за отглеждане, прибиране и съхранението на картофите.Следва да се отчете факта , че по-трудно се приема идеята за отглеждане на нетрадиционни за региона култури. На територията на областта и общината се отглеждат за масово производство предимно средно ранни и късни сортове картофи. Най-разпространените сортове са Агрия, Санте, Морена и ранните сортове Конкорде и Импала.

Тютюна е втората по значение селскостопанска култура, която се отглежда в Смолянска област.Тя е основен поминък на населението и има съществено икономическо значение. През последните години в района Неделино се наложиха сортове тютюн с произход Крумовград. Сортовете с произход Неврокоп и Крумовград намират добри почвено-климатични условия в региона , отглеждането им е икономически по-изгодно, което ги прави по-предпочитани от тютюнопроизводителите. Освен това продукцията им намира по-добра реализация на пазара, което в крайна сметка е определящо за развитието на производството.

Добре би било земеделските производители да се насочат към отглеждане на нетрадиционни култури ,с добър пазар в страната и чужбина , а именно **ягодоплодни култури** /ягоди, малини, касис, арония и др./ .Тази продукция е много търсена сега и в бъдеще ,има добра цена , културите са по-подходящи за биологично и екологично земеделие за разлика от традиционните за региона култури , но поради нетрайността на плодовете, липсата на изградени хладилни съоръжения и добра организация за бързото им изкупуване, площите все още са минимални. Възможно е това производство да увеличи значително обема си при едно разумно стимулиране на производителите за закупуване на специализирана техника за съхраняване и транспортиране на продукцията. Освен това, повечето от ягодоплодните култури са многогодишни растения със здрава коренова система и защитават почвата от ерозия при наклонени терени, което е сериозен проблем в общината .

Друга възможност в развитието на растениевъдството е отглеждането на **етерично-маслени и билкови растения**.

Овощните насаждения са капиталоемки, но създават условия за дълготрайно, ефективно земеделие. Добри възможности за реализация на западните пазари имат замразените плодове - череши, вишни, касис, малини, ягоди и някои диворастващи плодове - къпини, боровинки, а от сушените плодове, на европейския пазар, най-добре се приемат сушените ябълки и сливи.

На фона на тези данни е необходимо да се направи добър анализ на наличните природни дадености и се насочат усилията към най - рационално използване на наличния селскостопански фонд, включително и в сферата на алтернативно и биологично земеделие, билкопроизводство, трайните насаждения. След проведена анкета сред населението на общината се установи, че площите заети с картофи намаляват поради факта, че няма добри пазари и цени за тази култура.

Спецификата на климата и наличните горски територии и площи следва да фокусира посоката за развитие на региона търсейки традициите и в сферата на животновъдството.

Природо-климатичните условия позволяват отглеждането на крави, овце, пчели, риба и други. Основната част от отглежданите **крави** са с млечно направление, за които в момента има по-добри условия от гледна точка на фуражния ресурс. В региона се отглежда **Българското родопско говедо**, което е изключително добре приспособено към агро-екологичните условия, има по-ниско живо тегло и по-нисък разход на фуражи в сравнение с другите породи. От друга страна е с най-висока относителна млечност и най-висока концентрация и масленост на млякото в сравнение с всички отглеждани в нашата страна породи. Тези предпоставки дават възможност за получаването на висококачествени продукти: масло, кашкавал, сирена, извара и други. През последните години се забелязва **намаляване** броя на кравите в областта, поради ниските изкупни цени на произведената животинска продукция, високите цени на концентрираните фуражи. За региона концентрираните фуражи се внасят от полския регион и това допълнително оскъпява произведената продукция. Необходимо е да се вземат предвид специфичните условия на региона, при изкупуването на мляко и обективната невъзможност при тази разпокъсаност и труднодостъпност на стопанствата да се постигнат необходимите хигиенни норми, поради което мандрите изкупуващи млякото трудно могат да получат лиценз за износ на продукция.

Необходимо е да се осигурят субсидии за стимулиране на производството на стоково мляко и месо, които да покрият по високите разходи за производството.

В региона се отглеждат и овце, но тенденцията през последните години е намаляване броя на животните за сметка на увеличаване на средната продуктивност. В областта и региона няма условия за производство на концентрирани фуражи, а производството на груби такива е с висока себестойност. Всичко това води до не балансирано хранене на животните и ограничаване броя им в личните стопанства. Производството на овче мляко, агнета за угояване и вълна е в зависимост от търсенето на пазара, което често пъти е проблем за реализацията им. Трябва да се насочи вниманието към търсене на пазарни ниши с цел увеличаване производството на тази животинска продукция.

Отглеждат се 240 броя **кози**, но поради ограничителните мерки по осигуряване на пашата, отглеждането им е затруднено.

Интензивното отглеждане на **зайци** в страната заема все по-голямо приложение. То може да стане добър семеен бизнес и алтернатива за заетост на много селски семейства в региона на Родопите.

Броят на **пчелните семейства** варира около 270. Производството на мед в по-малката си част е за продажба на пазара, а останалата част е за лична консумация.

В Неделинска община се отглеждат и около 1 500 броя **птици, предимно за лична консумация на яйца и месо**.

В региона има добри условия за съчетаване на отдых и риболов, наличните водоеми е добре да се поддържат и предоставят условия за спортен риболов. Производството на риба е

съсредоточено в 12 рибовъдни стопанства в областта, като в тях освен риба за консумация се произвежда и зарибителен материал.

Релефът и климатът в Неделино благоприятстват развитието на животновъдство и то предимно на високопланинско животновъдство. Статистически данни за отглежданите от населението на територията на общината и областта ,селскостопански животни и птици са посочени в таблицата :

Населено място	Говеда		Овце			Свине			Кози		Птици	Пчелни семейства	Еднок опитни
	Крави	Юници	Всичко	В.т.ч.		Всичко	В т.ч.		майки	ярега			
				Овце	агнета		Свине	Заугояване					
Гр.Неделино	670	5	160	80	80	140	50	90	60	20	705	120	580
В селата	870	55	480	341	139	56	6	50	104	20	795	150	670
Всичко	1540	60	640	421	219	196	56	140	164	40	1500	270	1250

Базата за развитие на животновъдството в областта и в общината е добра. Планинската част от региона предоставя възможности за използване на естествените пасища и ливади за производство на висококачествена, екологично чиста продукция - мляко (краве, биволско, овче, козе), месо, вълна, яйца, мед и др.

Броят на говедата през последните години запазва едно постоянно, но относително ниско равнище.Над 90% от отглежданите говеда са в частни стопанства - по 2-3 крави. В селата няма изградени изкупвателни пунктове или фабрика за производство на млечни произведения . Няма стабилен пазар за произвежданата продукция на месо и мляко , поради което същото се оказва нерентабилно и производителите свиват производството .

През последните две години Държавен фонд “Земеделие” подпомага производителите на качествена суровина /екстра и първо качество мляко/ , но явно недостатъчно , с цел стимулиране на млекопроизводителите по отношение спазване на хигиенните изисквания при отглеждането на животните.

Аграрният сектор се намира в процес на приспособяване към европейските стандарти за качество , квоти за износ и др. Неблагоприятните тенденции в развитието на този сектор са в резултат от проведената до момента политика , а именно силно раздробяване на земеделските стопанства , почти пълно ликвидиране на напоителните системи и съоръжения , остаряла селскостопанска техника и изключително ниски равнища на капиталобразуване в сектора ,влошена агрокултура , липса на реални субсидии , унищожаване на племенните стада животни и загуба на генофонда , практически спряла дейност на селскостопанските научно – изследователски звена , липса на информация към земеделските производители и ред други.Малкият размер на имотите с възстановена собственост е една от основните причини за ограничена възможност за създаване на модерни европейски стопанства с рационални размери , където да се постигне хармонично съчетаване на производствените фактори в аграрния сектор и ефективната специализация , съобразно природните дадености на региона .

За да бъде ефективно отглеждането на животни, бъдещето без всякакво съмнение е на тези с по-големите ферми. Производството на краве, биволско и овче мляко може да стане много по-перспективно и доходно, ако фермерите своевременно се ориентират в новите условия на пазарна икономика.

Анализът сочи :

- Видно от показателите общината би могла да се впише в тази пазарна ниша и поради факта , че разполага с прекрасни условия за развитие на екологично чисто животновъдство ;
- Региона и общината има отлични условия за производство на екологично чиста селскостопанска продукция;
- На база даденостите има възможност за развитие на биологично и алтернативно земеделие ;

Отрасъл горско стопанство

ЮЦР е с добра с добра осигуреност откъм горски фонд. Горите в района са разположени на площ от 1 095 949 ха. и представляват 29,6 от всички горски територии в страната и 39.8 % от територията на района. Основна част от териториите заети с горска растителност се стопанисва и управлява от НУГ, респективно РУГ и ДЛ .

Регионално управление на горите гр. Смолян стопанисва около 2 180 368 дка, което представлява над 70 % от площта на областта и близо 6 % от всички горски територии в страната. Добиваната дървесина в региона е с много добро качество и е търсена от различни преработватели в областта и извън нея.

Бъдещето на района е пряко свързано с начините на стопанисване и управление на горите. Устойчивото стопанисване на горите е най-добрата концепция за управление на горите в района. То представлява управление и използване на горите по начини осигуряващи поддържане на тяхното биологично разнообразие, продуктивност, възобновителен капацитет и жизненост. Главната и основната задача при стопанисването на горите си остава и запазване и подобряване на водноохранните, водорегулиращи и климатообразуващи функции на гората. Извършването на каквито и да е дейности в горите трябва да бъде подчинено на опазване на биологичното разнообразие и генофонда на областта.

Запазената чиста природа, разнообразните екосистеми са едно от най – големите богатства на общината. Естествения горски масив в тях представлява силен интерес за търговци на дървесина и билки. В горите най – разпространени са широколистна дървесна растителност – бук, габър, дъб, бреза и дрян, а от иглолистните видове – смърч, ела, бял бор.

По състав горите са смесени. На северните изложения обикновено се срещат – ббук, габър, горун, а на южните и ветровити склонове – бял и черен бор, смрадлика, зановец и др. Върху речните наносни терени са се самонастанали черна върба, ива, бърз и по- рядко леска. В района макар и рядко върху изсечени терени от смърчови гори се срещат благун, келяв габър, а в ниските части на района – явор, шестил и планински бряст.

Дървесното богатство предпоставя благоприятни условия за развитие на дърводобива и дървообработващата промишленост , но при благоразумно използване на горските ресурси , тяхното възобновяване и обновяване .

Анализът сочи :

- Видно от показателите общината следва да насочи своите усилия в подпомагане развитието на отрасъла /дърводобив и дървопроизводство /.
- Региона и общината има отлични условия за екотуризм , чрез активно участие в програмите ГЕФ проект Родопи , реклама на региона и др.

1.2.2.2.Статус на индустрията

Процесите на деиндустриализация ,които протичаха в страната през годините на преход към пазарно стопанство , се съпровождат със силен спад в индустриалното производство , намаляване на дела на заетите в отрасъла , както и в снижаване на участието му в създаваната брутна добавена стойност .

Към 2003год . данните сочат , че индустрията произвежда 30 % от БДС и е най – динамично развиващия се сектор в страната (7.1% реално увеличение на БДС)..През 2000 год делът на БДС в брутопродукцията на отрасъл индустрия в ЮЦР е 34.4% . През 2003год. данните сочат 34.3%, т.е. за периода в региона има леко намаляване . Колебанията в инвестиционната активност на отрасъл индустрия по години не е съществен . Статусът на развитие на промишлеността в областите на ЮЦР и по – конкретно за Смолянска област са дърводобива и дървопреработването , мебелната , шивашката и хранително – вкусовата промишленост и др.

На територията на община Неделино извършват дейност следните основни предприятия и учреждения общинска и държавни собственост: Общинска администрация , “ Електроразпределение – Пловдив “ ЕАД – клон Смолян , АЗ – Дирекция “ Бюро по труда “ гр. Златоград ,РПУ,ОС’ ЗГ” Неделино ,Медицински център и над 300 частни фирми и дружества .

ФОРМА НА СОБСТВЕНОСТ	2000	2001	2002	2003	2004
ОБЩО:	424	451	485	514	545
В ТОВА ЧИСЛО:					
Държавна	2	3	3	3	3
Общинска	35	35	35	35	35
Частна	381	404	438	466	495
Частна(чуж. юр.лице)	0	0	0	1	1
Частна(полит.партия)	6	9	9	9	11

Промишлеността,която до преди 10 години е осигурявала половината от материалното производство сега отчита нулеви показатели.Машиностроителните предприятия са закрити.

Работещите шивашките цехове на територията на общината са ЕТ”Необизнес”,ЕТ “Еси”, ЕТ”Севдалин Личев”, ЕТ” Румен Русанов ”,ЕООД “Ели”, ЕООД” Стомил” и др.

Хранително-вкусовата промишленост е сектора от икономиката , който може добре да се вмести в пазарната ниша и има добра почва за развитие , но за съжаление към момента не е добре развит .Пет фирми се занимават с производството на хляб и една с бланширане на картофи .

Търговията и услугите през последните години претърпяха подем,който се характеризира с разширяване на търговската мрежа на дребно.Мащабно е застъпена търговията с хранителни продукти.

Селското стопанство в общината се характеризира с това,че е планинско и подчертано монокултурно с тежки терени и климатични условия.

Регистрираните стопански субекти на за посочения период на територията на общината са:

Община Неделино					
ВИД НА СТОПАНСКИЯ СУБЕКТ	2000	2001	2002	2003	2004
ОБЩО:	424	451	485	514	545
В ТОВА ЧИСЛО:					
Събирателно дружество	5	5	5	5	5
Дружество с ограничена отговорност	9	9	9	10	10
Еднолично дружество с ограничена отговорност	16	18	20	27	29
Едноличен търговец	355	376	408	429	455
Клон на търговец(местно лице) регистриран по ТЗ	1	1	1	1	2
Кооперация	1	1	1	1	1
Сдружение	4	7	7	7	8
Фондация	-	-	-	-	1
Читалище	2	2	2	2	2
Поделение на институция на изпълнителната власт	1	1	1	1	1
Институция на местната админ. и структурните й звена	1	1	1	1	1

Поделение на институция на местната администрация	6	6	6	6	6
Детска градина (юридич.лице)	3	3	3	3	3
Училище	18	18	18	18	18
Обслужващо звено в системата на образованието	2	2	2	2	2
Поделение на ТД, нерегистр. като клон по ТЗ	-	1	1	1	1

Основните показатели за стопанските единици от Община Неделино за 2003 год. / нефинансов сектор / са посочени в последващата таблицата :

Отрасли	Брой единици	Бруто продукция хил.лв.	Приходи от дейността хил.лв.	Нетен размер на приходите от продажби хил.лв.	Разходи за дейността хил.лв.	Печалба, формирана в отрасъла хил.лв.
Общо	178	6806	8916	8192	8284	822
Селско, ловно и горско стопанство	6	922	1659	969	742	623
Преработваща промишленост	26	2607	3002	2987	3317	27
Строителство	25	1748	1731	1731	1784	35
Търговия, ремонт на автомобили, лични вещи и стоки за домакинството	80	360	1287	1268	1262	63
Хотели и ресторанти	12	55	87	87	79	9
Транспорт, складиране и съобщения	17	946	974	974	951	38
Хуманно здравеопазване и социални дейности	9	129	129	129	110	19

¹ Разликите в сборовете се дължат на отрасли с конфиденциални данни

Наетите лица по трудово и служебно правоотношение по официални статистически данни , в стопанските субекти са както следва :

Наети лица по трудово и служебно правоотношение /Среден списъчен брой/

ОБЩИНА	2002			2003		
	Общо	обществен сектор	частен сектор	Общо	обществен сектор	частен сектор
НЕДЕЛИНО	951	441	510	1044	418	626

Фирмите с общинско участие са : БКС ЕООД, Медицински център ЕООД

Регистрирани стопански субекти по форма на собственост към 31.12. 2003 в Община Неделино						
ФОРМА НА СОБСТВЕНОСТ		2000	2001	2002	2003	2004
ОБЩО:		424	451	485	514	545
В ТОВА ЧИСЛО:						
Държавна		2	3	3	3	3
Общинска		35	35	35	35	35
Частна		381	404	438	466	495
Частна(чуж. юр.лице)		0	0	0	1	1
Частна(полит.партия)		6	9	9	9	11

Най - голямото предприятие за тъкачество и предачество , осигуряващо над 600 работни места на територията на Община Неделино , прекрати дейността си след приватизация . Собственик на фабриката е фирма “ Стамбули “ . Понастоящем в предприятието не се осъществява основната дейност . Предприятието се намира на територията на гр. Неделино и заема площ от около 50 дка .Към същото се проявява интерес от чуждестранни инвеститори най – вече от Турция , но до момента няма извършена сделка . Към момента оборудването(предачни и тъкачни машини и лаборатория) е налице . Тъй като това е едно от предприятията осигуряващи най- голяма заетост , то би могло да се каже че на територията на общината има “срив” на действащите предприятия в сферата на шивашката и текстилна промишленост , което автоматично рефлектира върху процента на безработица .

Действащите към момента държавни , общински , частни или предприятия в процес на приватизация осигуряват заетост на населението, но тя не е достатъчна . Това се потвърждава и от данните от бюрото по труда , без да се отчита “скритата заетост “ и сивата икономика . Малките и средни предприятия и фирми работят и в сферата на услугите , като наемат обикновено нискоквалифицирана работна ръка . Добра е тенденцията , през последните една – две години въведена по програмите на МТСП и Дирекциите “ Бюра по труда “ за въвеждане и популяризиране на насърчителните мерки по ЗНЗ.Стартират и стимулиращи мерки за насърчаване на частни работодатели осигуряващи заетост на хора с увреждания .

В сектора за общината добре развити са следните производства :

- Производство на млечни продукти ;
- Шивашка промишленост ;
- Добив и преработка на дървен материал ;
- Добивна промишленост ;
- Транспорт;
- Производство на варови и добив на инертни материали ;
- Изкупуване на диворастващи гъби и плодове ;

Съществуват и други производства , но те са по слабо застъпени .

Като цяло промишлеността е сектор ,които е добре да запази своето водещо място в икономиката на териториалната единица .Забелязва се превес на производства и дейности , при които се създава по – ниска добавена стойност и се изисква по – ниско квалифициран персонал . Необходимо е да се работи в аспект на навлизане на европейските стандарти в сферата на производството , иновациите и обучаването на наетия персонал , в контекста на продължаващото професионално обучение .

1.2.3.Заетост

В резултат на структурната реформа равнището на заетостта спадна във всички региони на планиране , като през последните три години се забелязва тенденция на плавно нарастване за цялата страна , с леки промени. Промените в последните години доведоха до структурни изменения в разпределението на човешките ресурси, т.е. увеличи се броят на свободните професии, на самонаетите и земеделските производители , работещи във фамилените си ферми. Повиши се мобилността на работната сила във връзка с откриването на малки и средни предприятия и частни фирми. Политиката на държавата и в частност на нейните териториални органи – Бюрата по труда , е насочена както към регистрираните безработни , така и към работодателите . Тя се изразява в посредничество за устройване на работа , подбор на кандидати , посредничество за придобиване на квалификация , прилагане на програми и мерки за стимулиране на заетостта .

През 2003год. за ЮЦР данните сочат ,че равнището на заетостта варира около 53%.

Секторния състав на заетостта показва относително близко разпределение по сектори – селско и горско стопанство ,индустрия, услуги.Делът на заетите в индустрията е

сравнително равномерно разпределен, като различията в тези критерии зависи от индустриалния потенциал.

Равнището на заетите жени за сега остава по - ниско , което сочат и данните от бюрото по труда . За ЮЦР равнището на заетост е 50%. Според данните представени от НСИ към края на месец септември 2004год. средносписъчният състав на наетите лица по трудови и служебни правоотношения за община Неделино е 1337 от които (44,5%) заети в частния сектор и 742 (55,49) заети в обществения сектор . Забелязва се ръст на нарастване на наетите лица спрямо същият период на 2003год. За сравнение са посочени и данните за община Златоград . Двете общини се обслужват от ТБД “Златоград “.

	30.09.2003год.			30.09.2004год.		
	Общо	Обществен сектор	Частен сектор	Общо	Обществен сектор	Частен сектор
Златоград	3759	1031	2728	3430	1009	2421
Неделино	761	384	377	1337	742	595
Район ДБТ	4520	1415	3105	4767	1751	3016

Според данните обявени от последното преброяване на населението през 2001 година,икономически активното население в района обслужван от ДБТ Златоград намалява.Отчетеното намаление се отнася само за община Златоград,където икономически активните лица са по-малко спрямо предходното преброяване със 820, а за община Неделино се отчита увеличение с 34 такива. Промяната на ИАН рефлектира върху основния показател “равнище на безработица “ поради което при сравнения с предходни периоди следва да се отчитат тези факти.

Данните с които разполага ДБТ и ползва при изчисляване на отделни коефициенти са следните:

- ИАН за община Златоград-7174
- ИАН за община Неделино -4806
- ИАН общо за ДБТ -11980

Продължава тенденцията на увеличаване на заетостта в частния сектор.През 2003год. структурата на заетите лица в частния сектор е близо два пъти по – висока във всички райони за планиране , което се дължи на преструктурирането .

За сравнение с показателите , характеризиращи заетостта в ЕС ,е че всички европейски региони имат по- високо равнище на заетост от българските региони и секторната структура на заетостта на българските региони , която има превес в заетостта в селското стопанство и относително ниска заетост в услугите .

Постигането на целите от Стратегията от Лисабон , която предвижда равнище на заетост 70 % за мъжете и 60 % за жените , поставя определени изисквания пред РБългария , респективно и пред общинските ръководства в политиката им за регионално развитие .

1.2.4.Производителност на труда

Производителността на труда е сравнително еднаква във всички региони , но данните сочат че най- ниска производителност на труда има в ЮЦР.Това е един показател , на който не се обръща сериозно внимание .С влизането ни в ЕС , ще настъпят сериозни промени , както в сферата на обществените структури , така и в частния сектор , това от своя страна ще доведе до по- голяма конкуренция и следователно производителността на труда ще бъде показател , който ще бъде наблюдаван и отчитан .

1.3.СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ И СБЛИЖАВАНЕ

1.3.1.Безработица

България е с високо равнище на безработица въпреки че се отбелязва значително намаляване от 2000 г. насам. Въпреки това, равнището на заетост остава ниско. Необходими са, следователно, по-нататъшни усилия за прилагане на Съвместната оценка на приоритетите на политиката по заетостта в България. Необходими са значителни усилия за развитие на човешките ресурси, по-специално посредством обучение и образование, във връзка с което следва да продължи реформата на системите за висше и професионално образование. Тези системи трябва да бъдат приведени в съответствие с бъдещите потребности на икономиката. Необходимо е и прилагане на мерки за обучение на безработните и въвеждане на стимули за предприятията и работниците и служителите.

През последните няколко години на пазара на труда се диференцират групи от безработни лица, чието устройване на работа е значително затруднено. Основни проблеми в общия случай са социалната изолация, липса на трудов опит или квалификация, загубата на трудови навици, ниската мотивация за работа, трайно намалена или загубена работоспособност в следствие на заболяване, ангажираност в семейството – особено за самотните родители, майки на малки деца и такива, които се грижат за болни роднини и инвалиди. Тези неравностойни групи от безработни на пазара на труда са обект на специални грижи от страна на Министерството на труда и социалната политика, в частност – и от Агенцията по заетостта. Новият социален модел включва прилагането на диференциран подход към различните целеви групи в неравностойно положение, който да отговаря оптимално на нуждите им. В направените в началото на 2003 година промени в Закона за насърчаване на заетостта и в Националните планове за действие по заетостта за 2003 и 2004 години са определени мерки и програми, насочени към решаване на проблема с безработицата на хора в неравностойно положение на пазара на труда.

Райони за планиране	Общо за страната	Южен централен район
Равнище на безработица / ср. год. %/		
1999	13.79	14.21
2000	18.14	18.49
2001	18.08	18.54
2002	17.71	18.35
2003	14.25	14.91
Относителен дял на регистрираните безработни жени /%/		
1999	53.69	54.21
2000	52.71	53.37
2001	52.06	53.16
2002	52.35	53.23
2003	54.22	55.07
Относителен дял на регистрираните безработни младежи до 29год./ % /		
1999	31.36	31.78
2000	29.63	29.73
2001	27.81	27.90
2002	29.34	30.07
2003	28.06	29.01
Относителен дял на продължително безработните		

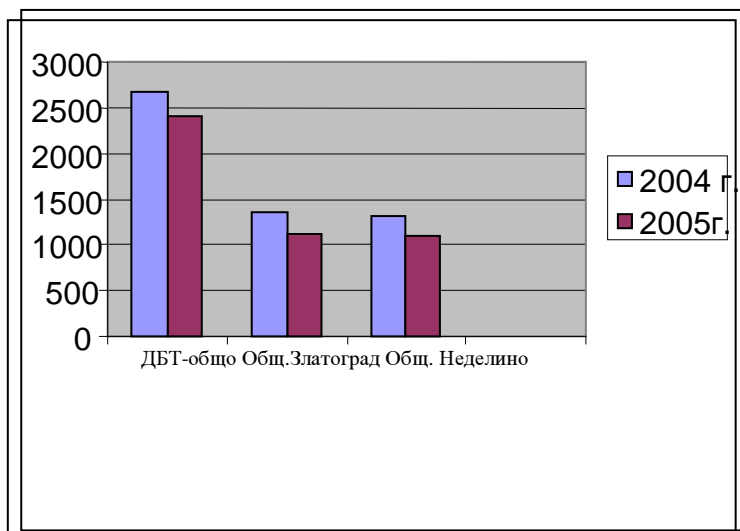
/ с регистрация над 1год./% /		
1999	31.67	30.97
2000	37.09	36.49
2001	49.30	49.04
2002	50.68	50.86
2003	53.30	53.63

Бюро по труда Златоград обслужва общините Златоград и Неделино .**Регистрираните безработни лица** в района обслужван от ДБТ Златоград в края първото тримесечие на 2005 година са общо 2223 лица като спрямо предходното тримесечие се отчита увеличение със 186 регистрирани лица а спрямо първото тримесечие на 2004 година се отчита намаление със 162 безработни.

Средномесечния брой на регистрираните общо в ДБТ Златоград безработни лица през първото тримесечие на годината е 2248 лица при , 2040 за предходното тримесечие и 2516 за същото тримесечие на 2004 година. Тази ситуация е характерна и за двете общини. За община Златоград средномесечния брой регистрирани безработни се е увеличил спрямо предходното тримесечие със 105 безработни а за община Неделино увеличението е със 101 безработни.

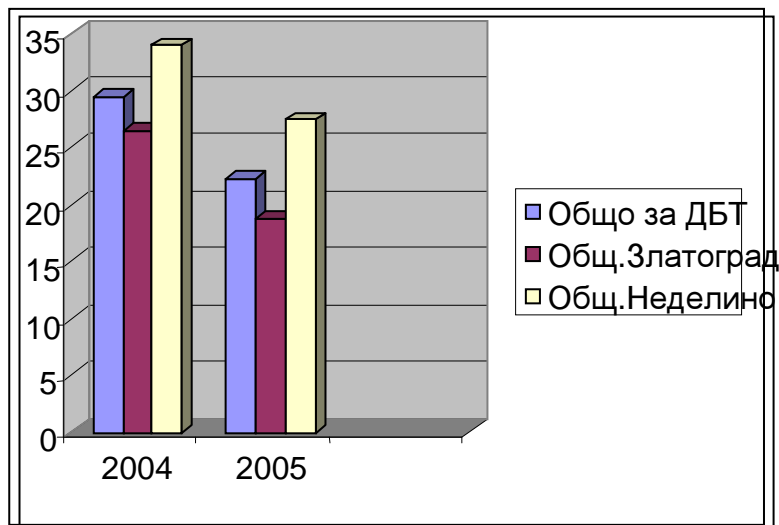
Увеличението на броя на безработните лица през анализирания тримесечие спрямо предходното се дължи главно на приключване на работа от лица заети до 31.12.2004 година по НП"ОСПЗ". Утвърдените РМ по тази програма за 2005 година са по-малко от тези през 2004 година с 283.

Графика на средния брой регистрирани безработни през първото тримесечие на 2004 и 2005 г.

Равнището на безработица в края на първото тримесечие на 2005 година в ДБТ Златоград е 18.55 % при 17.00 % в края на 2004 година и 19.90 % към края на първото тримесечие на 2004 година. Средното равнище на безработица за първото тримесечие на 2005 година се формира на 18.76 % при 21.00 % за същия период на 2004 година. За община Златоград отчетеното средно равнище на безработица е 15.63 % средно за тримесечието а за община Неделино –23.40 % .

Графично представяне средното равнище на безработица в ДБТ Златоград и по общини през първото тримесечие на 2004 и 2005 г.

През първото тримесечие на 2005 година **входящия поток от безработни в ДБТ Златоград** е 1154 лица от които 453/39.25 % /са ново регистрирани и 701 /60.74% / с възстановена регистрация. Спрямо първото тримесечие на 2004 година се отчита намаление на входящия поток с 30 безработни. По-големия брой лица с възстановена регистрация се дължи на прекратените договори на работилите по програми за заетост и основно НП"ОСПЗ"

По общини състоянието е следното: Входящия поток от безработни за община Златоград за първото тримесечие на 2004 г. е 560 безработни от които 277 /49.46 %/ ново регистрирани и 283 с възстановена регистрация. За община Неделино общия брой на входящия поток е 594 безработни от които 176 /29.62 %/ново регистрирани и 418 с възстановена регистрация.

Разглеждайки по-задълбочено структурата на входящия поток открояваме преобладаващ дял на лицата с работническа професия-363 /31.45 %/ а специалистите са 113 /9.79 %/ Входящия поток от лица с висше образование е 32 /2.77 % / като 20 са ново регистрираните а 12 са с възстановена регистрация.

Преобладаващия дял на регистрираните безработни жени е трайна ситуация в структурата на регистрираните безработни в района на ДБТ Златоград. Към края на анализирания регистрираните безработни жени са 1384 или 62.25 % от всички регистрирани безработни. В края на първото тримесечие на 2004 год. регистрираните безработни жени са 1451 или 56.79 % от всички регистрирани лица към този период. При анализ за период от няколко години назад се очертава средна величина около 59.7 % дял на регистрираните безработни жени. Обяснението можем да търсим както в това, че мъжете са по мобилни и не поддържат редовно регистрация търсейки реализация в други райони на страната така и в това, че част от тях просто не се регистрират в ДБТ, по различни свои причини.

**Безработните в ДБТ Златоград към 31.03.2004 г. и 31.03.2005 г.
по възраст**

Възрастови групи	31.03.2004 г.		31.03.2005 г.		Ръст + -	
	брой	%	брой	%	брой	%
До 19 г.	54	2.26	38	1.70	-16	
20-24 г.	209	8.76	176	7.91	-33	
25-29 г.	233	9.76	219	9.85	-14	
30-34 г.	258	10.81	228	10.25	-30	
35-39 г.	255	10.69	240	10.79	-15	
40-44 г.	319	13.75	290	13.04	-29	
45-49 г.	400	16.77	361	16.23	-39	
50-54 г.	396	16.60	385	17.31	-11	
Над 55 г.	261	10.94	286	12.86	+25	
Общо	2385	100	2223	100	-162	

Особено тежък е проблемът с дълготрайно безработните лица , поради липсата на квалификация и ниското им образование . Преобладаващия брой регистрирани безработни лица без квалификация е устойчива ситуация за сравнително дълъг период от време

	Квалификационна структура	31.12.2004 г.		31.03.2005 г.		Ръст	
		брой	%	брой	%	брой	
ДБТ	Квалифицирани работници	541	26.55	601	27.03	+60	
	Специалисти	226	11.09	235	10.57	+9	
	Неквалифицирани работници	1270	62.34	1387	62.39	+17	
	Общо	2037	100	2223	100	+186	
Златоград	Квалифицирани работници	233	23.46	273	24.01	+40	
	Специалисти	136	13.69	145	12.75	+9	
	Неквалифицирани работници	624	62.83	719	63.23	+95	
	Общо	993	100	1137	100	+144	
Неделино	Квалифицирани работници	308	29.50	328	30.20	+20	
	Специалисти	90	8.62	90	8.28	0	
	Неквалифицирани работници	646	6.18	668	61.50	+22	
	Общо	1044	100	1086	100	+42	

Образователна структура в известна степен е сравнително устойчива като относителен дял при отделните групи. Образователна структура на регистрираните безработни в ДБТ Златоград към 31.03.2005 год.

	брой	%
Висше, полувисше и колеж	72	3.23
средно	980	44.08
основно	891	40.08
Начално и по-ниско	280	12.59
всичко	2223	100

Регионалните различия в заетостта и безработицата имат дълготраен негативен ефект не само по отношение на възпроизводството на работна сила , но те обуславят и процесите на обезлюдяване, неизползване на ресурсите , миграционните процеси , емиграцията , свръхнаселването в големите градове. По отношение работата и намиране на заетост на тези лица са необходими специфични мерки .

1.3.2. Доходи

Тенденцията към сближаване на доходите по райони за планиране се потвърждава и през 2003год. .С най - високи доходи за страната се очертава Счверозападния регион , а с най-ниски средни доходи - Южен централен регион .

Средна годишна работна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение по дейности -

община Неделино	2002			2003		
	Общо	обществен сектор	частен сектор	Общо	обществен сектор	частен сектор
Икономически дейности						

Общо	1976	2811	1227	2067	3029	1399
Селско, ловно и горско стопанство; риболов	1165	-	1165	1377	-	1377
Добивна промишленост	-	-	-	-	-	-
Преработваща промишленост	1187	..	..	1336	-	1336
Производство и разпределение на ел. енергия, газ и вода	..	..	-	..	..	-
Строителство	1620	..	..	1947	..	..
Търговия, ремонт на автомобили, лични вещи и стоки за домакинството	1498	-	1498	1491	-	1491
Хотели и ресторанти	..	-	..	1492	-	1492
Транспорт, складиране и съобщения	2325	..	..	2616	..	..
Финансово посредничество	..	..	..	..	..	..
Операции с недвижимо имущество, наемодателна дейност и бизнес услуги	-	-	-	..	-	..
Държавно управление и отбрана; задължително обществено осигуряване	..	..	-	..	..	-
Образование	2826	2826	-	3053	3053	-
Хуманно здравеопазване и социални дейности	1943	2105	1550	1712	..	..
Други дейности, обслужващи обществото и личността	..	-	..	..	-	..

1.3.3. Здравни услуги

Основно място в сдравната система и нейната инфраструктура заема болничната помощ . С проведената реформа в здравеопазването доболничната помощ вече е основно в частния сектор и се поема от личните лекари . Наблюдава се тенденция на намаляване на болничните легла с 23%, като причина за това се сочи намаляващия брой население и повисоката използваемост на болничните легла , за по - кратък период . Няма сериозни регионални диспропорции в осигуреността на населението с болнични легла , за което допринася и премахването на райониране на болничния прием .

В периода от 2001 до 2005 год. броят на лекарите е относително стабилно число . Тенденцията за увеличение на броя на стоматолозите е добра . В таблицата не са посочени данни за броя на медицинските сестри в здравните заведения – а именно за 2005 год. те са 32 броя . За информация ще посочим че на територията на общината работят и трима фелшери .

Здравни заведения по общини	Лекари				Стоматолози				Персонал със средно спец. медицинско образование и висше степен "специалист"			
	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004
НЕДЕЛИНО												
ОБЩО	7	7	7	6	3	3	2	4	4	2	2	4
Заведения за извънболнична помощ	7	7	7	6	3	3	2	4	-	-	-	-
Персонал по договор с НЗОК-общо практикуващи	7	7	7	6	3	-	2	4	-	-	-	-
Персонал по договор с НЗОК - инд. групови практики за спец помощ	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-
Други лечебни заведения	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	2	4

1.4. ФАКТОРИ, ОПРЕДЕЛЯЩИ РАСТЕЖА, ЗАЕТОСТТА И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА

1.4.1. Човешки ресурси

Уменията на работната сила са основно сравнително предимство на регионите в глобалната конкуренция .Високото ниво на образование и предоставянето на качествено обучение на хората по време на целия им трудов живот , са ключът към укрепване на иновационния капацитет .Образователната структура на заетите лица ,по данни на НСИ към 2003 сочи за ЮЦР – 20 % от заетите са с висше образование ,68% средно и 22% с основно и по – ниско .

Налице е обща тенденция за повишаване образователното равнище на населението в страната ,което се изразява в увеличаване на населението със средно и по- високо образование .Районите с по- висок дял на селското население имат и по- голям дял на по- ниско образованите групи .

Сравненията с ЕС показват ,че дялът на населението със средно и по- високо образование в България е 71.7 % , което е над- средното равнище за ЕС . Независимо от относително високото ниво на образование на населението в трудоспособна възраст във всички региони качеството на работната сила е недостатъчно , за да отговори на предизвикателствата на икономиката , основана на знанието и глобализационните процеси .

По отношение на участието на населението в образователния процес през 2003год. от цялото население на възраст от 5-14 год. се обучават 98%, във възрастова група 15-19 % - 70 % , а от 20-29% - 15.2%> Тези показатели съпоставени с Европейските са съпоставими само за възрастова група 5-14 год.

По предприемаческите програми на ЕС стартират мерки и проекти , които дават възможност на работодателите да кандидатстват за обучение на работещите при тях служители . Необходима е по- голяма информация и развитие на публично – частното партньорство – община , частни фирми и НПО .

Образование

В количествено отношение кризата в образованието се изразява в закриване на учебни заведения и паралелки, в намаляване на броя на учениците и на персонала . Тези процеси са характерни и за националната образователна система.

Основно място при анализиране на образователната система имат процесите, свързани с демографското развитие и ученическите контингенти. Те са изходна основа за определяне на всички параметри в образователната мрежа, в т.ч.: размера на капиталовите вложения, ресурсно и кадрово осигуряване и др. социални решения в сферата на образованието.

След реформите в образователната система на територията на община Неделино общият персонал в системата на образованието през 2003/2004год. е 236 преподаватели .Функционират следните училища , някои от които имат филиали по населените места в общината .

Към СОУ “ В. Левски “ са началните училища в селата Еленка , Кундево,Козарка и Върлино .Към ОУ “В. Левски “ са началните училища в селата Гърнати , Изгрев, Кочани ,Диманово .

№	Училище	Населено място	Брой
----------	----------------	-----------------------	-------------

			ученици
1	СОУ “Св.Св. Кирил Методий”	гр.Неделино	497
2	СОУ “Васил Левски”	гр.Неделино	201
3	ОУ “Васил Левски”	гр.Неделино	242

Справка за ОДЗ – та в община Неделино за учебната 2003/2004год. и 2004/2005год.

Обединени детски заведения	2003/2004год.		2004/2005год.
	Група	Брой деца	
ОДЗ -2 Неделино <u>Детски ясли</u>	IV – ри групи	76 деца	
	II групи	26 деца	
Всичко:	VI	102	103
ОДЗ -1 Неделино Детски ясли ПДГ Еленка ПДГ Кундево	VI групи	132	
	II - групи	32	
		10	
		16	
Всичко :	VII	190	131
ЦДГ “ Зора “ с. Средец ПДГ с. Средец ПДГ с. Бурево ПДГ с. Кочани ПДГ с. Изгрев	I – група	20	
	I – група	12	
	I – група	6	
	I – група	7	
	I – група	9	
Всичко :	VII групи	78	131
Всичко за община Неделино:	20 групи	370	219

Обезлюдяването на населените места води до закриване на учебни заведения и детски градини . Процеса е двустранен, с намаляване на броя на децата в учебните и детски заведения , родителите все по- често предпочитат да изпращат своите деца в по- големите населени места , където се счита че образователния процес е на по- добро ниво . В последствие и самите родители търсят работа и се изселват . Необходимо е да се вземат под внимание тези процеси и да се търсят ефективни и целесъобразни решения в тази насока .

Статистическите данни за учебните заведения и детските градини на територията на община Неделино сочат :

Учебни заведения	Детски градини	Общообразователни уч-ща и професионални гимназии (II-ра степен)
1999/2000		
Учебни заведения	5	9
Учители /преподаватели/ ¹	27	122

Учащи се	226	1301
Паралелки (само за уч-щата)	х	61
2000/2001		
Учебни заведения	5	4
Учители /преподаватели/ ¹	24	114
Учащи се	247	1245
Паралелки (само за уч-щата)	х	53
2001/2002		
Учебни заведения	5	4
Учители /преподаватели/ ¹	25	110
Учащи се	216	1195
Паралелки (само за уч-щата)	х	51
2002/2003		
Учебни заведения	11	4
Учители /преподаватели/ ¹	32	109
Учащи се	289	1182
Паралелки (само за уч-щата)	х	54
2003/2004		
Учебни заведения	10	4
Учители /преподаватели/ ¹	34	104
Учащи се	304	1055
Паралелки (само за уч-щата)	х	53

В следващите години трябва да се търсят възможности за стимулиране на взаимодействието между образованието и бизнеса, включително и чрез съвместни форми на обучение. При обучението в бакалавърска и магистърска степен на заключителния етап от подготовката на студентите трябва да се разчита на мрежа от компании, в които се провеждат стажовете и/или се разработват съответните проучвания във връзка с подготовката на бакалавърска или магистърска теза. Работодателите са заинтересовани от тази практика, защото имат възможност да наблюдават студентите в реална работна среда и да подбират от тях подходящи кандидати за работа. Успоредно с това компаниите могат да насърчават свои висококвалифицирани експерти да участват в учебния процес като лектори в учебните заведения. Това се разглежда, от една страна, като средство за развитие на служителите, а, от друга – е възможност да се осъществява предварително наблюдение и привличане на кандидати за работа сред обучаващите се.

Взаимодействието между образованието и бизнеса може да бъде полезно средство за синхронизиране на учебните програми в различните образователни степени в съответствие със съвременните промени в съответните области. В това отношение ще нараства ролята на образователната система като източник на необходимите кадри за високотехнологичните и средно високотехнологичните производства и наукоемките услуги, чието по-нататъшно развитие е елемент от стратегията за повишаване на производителността и конкурентоспособността на нашата икономика. Наред с това трябва да се усъвършенства компютърната и езиковата подготовка, която се предоставя в образователната система. В това отношение е добре да се има предвид конкретната цел пред ЕС – осигуряване до 2010 г. на всички училища в общността необходимия брой и качество компютри.

Култура

Културните институции в Община Неделино са с традиции. Броя на читалищата и библиотеките в Община Неделино са :

ЧИТАЛИЩА и БИБЛИОТЕКИ	Библ. фонд	Читатели
НЧ” Светлина “ гр. Неделино		
НЧ” Напредък “ с. Средец		
Библиотека при НЧ” Светлина “ гр. Неделино	24 442	786
Библиотека при СОУ “ Св. Св. Кирил и методи”	10 000	520
Библиотека при ОУ “ В. Левски “	3217	373

Броят читатели в библиотеката в гр. Неделино през периода 1999 – 2004год. е около 800 и варира максимум до 874 9 през 2002год.).Културните институции в общината се нуждаят от обновяване на материално – техническата база и периодично обновяване и попълване на библиотечния фонд. От ремонт на сградите в които се помещават . За да се повиши интереса на гражданите и преоткрият отново читалищата и библиотеките , като средища за духовност и култура е необходимо активно да се работи в тази насока – да се организират срещи , открити дискуссионни форуми и др. , като същите се провеждат в тези сгради . Добре би било да се инсталират и оборудват интернет зали за свободен достъп , които да могат да се ползват целогодишно . Това ще бъде начин за привличане на повече посетители , деца и млади хора .

Църквата “ Св. М-ца Неделя” е построена през 1995год. и се намира в центъра на гр. Неделино . Построена е по инициатива на движението “ Християнство и прогрес” – Св. Йоан Предтеча, отец Боян Саръев и под ръководството на архитектите Олег Николов и Иван Калайджиев .Реализирането на строежа на този храм не би могло да се осъществи без помощта на гражданите , Националния исторически музей,Фондация “ Бъдеще за България “ , Движение за християнство и прогрес .

Спорт и туризъм

Природните дадености и съществуващата материална база са добра предпоставка за развитие на спортно – туристическата дейност ,екотуризм и други видове туризъм на територията на Община Неделино.

Общината и нейните жители са си поставили важни стратегически цели за планирания период до 2013 , а именно :

- утвърждаване на Община Неделино като нетрадиционен център за развитие на туризма ;
- благоустрояване на гр. Неделино и останалите населени места в общината ;
- модернизация и развитие на туристическата база ;
- реставрация на архитектурните паметници в кв. 53 в гр. Неделино ;
- популяризиране на народните автентични обичаи и народното облекло на региона ;
- възраждане на неделния двуглас чрез реклама на DVD и SD;

Съществуват добри възможности за развитие на културно – историческия продукт . В това отношение голям интерес представляват историческите и археологическите обекти намиращи се на територията на общината .

Общинската администрация работи активно в тази посока , съвместно с Института по маркетинг в София . Потвърждение за това е спечеления и изпълнен проект по програма ФАР – Проект BG 0102.03-0012 : “ **Източни Родопи : съжителство на тракийска култура , християнство и ислям** “. По проекта съществуваща сграда на детска градина в гр. Неделино е преустроена в Международен конгресен и информационен център за развитие на родопската култура и туризъм . За организиране на семинари и обучения вече е проявен интерес и от Центъра за развитие на човешките ресурси в гр. София .

Целта на проекта е да се създаде възможност за нов и пълноценен живот на неизползваната в момента сграда на бившата детска градина, превръщайки я в привлекателен център както за местното население, така и за туристите и гостите на община Неделино. Това е осъществено чрез промени във функционалното разпределение на двата етажа, чрез които се обособят нови помещения за интересни и атрактивни дейности, свързани с трудови и културни особености от историческото развитие на този родопски край; чрез подобряване на достъпността до сградата, включително и за хора с ограничени възможности и чрез облагородяване на средата около нея с изграждането на малък паркинг, втори вход за зареждане, както и плочници и тревни площи. В сградата единно ,разположени на два етажа, ще функционират ателиета за традиционни занаяти , кафе за гости и туристи , помещение за демонстративни приготовления на характерни традиционни специалитети от местната кухня .На второто ниво са разположени стаи за индивидуални занимания с развлекателно-образователна насоченост, изложбена площ за произведенията от ателиетата на първия етаж, библиотека и заседателна зала.Промените във външния вид на сградата целят създаване на характерен и запомнящ се облик с едновременното запазване на първообраза и осъвременяването му в духа на обществена сграда. Целта е едновременно да се използват традиционните естетически елементи ,съчетани с използването на съвременни фасадни покрития от цветни мазилки, оформянето на пластични елементи, подчертаващи силуета на отделните обемни тела и изграждането на малки декоративни “фронтони” по покривния контур.

Формирането на културен маршрут в град Неделино и региона е другата важна цел на проекта. Ще се подготви и развие работен план за културна пътека в Неделино като се прокарат и маркират културните маршрути, което да улесни достъпа на туристи и планинари до историческите и архитектурни паметници. Засега няма инфраструктура, която да осигури достъп и информация за маршрутите, освен на местно ниво.

За по-доброто и бързо развитие на този център се предвижда обучителна програма, насочена към разкриване на нови работни места, която да включва курсове за туристически и екскурзионни водачи – за специалисти от музеите, а така също и за хора, желаещи да придобият нови умения – млади хора, безработни, сезонни работници и др., като предимство се дава на местното население.

Програмата включва и обучение на местни хора, желаещи както да се включат в туристическите и екскурзионни дейности, съпътстващи специфичния продукт, така също и организиране на семинари за развитие на семейно хотелиерство, обучение по история, чужди езици и мениджмънт в сферата на туризма.

Организацията на семинарите за помощна подготовка продължава три месеца от реализацията на проекта:

- Организиране на фолклорни студия, показващи и обучаващи на народни танци – български и турски /Ресурси за осъществяване на дейността: постоянен преводач, танцьори и музиканти, музикални инструменти, зала/

- Организиране на гастрономически студия /Ресурси за осъществяване на дейността: постоянен преводач, готвачи от български и турски произход, готварски прибори и уреди, зала/
- Организиране на обучителни семинари за традиционни и съвременни занаяти и традиции /Ресурси за осъществяване на дейността: постоянен преводач, занаятчии, специфични материали – обработваемо дърво и т.н./
- Организиране на семирани за обучение на български и турски детски игри от миналото и изработване на играчки /Ресурси за осъществяване на дейността: постоянен преводач, специалист по детските игри в миналото, пространство за игра, материали за изработване на играчки/
- Организиране на музикални групи и програми – производство на музикални инструменти и начини за тяхното използване /Ресурси за осъществяване на дейността: постоянен преводач, майстор-занаятчия, изработващ музикални инструменти, музиканти, пространство/.

Организационната работа на Международния Конгресен и Информационен център на родопската култура в град Неделино предстои . Идеята е да се :

1. Установят контакти с университети, институции и асоциации в България и чужбина, училища по “семиотични”, познавателни и политически науки, човешките права, артисти на игралните, визуални и др. изкуства, изследователи, студенти, геолози, астролози в насока на популяризирането на конгресите и семинарите в Центъра.

2. Организират пресконференции за популяризиране на модела на мирно съжителство между две религии – семинарен туризъм – конгресен център за семинари. /Ресурси за осъществяване на дейността: постоянен координатор, достъп до компютър, телефон, интернет., рекламни материали, пощенски услуги, библиотека/.

3. осъществява техническа помощ за Международния Конгресен и Информационен център. Необходима е за представянето на завършения маршрут на туристите, за организирането различните събития като конгреси, занимаващи се с културата в Родопите., и други, свързани с представянето на региона Източни Родопи и дейностите на специфичния продукт.

Предвижда се Международният Конгресен и Информационен център да функционира самостоятелно и с туроператорски фирми за привличане на туристи в региона.

В приложение 3 са посочени по машабните културни прояви и организаторите по Културния календар на община Неделино

ЕЛАТЕ В ГРАДА НА ДВУГЛАСА !!!!

«...На предела на централна и източна Родопска планина – планината на митичния и божествен певец Орфей се намира градът на двугласа – град Неделино и неговите хора .»

Под това мото неделенци за трета поредна година организират фолклорен фестивал. Съхранението на автентичното звучене на двугласа е характерна черта на неделенци . Това превръща фестивала в празник на двугласа .Традиция е фестивала да се провежда в началото на септември .Очаква се през настоящата 2005Год. той да се превърне в международен и славата на двугласното пеене на неделенци да се понесе по целия свят .

Туризмът следва да се разглежда като многостранна рекреационна дейност с комплексно влияние върху икономиката, социалната сфера, околната среда, културата. Употребата на понятието туристическа индустрия има до голяма степен условен характер. В

анализа туризмът и свързаните с него производства и услуги се разглеждат и като индустрия, поради перспективността им за областта и поради очакването, че туризмът като интегриращ бизнес ще концентрира около себе си други отрасли като селско стопанство, търговия, транспорт и услуги, а с преодоляване на сезонността може да започне да наподобява методите на организация на промишленото производство.

Целта на анализа е да се направи преценка на съществуващото положение и да се излявят реалните възможности за стабилно развитие на туризма, интегрирано с другите сектори на икономиката и социалната сфера.

Съществуващите дадености и предпоставки, които благоприятстват развитието на туристическата индустрия в региона.

В този аспект е и приетата Програма за развитие на туризма в Община Неделино .Програмата се явява неразделна част от общата визия на плана за развитие и има за цел :

- утвърждаването на общината като нетрадиционен център в развитието на селския туризъм , лов и риболов;
- развитие и утвърждаване на културния туризъм ;
- популяризиране на неделинското двугласно пеене и четвъртия международен фолклорен фестивал е гр. Неделино ;

Тези цели се основават на благоприятните природни дадености и ресурси , даващи възможност за осъществяване на туристическия продукт , с оглед устойчиво развитие на общината в сферата на туризма .

Развитието на туристическата индустрия не може да бъде успешно,ако не се съчетае с общото подобряване на икономическата база и инфраструктурата, както и използването на компетентната помощ от страна на специалисти в съответните области. Необходимо е да се създадат консултативни органи за обмен на идеи и информация и обединяване на усилията на всички заинтересовани страни за създаването на добър туристически продукт в общината и повишаване качеството на предлаганите туристически услуги.

Общината е с традиции и в областта на спорта . Не са случайни спортните успехи и постигнатите резултати в джудото . В периода 1970-1978год. . възпитаниците на хасковската школа Митко Личев и Севдалин Маринов създават секция “ Джудо “ в общината , а по късно през 1993год. и официално регистрират спортен клуб “Джудо – Джуджуцу – Самбо “ Неделино . Още през първата година (1994г.) клубът печели 1 златен , един сребърен и един бронзов медал . Първата шампионка е Кремена Скечелиева . Последват призове – сребърна медалистка Елица Ръжева и Антоанета Соколова с бронзов медал .От началото на основаването си до сега СК е завоювал над 260 медала от Републикански първенства и \$ бронзови от балканиади . Спортистите са се представили блестящо на Европейския турнир “ КОрона “ във Виена – Австрия , където са завоювали 2 златни и един сребърен медал .В работат на клуба за известно време настъпва застой. Липсата на финансови средства блокира добрия старт за няколко години . Възраждането на джудото започва през 2004год. с финансовата и морална подкрепа на общинската управа и кмета на общината .За високи заслуги в областта на спорта на 24.05.2005год. Елица Ръжева е награден с отличието “Почетен гражданин” на община Неделино . Гордост за общината са и малките спортисти : Александра Марангозова ,Силвестър Марангозов и всички малки и по- големи състезатели на клуба , които славят името на общината . Всичко това не би могло да се случи без упоритостта и желанието за работа на техния треньор .

Належашо е осигуряването на нормални условия са тренировки на клуба, каквито към момента липсват . Помещението е налично , но се нуждае от ремонт и оборудване .

Следва да се разработи маркетингова стратегия за цялостен спортно – културно - туристически продукт , в която да се направи подробен анализ на база което се изработи и стратегия .

Анализът сочи :

- Богата гама от природни ресурси - обширни горски масиви; уникална природа и разнообразни релефни форми; трайна снежна покривка през зимата; природни феномени; умерен климат; специфични природоклиматични условия .
- Добра материално – техническа база в сферата на образованието ;
- Териториална обособеност.
- Липса на замърсяващи промишлени предприятия и наличие на редица действащи програми по разгръщане на нови екологичносьобразни производства.
- Богато културно-историческо наследство: архитектура, занаяти, фолклор, бит, обичаи и традиции.
- Наличие на свободни демографски ресурси.
- Наличие на свободен сграден фонд за селски туризъм ;
- Добра спортна школа и традиции;

1.4.2.Изследвания , технологии, иновации

Знанията и достъпът до изследвания , иновации и технологии се превърнаха в движеща сила на растежа в модерните икономики .Съществуващи показатели в България , кито да послужат за оценка на количествениет и качествени характеристики на регионалните различия в развитието на изследванията и технологиите , и иновационния капацитет почти липсват .Традиционните изследователски центрове в България са университетите , научните институти и звена на БАН, аграрните институти и др.Независимо от относително високия брой на образователни и изследователски центрове , няма качествен преход към приложни изследвания и трансфер на иновации и технологии към останалите сектори .Връзката между научно – изследователските и образователните институции и бизнеса във всички региони на планиране от дълго време е прекъсната , което е една от причините за ниската добавена стойност и ниската й конкурентноспособност на производството .Разходите за научно-изследователска дейност в България възлизат на 0,49% от БВП, при среден показател за ЕС 1,49 %.

Информационните и комуникационни технологии / ИКТ/ предлагат нови възможности на фирмите и регионите и са важен фактор за регионалната конкурентно способност . Съществуват опасения ,че териториалните въздействия на т.н.” дигитално разделяне “, вместо да намалееят , ще задълбочат регионалните различия предвид факта ,че различните фирми и домакинства имат различни възможности за достъп до ИКТ . Като пример за това ще посочим данни на НСИ по отношение използването на домашни компютри – за ЮЦР 18 % от домакинствата използват дом. Компютър ,тази статистика сочи 45 % за Югозападен регион.Активното потребление на интернет за ЮЦР е 22%, докато за Югозападен регион тя е отново 45%, най- слабо е потреблението на интернет в Северозападен регион – 3% .

Интернет пазарът бележи стабилен ръст .Телекомуникационното покритие на територията е добро .Броят на мобилните телефони е по- нисък от този в ЕС..

Тези данни се сочат ненапрасно . Основният извод , е че изоставането е във всички региони , респективно във всички териториални единици , по отношение по подготвеност на използване и използване на ИКТ.

Добре е да се анализират показателите за всяка териториална единица в страната , с оглед вземането на адекватни управленчески решения в тази насока , чрез осигуряване на ИКТ и достъп до ИКТ както за подрастващото поколение , така и за частния бизнес и други заинтересовани .

1.4.3. Предприемачество

Развитието на предприемачеството е основна цел на Лисабонската стратегия .Като ключови бариери все още се приемат – липсата на финансова подкрепа , сложните административни процедури ,липсата на квалифицирана работна ръка . Най- високото ниво на предприемачеството е отбелязано в Южен централен регион.Гъстотата на локализация на предприятията е индикатор за предприемачество , както и за перспективите за провеждане на икономическа дейност .МСБ на територията на общината все още търси възможност за реализация . Липсата на инфраструктура , свободни капитали и външни инвестиции и пазари са едни от основните причини за слабото развитие на предприемачеството и бизнеса .

1.4.4. Развитие на услугите , подкрепящи бизнеса

Преструктурирано на икономиката , доведе и до преструктуриране на отрасъла и услугите , институциите за подпомагане развитието на бизнеса .Това са фирмите и организациите , предлагащи финансови , застрахователни, консултански , информациоони и услуги за търговия с недвижими имоти .Тенденцията е за нарастване на наетите лица в този сектор .

Регистрирани са Агенции за регионално развитие и бизнес центрове.

Развитието на бизнес услугите е едно важно условие за конкурентноспособността и съживяване на икономиката по региони .

1.4.5. Инвестиции

Данните сочат , че инвестициите в ДМА са изключително неравномерно разпределени.

С изключение на столицата и Югозападен район, където основно са съсредоточени най - високите инвестициоони разходи, за останалите региони те са относително ниски и не създават необходимите условия за растеж и заетост .

Преките чуждестранни инвестиции за 2003год. възлизат на 1 525 мл.USD, като нарастват с 55% спрямо 2002год. Инвестициите определено са съсредоточени там , където има добре развита инфраструктура и комуникации, квалифицирани човешки ресурси и т. н. Необходимо е да се намерят стимули – данъчни преференции, добра регионална политика и др.

По официални статистически данни разходите за

ИНВЕСТИЦИИ

1. Разходи за придобиване на материални дълготрайни активи

/хил.лв./

Сбщина	2001			2002			2003		
	Общо	Обществен сектор	Частен сектор	Общо	Обществен сектор	Частен сектор	Общо	Обществен сектор	Частен сектор
НЕДЕЛИНО	760	193	567	772	348	424	1240	600	640

2. Придобити материални дълготрайни активи

/хил.лв./

Сбщина	2001			2002			2003		
	Общо	Обществен сектор	Частен сектор	Общо	Обществен сектор	Частен сектор	Общо	Обществен сектор	Частен сектор
НЕДЕЛИНО	584	47	537	572	148	424	704	84	620

1.4.6. Транспортна инфраструктура и транспортен достъп ,електропреносна мрежа

Транспортната инфраструктура е основен фактор за регионалното развитие , за конкурентноспособност и сближаване .

Пътна мрежа

Общата дължина на пътната мрежа в РБ е 37 295.7 кв.км., със средна гъстота 0.33% км/кв.км./ по- малко от половината от равнището на този показател за ЕС/.Нисък е относителния дял на автомагистралните мрежи и първокласните пътища , мклоето не стимулира междурегионалните връзки и транзитния трафик .

Изграденост на пътна мрежа

Район за планиране	Гъстота на пътната мрежа – общо	Отн. Дял на АМ и път I кл.	Относителен дял на асфалт. Пътища	Относителен Дял на АМ и път I кл. В района от общото за РБ .
Р България	336.0	9.0	88.5	100
Южен централен регион	330.5	7.9	86.8	21.7

Констатира се изоставане в развитието на пътната мрежа в Южен централен регион . Количествените и качествени характеристики на пътищата са по – ниски от средните за страната .

Транспортен достъп

Териториалното разпределение на пътищата от висок ранг е от решаващо значение за мобилността на населението и транспортната достъпност до услуги от високо качество .ЮЦР е сред регионите с преобладаваща част от тези пътища , което определя и обеснява и местоположението на големите центрове на селищната мрежа – Пловдив, Стара Загора . Това териториално развитие предполага и определя и възможностите за транспортен достъп до центровете и предоставяните в тях услуги / здравни , образователни и т. н. / .

Достъпността до транспортните мрежи на съседните страни е важен индикатор за възможностите за провеждане на транзитния трафик и развитието на трансграничното сътрудничество .В България има 17 ГКПП , като само седем от тях са на първокласни пътища , което затруднява достъпа до страните от ЕС и обратното .

Покритието на националната територия с пътища висок клас е неравномерно . По-добре са развити направленията изток- запад , отколкото север- юг.

Пътната мрежа в Смолянска област е сравнително добре изградена. Разпределението ѝ на територията на областта е неравномерно. Пътната мрежа 2-ри, 3-ти и 4-ти клас на територията на Областта се нуждае от значителни средства за реконструкция, основен ремонт и поддържане, тъй като голяма част от нея е разположена в планински район.

Общата дължина на пътната мрежа в общината е 115км. , от които IV – класна пътна мрежа 10,5 км.

N на пътя	Наименование	Км. положение	Обща дължина на пътя	Степен на изграждане		Видове настилка		Състояние на настилката	
				Път с наст	Път без наст	Асфалт. Покр.	биндер	средно	лошо
IV - 86553	/Златоград - Бенковски/ - Неделино	6+600 - 11+600	5	3,8	1,2		3,8		3,8
IV- 86537	/Неделино -Бял извор/- Средец	0+000 - 4+200	4,2	4,2		2,0	2,2	2,0	2,2
IV - 86541	/Неделино - Средец/ - Изгрев	0+000 - 1+300	1,3	1,3			1,3		1,3
	ОБЩО:		10,5 км.						

Към настоящия момент ОПУ Смолян съвместно с Община Неделино извършват анализ на състоянието на съществуващата общинска пътна мрежа , с оглед изготвяне на предложение до ИАП и МРРБ за одобряването на нови пътни отсечки като IV- класна пътна мрежа в общината.

Общото състояние на републиканската и общинска пътна инфраструктура налага предприемането на спешни мерки . Същата се нуждае от основен ремонт и рехабилитация. Извършваните периодични ремонти не подобряват пътната обстановка . Налице са пътни участъци свързващи населени места , които са без асфалтово покритие и такива които са небезопасени и са предпоставка за сериозни ПТП . Липсата на инфраструктура затруднява комуникацията.През зимните месеци някои населени места остават без транспортни връзки .

Железопътна мрежа

Гъстотата на жп. мрежите е по- ниска от гъстотата на жп . мрежите в страните от ЕС / около 75% от средната за ЕС/.

Жп . мрежата не обслужва равномерно територията на страната .Данните в таблицата дават яснота .

Изграденост на жп. Мрежа

Райони за планиране	Гъстота на жп. мрежата	Отн. дял от удвоените жп. линии от общото за района	Относит . дял на електрифиц. жп. линии от общото за района	Относит. дял на жп. линиите в района от общото за страната
	Км / 1000 км.	%	%	%
<i>Р България</i>	<i>39.0</i>	<i>22.4</i>	<i>65.9</i>	<i>100.0</i>
<i>Южен централен район</i>	<i>41.0</i>	<i>12.8</i>	<i>53.8</i>	<i>26.1</i>

Достъпност до жп транспорт

Предвид спецификата на жп. Транспортa ,наред с териториалното развитие определящо е значението и на броя жп. гари и спирки , обслужващи съответните райони .

На територията на Община Неделино няма изградена железопътна инфраструктура . Единствената пътна връзка е шосейната , поради което следва усилията да бъдат насочени основно в изграждане , поддръжка и рехабилитация на пътната мрежа .

Въздушен транспорт

На територията на общината няма действащи граждански или селскостопански летища . Гражданско летище функционира в гр. Пловдив.

Електропреносна мрежа

Добре развита и оразмерена да поеме много по-голямо натоварване, което ще улесни бъдещи консуматори и ще стимулира икономическото развитие и трансграничното сътрудничество. Мрежата от СН се нуждае от доизграждане и реконструкция. Недостатъчна е мощността в мрежата от трансформаторни постове. Към момента трафопостовете са 38бр., мрежите ниско напрежение -79,7км. , изградената ел.проводна мрежа на територията на общината е 68,1 км.

Газификация – няма

Телефонизация, интернет, покритие на мобилни оператори

Комуникациите в общината се реализират от телефонните оператори “БТК” – около 95% от територията, “М-ТЕЛ” – 100%; Глобул” – 95%. Функционира “Internet”.

Топлоснабдяване - няма

1.5. ОКОЛНА СРЕДА

1.5.1. Качества на атмосферния въздух

Оценката на качеството на атмосферния въздух се извършва за основните контролирани показатели – прах, фини прахови частици (ФПЧ), серен диоксид, азотен диоксид, тежки метали, както и за други специфични замърсители , съгласно Закона за чистотата на атмосферния въздух. Като цяло ЮЦР може да се определи като район с най-влошени качества на атмосферния въздух , като според различните съставки определящи замърсяването , основно се визират Пловдив, Асеновград и Смолян . Община Неделино не се визира като територия замърсена с вредни емисии.

Институционално състоянието и контрола на околната среда се осъществява от Районна Инспекция по Околната Среда и Водите, гр.Смолян.

Местоположението на Община Неделино и спецификата в нейния планински релеф изключват до голяма степен вероятността за пренос на замърсители от съседни региони. Като цяло климатът в общината е повлиян благотворно от природните дадености – Родопа планина . Планината е бариера за навлизане и пречистващ механизъм на атмосферните замърсители в района. Трябва да се отбележи, че на територията на Общината не съществуват пунктове, включени в системата на Националния екомониторинг, за контрол на качеството на атмосферния въздух.

Едно от най – големите достойнства на общината е запазената чиста природа. На територията няма големи промишлени предприятия, които да замърсяват и влияят на въздуха, водата , почвите и другите компоненти на околната среда.

На територията на общината се намира един от 43-те наблюдавани обекта без ПС- „Стамбули” ЕООД, котлите на които не работят

Основни замърсители на въздуха са горивата използвани в бита и транспорта.

Несъмнено върху чистотата на атмосферния въздух в района на общината оказва

антропогенния фактор през есенно – зимния период в следствия емисии от отоплителни инсталации в частни и обществени сгради. През пролетта се наблюдават завишени стойности на прах и финни прахови частици, в следствие както от останалия пясък от зимното опесъчаване, така и поради нереализираният все още проект за охранителни канали, което е допълнителна предпоставка за свличане на наноси и затлачвания.

Общинското депо за ТБО е пред ликвидация. Същото е източник на неприятни миризми, което също провокира качеството на атмосферния въздух.

Основен замърсител на въздуха на Община Неделино е автомобилният трафик по основните пътни артерии.

Замърсители могат да се приемат основно предприятия, които работят в района и имат остарял технологичен парк за пречистване на въздуха. Замърсители на въздуха са и дървообработващите предприятия. В резултат на производствената им дейност, се получават големи количества трици, които е необходимо да се събират в специални бункери. Последните обаче не винаги работят, поради което триците често биват разнасяни от вятъра и запрашват въздуха. Една от най- големите фабрики в региона , понастоящем собственост на фирма “ Стамбули “ към момента не работи и не е замърсител и обект на наблюдение .

1.5.2.Качество на водите

Община Неделино е богата на различни видове надземни и подземни води. Върху водното богатство негативно влияние е оказвала фабриката за текстил.Същата има изградена пречиствателна станция, но към момента ,както вече посочихме същите не функционират .

Като основен източник на замърсяване на реката в региона са вливащите се в тях битово-фекални води. Важен проблем за всички селища в обхвата на община Неделино е липсата на изградена пречиствателна станции за битово- фекални води. Замърсяването на водите в по-малки размери се причинява и от малките предприятия и цехове в региона .

Водите на реката се наблюдават от РИОСВ и тя е организацията, която може да предприема мерки за санкциониране на нарушителите.

Екологичният проблем на общината свързан със замърсяването на реките е тясно свързан с проектите и предвижданите действия по отношение на проектирането и изграждането на:

- канализационни системи (там където липсват или са изградени частично);
- пречиствателна станция за отпадни води в гр. Неделино .

Община Неделино има известни екологични проблеми, свързани със замърсяването на земеделския и горски фонд, дължащо си преди всичко на:

- инцидентно изхвърляне на течни и твърди отпадъчни продукти и битови отпадъци , отделяни от промишлени, селскостопански и битови дейности върху горските и обработваемите земи;

По този начин се засягат обработваемите земи или се застрашават условията за развитие на ценни растителни и животински видове.

1.5.2.Качества на водите

Недостиг на водни ресурси и проблеми с титейното водоснабдяване

След 2000 год . се отбелязва тенденция към общо намаляване на водовземането в България , което се дължи на закриването на водоемки и нерентабилни производства , постепенно нарастване на цените на водата , съчетано със засушаване .Основните потребители на вода са промишлените производства и електро и топлоцентралите . Данните сочат и намаляване на водоползването в селското стопанство , в т. ч. И за напояване .

Към 2002год. близо 98.8% от населението на страната е свързано с публичната система на централизирано водоснабдяване .

При водоснабдяване на Община Неделино се използват подземни и каптирани води. Многогодишни са усилията на община Неделино да разреши проблемите във връзка с водоснабдяването на съставните и населени места. Общината не разполага с добри в количествено отношение водоизточници и има недостиг на вода през летните месеци. Водоснабдителната мрежа е остаряла и се нуждае от подмяна и реконструкция. През 2002 г. във връзка с осъществяване на проект по програма ФАР беше подменена част от мрежата – водоснабдителна група гл.клон V в гр. Неделино.

Потреблението на вода за една година на един жител е около 34 м³. В системата на „ВиК” на територията на община Неделино се използват подземни води за питейно-битово водоснабдяване на населените места, със *средногодишен максимален експлоатационен дебит* $Q_{ср.} = 11,200$ л/сек.

Водохващанията са осъществени, чрез следните водоземни съоръжения:

- шахтов кладенец – 1брой;
- каптаж на естествени извори – 5броя;

През 2001 година започна регистрирането на всички съществуващи каптирани водоизточници/извори/ с дебит под 10 м³/ ден.

През 2002 година е изграден 700 м³ водоем за питейни нужди на гр. Неделино. Изградена е 2 км. водопроводна мрежа от полиетилен висока плътност Ø75 и Ø90. Извършен е частичен ремонт на съществуващите водни съоръжения и водопроводни мрежи в някои населени места.

Общо подадената вода през 2002 година е 368 хил. м³ , при полезно използвана вода 184 хил. м³. Това число недвусмислено говори, че поради силно амортизираната водопреносна мрежа значително количество вода се губи и недостига реално до консуматорите.

През 2003 година е извършена реконструкция на водопроводната мрежа по ул. „ Г. Димитров” и ул. „В. Коларов”.

Проблем на ВВМ в общината е факта , че над 80 % от наличната такава е изпълнената от азбесто - циментови тръби. Тези тръби са силно амортизирани и в голямата си част не отговарят на изискванията на "Норми за проектиране на водоснабдителни системи".

Недостатъците на изградената водоснабдителна система в града могат да бъдат обобщени в следните направления:

1) Липсата на зониране на ВВМ на града определя наличието на ненужно високи напори в ниските части, които водят до увеличаване броя на аварияте и оттам до загуби на вода.

2) Разликата в котите на различните водоеми води до преливане и загуба на вода, а оттам до непълно оползотворяване на водните количества от някои водоизточници.

3) Амортизираната вътрешна водопроводна мрежа, изградена от тръби с малки диаметри, не може да осигури постоянни напори в зоните, не могат да се поддържат еднакви хидравлични условия във всички квартали на града.

4) Започналото ново застрояване не винаги е обезпечено с водопроводна мрежа и съоръжения, което води до самостоятелни неиздържани технически решения за водоснабдяване на отделни сгради и улици.

С цел преодоляване на посочените проблеми и подобряване на водоснабдителната мрежа в гр. Неделино и част от населените места в процес на изготвяне са идейни и работни проекти за изграждане или реконструкция на вътрешната водопроводна мрежа в града и населените места . Необходимо е също така изграждане на външно захранване и каптажи за част от населените места .

С поэтапното реализиране на тези проекти ще се реши проблемът с водоснабдяването в общината (реконструкция на ВВМ, зонирането, проектирането и изграждането на допълнително предвидените съоръжения).Необходимо е добро планиране и приоритетност в

тази посока , с оглед целесъобразно разходване на наличните средства и осигуряване на допълнителни такива по предприсъединителните програми и фондовете след 2007год. Тъй като съществуващата водопроводна мрежа е много стара в по-голяма част от населените места , изградена от етернитови тръби е наложителна подмяна на същата , поради честите аварии и течове .При наличие на природни дадености , в някои населени места има недостатък на вода , поради липса на изградени съоръжения .

Като обобщение - необходимо да се извърши реконструкция на ВВМ, с което ще се намалят загубите на питейна вода и ще се повиши качеството на същата.

Повърхностни води

Управлението на водите на територията на Република България се осъществява на национално и басейново ниво . Речният басейн е основна единица за съвместно управление на повърхностните и подземни води по количество и качество за постигане на устойчиво водоползване и опазване на водите и водните екосистеми .Управлението на водите , водните обекти и водостопански системи и съоръжения се осъществява на основата на планове за управление на речните басейни и Национален водостопански план . Община Неделино попада в Източнореломорски район с център Пловдив .

През последните години в национален мащаб се наблюдава тенденция на подобрене на общото екологическо състояние на водите . За ЮЦР ,като най- замърсен се посочва басейнът на река Марица , където са регистрирани 12 участъка , в които нивото на замърсяване е над допустимото . Регионът на басейна на река Неделинска не фигурира в докладите като замърсен.

Глобалното затопляне на климата води до намаляване на общите водни ресурси, които са ограничени както за цялата страна така и за общината. Във връзка с това някои потоци са напълно пресъхнали. С всяка изминала година периода на засушаване през летния сезон се увеличава, а високите температури водят до силно намаляване на влага в почвата. Това силно се отразява върху селското стопанство, върху водните запаси и водопотреблението. Възникналите пожари през изминалата година до голяма степен се дължат на засушаването. Отчита се, че водните ресурси са намалели с около 30% спрямо минали години. Също така приблизително 50% от водата се губи вследствие често настъпващи аварии, поради амортизираната севече вътрешна водоснабдителна мрежа. Това трябва да ни напомни, че е необходимо да се вземат сериозни мерки за преодоляването на тези проблеми. Във връзка с това към МОСВ е изготвена програма, в която се насочват усилията към пестеливо използване на водата, изграждане на язовири за увеличаване на обема и регулиране на водния отток. Отделя се сериозно внимание върху повишаване културата на потребление, засилване на пропагандната дейност в това отношение.

През територията на общината минава река „Неделинска”, която се влива в река „Върбица”.

По-големи реки са „Мързянска” и „Козарска”.

На територията на община Неделино в местността Янев дол, е изграден микроязовир, който в момента е стопанисван от частни стопани.

Характеристики на съоръжението :

№	Показатели	Характеристика
1	Местонахождение	Югоизточно на около 1 км. от гр. Неделино
2	Предназначение	Напояване и рибовъдство
3	Собственост	частна
4	Язовирна стена /тип/	Земно - насипна
5	Основен изпускател /тип/	тръбен
6	Полезен обем на язовирното езеро	75x10 ³ м ³

7	Мъртъв обем	Няма данни
8	Водовземането се осъществява от основния изпускател	

Канализационни системи и пречиствателни съоръжения за отпадни води

Заустването на непречистените битови и индустриални отпадъчни води е основен източник на замърсяване на водите в България . Лошото състояние на канализационните мрежи или липсата на такива е друг фактор за повсеместно замърсяване на водите .

По официални статистически данни към 2002год. 66.5 % от населението на страната , предимно в градовете и по- големите села , са включени към канализационни системи .Данните за ЮЦР сочат ,че 65% от населението е обхванато в канализационна мрежа, но това е условно по отношение на Община Неделино , където изградена канализационна мрежа има само в гр. Неделино .Всички останали населени места са без канализация .

Приоритет в инвестиционната екологична програма на община Неделино е изграждането, а където е необходимо и реконструкция на канализационните мрежи по населени места, строителство на отвеждащи колектори, както и пречиствателни станции за битови и отпадни води към тях.

СЪЩЕСТВУВАЩО ПОЛОЖЕНИЕ

№	Показатели	Стойности
1	Общо водоснабдяване на населените места спрямо броя на жителите, %	100 %
2	В т. ч. водоснабдени от ВиК	75 %
3	В т. ч. водоснабдени и собствени водоизточници	25 %
4	Процент на жителите обхванати от канализиране на отпадните води	65 %
5	Наличие на пречиствателни станции за питейни води	няма
6	Наличие на ПСОВ	няма
7	Потребление вода м ³ /жител/ година	

От таблицата е видно, че процентът на обхванатите в канализационната мрежа жители на община Неделино е малък. Това налага предприемане на мерки за реализацията на останалия процент канализация и строителство на отвеждащи колектори.

Успоредно с реконструкцията на Водопроводната мрежа на населените места в Общината е необходимо да се предвидят средства за изготвяне на проекти , с оглед осигуряване на необходимими средства за поетапно изграждане на канализационната мрежа.

В общината няма изградени пречиствателни станции, както за отпадни води, така и за питейни води. Реализацията им като обекти е от изключително значение за околната среда в региона и намаляване на риска от замърсяване.

Възможността от възникване на епидемии е много голяма, което от своя страна формира и доста голям риск за здравето на населението.

1.5.3. Качество на почвите

На територията на Община Неделино няма замърсени почви .Почвените типове са посочени в приложение. Основен и сериозен проблем в общината са свлачищните процеси . Належащо е проучване на проблема , с оглед вземане на мерки в тази насока .

1.5.4. Отпадъци

През периода 1998-2002год. официалните данни сочат тенденция на намаляване на количеството образувани отпадъци . За страната това са 84,2 мил. тона. , което е с 38 % по-малко от 1998год. , като най – голям дял имат производствените отпадъци .Тенденция на трайно намаляване на отпадъците се отбелязва и в ЮЦР , поради намаляване производствените отпадъци .Количеството битови отпадъци , отнесени към обслужващото население се запазват сравнително постоянни - около 500 кг.. жител / годишно.

В края на 2002год. организираното събиране на битови отпадъци обхваща 80 % от населението в страната , като общото количество е 3 199 358 тона .

Генерираните отпадъци през последните три години за община Неделино, съгласно отчетните карти от Националната система за екологичен мониторинг на МОСВ са следните:

Общо за територията на Общината

2001 г.	2002 г.	2003 г.
2093,8 м ³	2541,3 м ³	2594,8 м ³

Значителна част от отпадъците се извозват в депата, но съществува и произволно, неорганизирано изхвърляне на отпадъците. Най-често отделни предприятия и хора изхвърлят отпадъци край пътищата или реките, което води до замърсяване на последните.

Генериране на отпадък по населени места

№	Населено място	Брой жители	Генерирани отпадъци, т 2001	Генерирани отпадъци, т 2002	Генерирани отпадъци, т 2003
1	гр. Неделино	5401	1248	1514	1547
2	с. Средец	665	153	186	190
3	с. Гърнате	425	98	119	122
4	с. Изгрев	277	64	78	79
5	с. Кочани	261	60	73	75
6	с. Кундево	343	79	96	98
7	с. Оградна	257	59	72	74
8	с. Диманово	159	37	45	46
9	с. Еленка	238	55	67	68
10	с. Върли дол	191	44	54	55
11	с. Крайна	103	24	29	29
12	с. Козарка	228	53	64	65
13	с. Върлино	215	50	60	62
14	с. Тънка бара	108	25	30	31
15	с. Бурево	138	32	39	40
16	с. Дуня	53	12	15	15
	ОБЩО	9062	2093	2538	2593

Видовете отпадъци са ТБО, строителни и опасни ,като количествата са посочени в таблицата :

№	Вид отпадъци	2001 м ³	2002 м ³	2003 м ³
1.	ТБО	2000	2450	2500
2.	Строителни	90	90	90
3.	Опасни отпадъци	3,8	1,3	4,8

Към настоящия момент единственият източник на финансиране на дейностите по събиране, транспортиране и третиране на твърдите битови отпадъци е общинския бюджет. Общината е разполагала с 40 броя метални контейнери 4 м³ и около толкова декоративни

кошчета, които са поставени само в централната част на гр. Неделино. Със средства от ПУДООС са закупени нови съдове за смет – 200броя тип “ Бобър “ и 600 кофи , които покриват равномерно всички населени места в общината и по този начин е решен успешно един от сериозните проблеми за всяка община – сметопочистването .

Прогнозните стойности на морфологичния състав на отпадъците общо за цялата община по години определяме чрез нормата на натрупване кг/жит/год. съгласно Националната програма.

Съдържание на отпадъците	ПРОГНОЗНИ КОЛИЧЕСТВА /Т/			
	2005	2010	2015	2020
А. Органични				
Хранителни	304,71	333,72	366,00	399,78
Хартия	158,90	174,03	190,87	208,49
Картон	16,98	18,60	20,40	22,28
Пластмаса	217,85	238,60	261,68	285,83
Текстил	114,02	124,88	136,96	149,60
Гума	10,92	11,96	13,11	14,32
Кожа	32,75	35,87	39,34	42,97
Градински	339,64	371,98	407,96	445,62
Дървесни	55,31	60,58	66,44	72,57
Б. Неорганични				
Стъкло	82,48	90,33	99,08	108,22
Метали	31,54	34,54	37,88	41,38
Инертни	29,84	34,54	35,84	39,15
В. Други				
Сгурия, пепел, тор и др.	1031,05	1129,22	1238,45	1352,78

Общия брой на обхванатото население в съществуващата система за събиране на отпадъците е 6203 или в процент от общото население в общината е 68%.

Събирането и извозването на отпадъците на община Неделино се извършва от специализирано звено към общинска фирма „Хигиена, чистота и благоустройство”. В Общината няма разделно събиране на отпадъците и до момента не са използвани съществуващите методи за преработка на отпадъците преди предаването им за крайно обезвреждане.

В отговор на изискванията на Директива 75/442/ЕС за отпадъците, Директива 91/689/ЕС за опасни отпадъци и Стратегията на Европейския съюз за управление на отпадъците, политиката на МОСВ доведе до ограничаване на броя на депата и ликвидиране на тези, които не отговарят на нормативните изисквания. За района на община Неделино е предвидено да транспортира отпадъците на депо в град Мадан. Това налага предприемане на действия свързани с промяна на досегашната система на събиране на отпадъци, водеща до намаляване количеството на отпадъците за депониране, като се въведе разделно събиране и се обособи претоварна станция. Кметовете на Общините Неделино и Златоград имат споразумение за съвместна дейност за управление на отпадъците, включваща изграждане на претоварни станции и въвеждане на разделно събиране.

Единствените опасни отпадъци, които се извозват от община Неделино са от фирма ЕТ „Възраждане”- Здравко Узунов. Същите се депонират на „XX-2 Рудозем”.

Проблемът с опазване и съхраняване на околната среда е проблем на цялото общество , а не само на отделни институции .Отношението на обществото към екологичните проблеми е или “неразбиране” или “търпимост”. Недостатъчна е образователната дейност сред подрастващите. В населението не е формирана “екологична култура”. Съгласно ЗОУ общината има изготвена програма за управление на отпадъците, но сам по себе си нормативния документ не е достатъчен .

1.5.5. Биологично разнообразие

България е страна с богато биологично разнообразие . На територията на страната съществуват 94 вида бозайници ,383 вида птици и т.н.

Защитените територии са предназначени за опазване на биологичното разнообразие в екосистемите и на естествените процеси , протичащи в тях, както и на характерни или забележителни обекти на неживата природа и пейзажи .Общата площ на защитените територии в страната към 31.12.2003год. са 545 004 ха., или това представлява 4,9 % от територията на страната .На територията на Южен централен район за планиране са разположени 15 резервата, 9 поддържани резервата , части от националните паркове” Централен Балкан “ и “Рила “ , много природни забележителности и местности .

В червената книга на България са споменати следните видове, характерни за тази част на Родопите:

- Гръцка ведрица – рядък вид, български ендемит
- Оливеров минзухар- рядък вид, включен е в списъка на защитените растения в България
- Веленовскиеве плюскавиче - рядък вид, български ендемит
- Средиземноморски шпорец - рядък вид
- Червенодръжково шапиче - рядък вид
- Фривалдскиев зановец - рядък вид, български ендемит
- Родопска люцерна - рядък вид, български ендемит
- Ниско бясно дърво - рядък вид
- Анасоновиден воден морач - рядък вид
- Фривалдскиев пчелинок

Впечатление правят още красивите диви орхидеи, пролетното ботурче, джела, планинското кокиче, родопското подрумиче и много други редки растения.

Животинският свят в района се отнася към централния високопланински фаунистичен район. Характерни представители на орнитофауната са : Впечатление правят още красивите диви орхидеи, пролетното ботурче, джела, планинското кокиче, родопското подрумиче и много други редки растения.

Животинският свят в района се отнася към централния високопланински фаунистичен район. Характерни представители на орнитофауната са :

• Черен кълвач	• Черен синигер
• Голям пъстър калвач	• Голям синигер
• Зелен кълвач	• Сойка
• Елхова скатия	• Сокерица
• Обикновена кръсточовка	• Сива врана
• Кос	• Полско врабче
• Елов певец	• Домашно врабче
• Качулат синигер	• Градска лястовица
• Обикновена чинка	• Селска лястовица

Влечуги

• Зелен гушер	• Усойница
• Ливаден гушер	• Пепелянка
• Стенен гушер	• Обикновена водна змия

Земноводни

• Голяма водна жаба	• Планинска водна жаба
• Земна крастава жаба	• Дъждовник

1.5.6.Шум

На територията на община Неделино няма големи транспортни участъци с голямо акустично натоварване. Общината не е свързана с входни и изходни магистралаи, няма движение на градски автобуси.

В общината няма големи промишлени обекти, източници на наднормени нива на шум.

През последните години с цел подобряване на акустичното състояние на общината са провеждани различни мероприятия като: озеленяване на площи, ремонт на пътни участъци, благоустрояване на нови улици и др.

1.5.7.Радиационна обстановка и влияние от неозониращи лъчения

Резултатите от наблюденията и измерванията през 2003 год. показват, че радиационният гама фон в Неделино е 0,16mSv/h, което е нормално и в границите за характерния естествен гама фон за региона.

От взетите почвени проби, също не са установени завишени съдържания на естествени радионуклеиди.

Пункт	Специфична активност, Bq/kg			
	U-238	Ra-226	Cs137	Th-232
Гр. Неделино	53.06	43.37	9.42	836.86

1.6. ТЕРИТОРИАЛНО РАЗВИТИЕ И СБЛИЖАВАНЕ

1.6.1. Развитие на селищната мрежа и териториално – урбанистична инфраструктура

Състоянието на селищната мрежа и урбанистичното развитие е огледало на състоянието на регионалното развитие и на провежданите регионални политики .Урбанизацията в България протича бурно до 80 години и по- бавно след това . В таблицата са посочени данни ,които потвърждават това .

Табл. Урбанизационни процеси в България 1956-2003

	1956	1980	1985	1993	2000	2003
Република България	7 613 709	8 876 600	8 948 649	8 459 763	8 149 468	7 801 273
Селско население	5 057 638	3 330 600	3 148 710	2 739 267	2 572 611	2 359 546
Градско население	2 556 071	5 546 000	5 799 649	5 720 496	5 576 857	5 441 727
Степен на урбанизация	33.5%	62.5%	64.8%	67.7%	68.4%	69.8%
Брой на населен. места	5 903	5 373	5 295	5 336	5 340	5 333
Брой на градовете	112	214	237	238	240	246
Брой на селата	5 791	5 159	5 058	5 098	5 100	5 087

С образуването на градски агломерации се изострят проблемите в периферните райони с незначителна концентрация на население .Проблемите на населените места в тези райони прерастват в общи реуионални проблеми – икономически , социални , акологически ,

културни и т. н. Степента на развитие на териториите и на районите зависи от наличието на големи градове , в които са концентрирани производството, услугите , образованието и т.н. , това са градове с над 100 000 жители , като София , Пловдив, Бургас , Русе... Територии и райони без присъствия на голям град са изостанали в своето развитие .Наличието на средно големи градове не е в състояние да компенсират отсъствието на голям организиращ територията център. Характеристиките на урбанистичното развитие на ЮЦР сочи :

- Урбанизацията на региона е сравнително слаба – в градовете – центрове ан области живее 37 % от населението на района ;
- Има два големи града с население над 100 000 жители – Пловдив и Стара Загора ;
- Територията е слабо наситена с градове – центрове и балансори – 3.3 бр. на 1000 кв.км.

Наблюдават се тенденции за учвличаване на населението в някои малки градове , като това се дължи на силен икономически фактор , туристическа функция и др., но не е в резултат на държавна регионална политика . Добре е в този аспект това да се подкрепи и чрез допълнително държавно стимулиране .

В контекста на това Община Неделино следва да намери своето място сред общините , които ще получат държавно стимулиране. За това обаче е необходима добра стратегия и добра държавна политика .

Кадастър и населени места

Изискванията на ЕС налагат до 2007год. цялата територия на РБългария да бъде цифровизирана . Процедурите по оцифряване са възложени . В последващи фази приоритет на общината ще бъде своевременното попълване на тези карти и изготвянето на Общи и Подробни планове на тези територии. Тези планове ще бъдат изготвени и актуализирани.Съгласно промените в нормативната уредба те ще се поддържат с необходимия за тази цел софтуер , с оглед бързо и ефективно обслужване на гражданите и юридическите лица .

След изготвянето на кадастралните карти ще бъде необходимо и попълване на същите по отношение подземните съоръжения и кадастър на всички подземни съоръжения в община Неделино.

Необходимо е при изработването на кадастралните карти да се обърне сериозно внимание и се обхванат и териториите , подходящи за оформяне на проми'лени зони , бизнес-инкубатори , курортни зони. Изработването на кадастрални карти и последващите ЗРП на курортните местности ще даде възможност за планиране и изготвяне на стратегии за развитието на тези територии . Това ще създаде условия за бъдещо развитието на туризма в Общината.

В предвид изброеното е необходимо още на този етап да се планират средствата необходими за тази дейност .Доброто планиране е предпоставка за търсене на външни финансови източници и средства за реализация на тези дейности .

Факт е , че тези планове ще бъдат изготвени и актуализирани.Целта е да се осигури пълна картина на собствеността и регистър на имотите , с оглед добро стратегическо планиране и бързо и ефективно обслужване на гражданите и юридическите лица

№	Населено място	Населена площ кв. км.
1	град Неделино	16,3

2	кметство Еленка	0,1
3	кметство Крайна	0,2
4	кметство Козарка	0,2
5	кметство Тънка бара	0,2
6	кметство Върлино	0,2
7	кметство Кочани	0,2
8	кметство Диманово	0,1
9	кметство Изгрев	0,1
10	кметство Бурево	0,1
11	кметство Гърнати	1,0
12	кметство Средец	0,4
13	кметство Кундево	0,2
14	кметство Оградна	0,3
15	кметство Върли дол	0,2
16	кметство Дуня	0,1

1.6.2. Вътрешно регионални неравновесия

Оценката на социално – икономическото развитие определя българските райони за планиране като относително балансиран регионални структури . Проблемите намират своите характеристики на местно ниво – специфичен местен потенциал за развитие , административен и човешки капацитет.

В демографското развитие – средната продължителност на живота в общините се различава от стойността на показателя за страната , който е 72години .Причината за различията е различна , но тя е синтезиран показател за стандарта на живот и равнището на развитие .

Образователната структура показва значителни вътрешнорегионални различия . Характерно за региони с преобладаващо селско население – по- ниска образователна степен , същевременно в големите центрове – областните градове концентрират население с по- високо образователно равнище .

Равнището на безработица също е важен критерии за определяне на стимулите за развитие .

В този аспект е необходимо да се направи добър анализ при определяне на районите за целенасочено въздействие , необходим е може би един ротационен период и стратегия , която периодично да отчита състоянието по определени показатели , на база което се вземат и последващи решения.

1.6.3. Райони за целенасочено въздействие .

Напоследък думите “Райони за целенасочено въздействие” навлязоха в публичното пространство и в масова употреба. Но може би малко са хората , които на практика знаят тяхното точно значение .

В закона за регионалното развитие са регламентирани 6 вида райони за целенасочено въздействие :

1. Райони за икономически растеж- характеризират се със силно развитие икономически и обслужващи функции
2. Райони в индустриален упадък ;
3. Изостанали гранични райони ;
4. Изостанали селски райони ;
5. Изостанали планински райони ;

6. Столична община ;

Териториалният обхват на районите за целенасочено въздействие се определя спределя според определените критерии на Наредбата за определяне на районите за целенасочено въздействие и регионалните планове за развитие .

1.6.4. Трансгранично сътрудничество

Подкрепата на процесите на трансгранично сътрудничество се осъществява по програма ФАР – ТГС, която понастоящем покрива всички гранични региони на страната .Област Смолян, респективно Община Неделино попада като бенефициент по програмата за трансгранично сътрудничество , където се финансират процесите на сътрудничество с Гърция .За периода до 2006 год. програмата ще финансира различни мерки , свързани с развитието на инфраструктурата ,мерки за социално – икономическо подпомагане и т.н.

1.6.5. Структурните фондове и Фонд “ Сближаване “ на ЕС на местно и регионално равнище и оценка на капацитета за усвояване на средствата .

Възможността за усвояване на средствата от Структурните фондове и Фонд “ Сближаване “ на ЕС на местно и регионално равнище зависи от :

- добра дългосрочна стратегия , базирана на целите и изискванията при усвояване на средствата по помощта на ЕС;
- наличието на подготвени специалисти ;
- наличие на добри практики и процеси , опит в прилагане на принципите на партньорство в стратегическото планиране и разработване на проекти ;
- финансови ресурси за изготвяне на проекти и съфинансирането им;

За да се засили въздействието и да се гарантират възможно най-добрите резултати, 94% от структурните фондове за периода 2000-2006 г. се концентрират върху три цели:

- Цел 1: подпомагане на регионите със забавено развитие за наваксване на изоставането.
- Цел 2: подпомагане на икономическото и социално преструктуриране в индустриални, селски, градски или зависими от риболова зони, изправени пред структурни трудности.
- Цел 3: модернизирание на системите за обучение и насърчаване на заетостта. Мерките, финансирани по Цел 3, се отнасят за целия Съюз, с изключение на регионите покривани от Цел 1

Кохезионният фонд е специален фонд, който има за цел да помага на най-слабо развитите държави-членки: десетте нови държави-членки, Ирландия (до края на 2003 г.), Гърция, Португалия и Испания. Критерият за подпомагане е брутният национален продукт (БНП) на страната да не надвишава 90% от средния за Съюза.Кохезионният фонд се използва за финансиране на големи проекти (а не на програми) на цялата територия на Съюза, свързани с околната среда и трансевропейските транспортни мрежи, като по този начин позволява на страните да преодолеят бюджетните затруднения, които биха имали при осъществяването на такива разходи, в усилията им за изпълнение на изискванията на икономическия и валутен съюз. Освен това той помага на тези страни да постигнат вропейските норми в тези области.

Административни структури и човешки ресурси

Административния капацитет в повечето общини е изграден . Определено това може да се каже и за община Неделино . В подкрепа на това могат да се посочат факти и данни , а именно че до момента Общината успешно са реализирани проекти по програма ФАР, САПАРД , СИФ и ПУДООС, т.е. общината разполага с административен капацитет с необходимия опит за участие и управление на проекти .

През изтеклия период в Община Неделино успешно са реализирани следните проекти :

2002 г.	Реконструкция на водопроводна мрежа - Неделино	150 000	ФАР
2003 г.	Водоснабдяване – с. Еленка	272 316	СИФ
2004 г	Изграждане на конгресен туристически център	300 000	ФАР
2005г.	Основен ремонт - покрив - СОУ “Св.Св. Кирил и Методий”	387 990,6	СИФ

Това е показателно за готовността на администрацията да участва ефективно при изготвяне на проекти и привличане на средства по Структурните и Кохезионни фондове на ЕС , с които ще се подпомагат страните членки до 2013год.

Въпреки това в предвид новите изисквания, които неминуемо ще наложат новите фондове е добре да се провеждат периодични обучения , които да дават информация за предстоящи програми и проекти . Спечеления и реализиран проект дава самочувствието и опита на администратора и служителя .Резултата е недвусмислен и се оценява от обществеността.

Положителното в тази посока е факта ,че Общината разполага с подходяща база и условия за провеждане на регионални и национални семинари .

Информация и комуникация

Очертани са три основни проблема по отношение информационния обмен, включително и по отношение стартирали проекти и програми :

- незадоволително качество , пълнота и съгласуваност на информацията ;
- липса на интерактивна комуникация , ориентирана към конкретни проблеми ;
- слаба прозрачност и обратна връзка в комуникационния процес по избор на проектите ;

Наличието на информация не е достатъчно ,но е много важно условие за усвояване на средствата от ЕС.

Финансови ресурси

Основен принцип в използването на средствата от ЕС е принципът на допълняемост, което означава че финансирането на проект е обвързано със съфинансиране .Това в някой случаи се явява основен проблем поради липса на финансови средств,а както са изготвяне на проекти , така и за съфинансиране . Съществуват и други причини , а именно : липса на изградени партньорства , липса на умения и система на планиране и др. Следователно необходима е по – голяма гъвкавост , добро партньорство между общини , общини и НПО ,публично – частно партньорство и държавата .По добро планиране на бюджета на общината в дългосрочен план .

Стратегията за развитие на Общината има пряка връзка и представлява основа за изработване на следващите общински бюджети, както и за привличане на средства за реализацията на приоритетните проекти.

Приходите на община Неделино за периода 1999 – 2004 год. са посочени в таблиците :

Приходи / в лв. или %/	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Собствени	206 391	194 042	190 831	215 035	351 082	678 772
Държавни	1 623 063	2 224 804	2 165 892	3 161 408	2 202 152	3 075 459
Трансфери и заеми	13 925	143 363	175 097	218 240	626 132	992 017
Общо:	1 843 379	2 581 209	2 531 820	3 594 683	3 179 366	4 746 248

приходи	1999	2000	2001	2002	2003	2004
данъчни	155 099	142 566	139 578	165 650	274 362	72 609
неданъчни	51 292	51 476	51 253	49 385	76 720	606 163
Общо:	206 391	194 042	190 831	215 035	351 082	678 772

Тенденцията към намаляване на собствените приходи в периода 2000-2001год. е резултат от спада в данъчните приходи. Сравнението на размера на намаление на процента на собствените приходи с намалението на процента на данъчните приходи показва, че тези разлики са равни, т.е. намалението на собствените приходи е изцяло функция на спада в данъчните постъпления в общината. Ръст бележат неданъчните приходи към 2004год. , което е резултат от увеличението на другите неданъчни приходи (приходи от продажба, продажба на услуги и стоки, отдаване под наем на имущество, глоби и санкции). В структурата на данъчните приходи с много малък дял са имуществените данъци.

В собствените приходи един относително постоянен дял заемат и неданъчните приходи.

В структурата на приходите от такси с най-важно значение и голям дял са такси за битови отпадъци, такси за ползването на детски градини и за административни услуги. Като цяло спадът в приходите от такси се компенсира с по-голямо увеличение на другите неданъчни приходи в абсолютен размер, което резултира в нарастване на общите неданъчни приходи за 1999 г.

Община Неделино няма финансови взаимоотношения с други общини, но има бюджетен дефицит .Досега тя е работила изключително със собствени средства и субсидии от ЦРБ.

Към момента това е една финансово стабилна община с потенциал за силно разширяване на финансовата й активност и автономност.

Разходите на община Неделино са насочени към задоволяване на социалните, образователни, здравни, културни, икономически, защитни, благоустройствени и инфраструктурни потребности на населението в общината, като се спазват установените отраслови приоритети – здравеопазване, социално дело, образование, екология, питейно водоснабдяване, съчетани с изискването средствата да се разходват спрямо изпълнението и плана при спазване на строг режим на икономии и при съблюдаване на определени приоритети относно медикаменти, стипендии и социални помощи, заплати и осигуровки, храна, както и издръжка на социални, здравни и образователни заведения, придобиване на дълготрайни активи.

Обемът и структурата на разходите зависят от редица фактори, като най-важен е размерът на действително постъпилите приходи. Разходите зависят и от множество натурални показатели, като численост на персонала, брой учащи се, брой хронично болни и др.

Финансирането на делегираните от държавата дейности се извършва чрез преотстъпен данък по ЗОДФЛ – за заплати и осигуровки и обща допълваща субсидия за издръжка.

Разходите за делегираните от държавата дейности по **икономически тип** се характеризират със следните особености:

1. Разходите за заплати и осигуровки са преобладаващи в структурата на разходите ;
2. Разходите за издръжка , предназначени за финансиране на общообразователните училища.

Разходите за делегираните от държавата дейности по **функционално предназначение** се характеризират със следните особености:

1. Най-голям е дела на разходите във функция “ Образование “, след тях са разходите във функция “ Общи държавни служби” , “Отбрана и сигурност” , “Образование” и “Култура” , които по принцип в структурно отношение не променят дела си.

Разходите за местни дейности по **икономически тип** се характеризират със следните особености:

3. Разходите за заплати и осигуровки запазват относителния си дял в структурата на разходите;
4. Разходите за издръжка и за строителство нарастват, като най-голямо е изменението за периода 2005-2007 година.

Разходите за местни дейности по **функционално предназначение** се характеризират със следните особености:

2. Най-голям е дела на разходите във функция “ Жилищно строителство, благоустройство, комунално стопанство и опазване на околната среда” – 33-35%. Това е така, защото с тези разходи се финансират значими териториално-устройствени и социални обекти. Предвидени са и средства за подобряване на пътната инфраструктура.
3. Разходите във функция “ Общи държавни служби” – 27%, “Икономически дейности и услуги” – 20-21%, “Образование” – 8%, “Социално осигуряване, подпомагане и грижи” – 9% и “Култура” – 1% в структурно отношение не променят дела си.

Изменението на натуралните показатели за делегираните от държавата дейности, финансирани чрез общинските бюджети в Община Неделино за визирания период 2005-2013 не би могла да се визира конкретно ,но може да се предложат промени в следните функции:

1. Функция “Общинска администрация” - за периода 2006-2008 година щатната численост да се увеличена с 10 броя дофинансирани бройки. Увеличението на числеността е необходимо във връзка с допълнителните функции, които държавата възлага на общините – създаване на звено за евроинтеграция, компютързация на общинска администрация и други.
2. Функция “ Отбрана и сигурност” - запазва се числеността, предоставена по данни на ЦКБППМН към МС и НСНВ.
3. Във функция “Образование” може да се търсят форми за откриване на дневни центрове за деца и възрастни с увреждания . Промените са продиктувани от факта, за планиране на политиките в сферата на уврежданията , съгласно която държавата и общините чрез своите решения оказват влияние върху ежедневието на хората с увреждане .

Трудности в усвояването на средствата по предприемаческите фондове. Умения за партньорство и взаимодействия с други участници в процеса .

Време е да се изведат поуки и общините да осъзнаят , че единственият верен път за постигане на коренна промяна в социално – икономическия живот на дадената община може да настъпи , при добро стратегическо планиране и успешно изготвяне и защитаване на

проекти както по предписъединителните , така и в следствие пред Структурните и Кохезионен фонд. Основните трудности при кандидатстване обикновено са ограничените ресурси и сложните процедури , поради което е добре общините да търсят партньори както сред други общини , така и сред неправителствените организации (НПО). Много от външните донори предпочитат да работят с НПО .

Характерно за българските общини е , че не използват възможностите за съвместно търсене на решения по общи проблеми или за обединяване на ресурсите си .

Този ограничен капацитет за т.н. , хоризонтално партньорство представлява сериозен риск за усвояване на средствата по фондовете . Необходимо е всички общини да обединят усилията си в тази насока .

1.7. SWOT АНАЛИЗ

Силни страни	Слаби страни
<ul style="list-style-type: none"> • Близост до туристически центрове и курорти с национално значение (Смолян ,Пампорово , Кърджали (Перперикон), Златоград); • Възможности за развитие на туристическия продукт ; • Запазена ,уникална и самобитна природна среда ,съхранени обичаи.Богата история и традиции, автентичен фолклор ,съхранена идентичност и самочувствие ; • Новоизграден туристически информационен център в гр. Неделино ; • Добър потенциал за развитие на селски туризъм ; • Добри дадености за развитие на биологично и алтернативно земеделие ; • На фона на икономическото състояние ,относително стабилни демографски показатели ; • Квалифицирана работна ръка ,трудолюбив народ ; • Изградено партньорство с представители на РТурция на ниво община и бизнес - среди ; • Добри условия за развитие на селското и горско стопанство, биологично и алтернативно земеделие и свързаните с това производства ;Традиции в тютюнопроизводството; • Налични мощности в текстилното и шивашко производство ,квалифицирана работна ръка , 	<ul style="list-style-type: none"> • Липса на стратегия за дългосрочното развитие на общината; • Миграция към други региони от страната и емиграция ; • Липса на добро публично – частно партньорство и партньорство между съседните общини в областта; • Липса на интернет страница на общината и стратегия за развитие в областта на туризма ; • Спряно производство на крупни производствени предприятия ; • Слаба транспортно-комуникационна обезпеченост ; • Липса на добра инфраструктура и комуникации – пътна ,енергиина и съобщителна , водопроводни и канализационни мрежи в населените места и ПСОВ. • Ниска рентабилност на наличното към момента производство; • Недостатъчни външни инвестиции ; • Липса на реално функциониращи и работещи браншови организации, сдружен на бизнеса , изградено ПЧП , пазари за реализация на продукцията ; • Неефективно управление н общинската собственост и общински фирми; • Неактуализирани кадастрални планове; • Неефективна система за събиране и третиране на отпадъците; • Висока безработица; • По - трудна адаптивност на местното

<p>възможност за развитие на бранша от МСП;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Екологично чисти територии ; • Добро образователно и квалификационно ниво на активното население; • Квалифицирани преподавателски кадри ; • Добри традиции в спорта(джудо); • Възможности за развитие на туристическия продукт ; 	<p>население към новите социално-икономически условия;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Липса на мотивация и недостатъчни възможности за реализация на младите хора на местна почва; • Липса на изградени партньорства и контакти с групи в социална изолация; • Застаряване на населението, миграция и емиграция ;
<p>Възможности</p>	<p>Заплахи</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Финансиране на инфраструктурни проекти по европейските програми ; • Привличане на инвестиции за развитие на биологично и алтернативно земеделие .Производство на екологично чисти продукти; • Създаване на добро публично – частно партньорство и привличане на инвестиции за развитие и модернизация на МСП ; • Изготвяне на стратегия за дългосрочно управление на общинската собственост , с оглед привличане на крупни инвеститори и използване на човешките ресурси ,свободните мощности и материално-техническа база ; • Възвръщане на пазари и партньори, и намиране на нови такива; • Проучване за находища на минерални води и залежи от полезни изкопаеми ; • Възстановяване на стари занаяти и обичаи; • Развитие на туристическия продукт и потенциал в тази насока , надграждане на проекта – туристически информационен център , утвърждаване на региона като център на развитие на селския туризъм ; • Утвърждаване на общината като екологично чист регион ; • Изграждане на социално партньорство, иновации , продължаващо професионално обучение и др. • Прилагане на специализирани програми за образование и обучение в контекста на европейските изисквания ; • Възраждане на традициите и създаване на добра материално – техническа база за развитие на спорта ; 	<ul style="list-style-type: none"> • Финансова необезпеченост на инвестиционни регионални проекти; • Липса на информация за източници за финансиране ; • Липса на стратегически инвеститори и силно ограничаване на производството; • Ограничен интерес на чуждите инвеститори към района и малките общини поради липса на информация и добри комуникации. • Влошаване на демографските фактори /изтичане на квалифицирана работна ръка , младежи и обезлюдяване на селските райони/ • Ниска раждаемост • Недостиг на финансиране за бизнеса • Недостатъчни бюджетни средства за капиталови разходи ; • концентрация на индустрията в общинския център • Увеличаване на данъчното бреме; • Намаляване покупателната способност на населението ; • Влошаване на климатичните условия • Недостиг на бюджетни средства за социални дейности • Влошаване инфраструктурата в някои квартали и нас.места поради нерегламентирано строителство • Трудна адаптивност към европейските изисквания ,въвеждане на квоти и ограничения за европейските и други пазари • Опазване на околната среда ,липса на култура в населението ,създаване на нерегламентирани сметища

--	--

2.ВИЗИЯ ,ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ (ОПР) ЗА ПЕРИОДА 2005-2013

Визия

Община Неделино – комуникативен и равноправен център , притегателен за живот и бизнес , туризъм и отдих.

Експонирането и развитието на уникалните природни и културни дадености , добрата географска позиция на Община Неделино ще дадат възможност за превръщането и в модерно европейско средище с характерен и привлекателен облик .

Това е стремежът към един по – добър живот , в който ще сме запазили настоящето , претворили миналото и постигнали бъдещето .

3.3.ОБЩА СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ

Главната цел на Община Неделино за периода до 2013 е постигане на устойчиво и балансирано развитие на общината , като единно цяло от региона .

3.4.СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ , ПРИОРИТЕТИ, МЕРКИ

Въз основа на анализа на проблемите и нуждите, силните и слаби страни, възможностите и заплахите за социалното и икономическо развитие и в контекста на определените стратегически цели в Областната стратегия за развитие и НСРР за регионално развитие на РБ за периода 2005-2015 год. се определят следните стратегически цели, приоритети и мерки за бъдещото развитие на общината, конкретизирани в аспект на нуждите на Община Неделино и посочени в индикативната финансова таблица .

Главната цел може да се постигне чрез реализирането на следните стратегически цели :

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1: ИНВЕСТИЦИИ ЗА ХОРАТА
--

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2: РАЗВИТИЕ НА ПОТЕНЦИАЛА
--

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2: СЪТРУДНИЧЕСТВО
--

ПРИОРИТЕТ 1:ПОВИШАВАНЕ НА РЕГИОНАЛНАТА КОНКУРЕНТНОСПОСОБНОСТ

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 1 :РАЗВИТИЕ НА ИНОВАЦИИТЕ

МЯРКА 1.1.РАЗРАБОТВАНЕ НА ОБЩИНСКА ИНОВАЦИОННА СТРАТЕГИЯ

МЯРКА 1.2. РАЗВИТИЕ НА ТИЦ И НАДГРАЖДАНЕ

МЯРКА 1.3. ПОДОБРЯВАНЕ НА ВРЪЗКИТЕ И КОМУНИКАЦИИТЕ С МСБ, ЦРЧР, ИНСТИТУТИТЕ

МЯРКА 1.4. ПРИВЛИЧАНЕ НА ИНВЕСТИТОРИ

МЯРКА 1.5 . СЪЗДАВАНЕ НА АКТИВНО ГРАЖДАНСКО ОБЩЕСТВО

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 2: ИЗГРАЖДАНЕ НА ПУБЛИЧНО – ЧАСТНО ПАРТНЬОРСТВО

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 3. ПОДОБРЯВАНЕ НА ДОСТЪПА ДО ИНФОРМАЦИОННИ И КОМУНИКАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

ПРИОРИТЕТ 2: ИНФРАСТРУКТУРА ЗА РАЗВИТИЕ

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 1 :ИЗГРАЖДАНЕ НА ДОБРА ТРАНСПОРТНА МРЕЖА В ОБЩИНАТА

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 2: ИЗГРАЖДАНЕ НА ЕКОЛОГИЧНАТА ИНФРАСТРУКТУРА

МЯРКА 2.1. ДОИЗГРАЖДАНЕ НА ВОДОСНАБДИТЕЛНИТЕ И КАНАЛИЗАЦИОННИ СИСТЕМИ , ПСОВ;

МЯРКА 2.2.ИНФРАСТРУКТУРА ЗА ЕКОЛОГОСЪОБРАЗНО УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ

МЯРКА 2.3. ПРЕДПАЗВАНЕ ОТ ПРИРОДНИ БЕДСТВИЯ И РИСКОВЕ – УКРЕПВАНЕ НА СВЛАЧИЩА, БРЕГОВЕ НА РЕКИ ;

ПРИОРИТЕТ 3: КАЧЕСТВО НА ЖИВОТ

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 1: ИНВЕСТИЦИИ В ОБРАЗОВАНИЕТО

МЯРКА 1.1.ДОСТЪПНО И МОДЕРНО ОБРАЗОВАНИЕ

МЯРКА 1.2.СТИМУЛИРАНЕ ПОЛИТИКАТА НА УЧЕНЕ ПРЕЗ ЦЕЛИЯ ЖИВОТ И ППО;

МЯРКА 1.3.СЪЗДАВАНЕ НА ПУБЛИЧНО – ЧАСТНО ПАРТНЬОРСТВО С ОГЛЕД СТИМУЛИРАНЕ НА ВРЪЗКИТЕ МЕЖДУ ИНСТИТУЦИИ,ИНСТИТУТИТЕ , БИЗНЕСА КАТО РАБОТОДАТЕЛИ И ОБУЧАВАЩИТЕ СЕ – МЛАДЕЖИ И СТУДЕНТИ ;

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 2 :ИНВЕСТИЦИИ В ЧОВЕШКИЯ РЕСУРС . ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА БЕЗРАБОТИЦАТА И СОЦИАЛНАТА ИЗОЛАЦИЯ НА ГРУПИ В НЕРАВНОСТОЙНО ПОЛОЖЕНИЕ

МЯРКА 1.1.ПОДКРЕПА ИНТЕГРИРАНЕТО НА БЕЗРАБОТНИТЕ

МЯРКА 1.2. ПРИЛАГАНЕ НА ПРЕВАНТИВНИ И АКТИВНИ МЕРКИ

МЯРКА 1.3. ОТВОРЕНО ОБЩЕСТВО ЗА ГРУПИТЕ В НЕРАВНОСТОЙНО ПОЛОЖЕНИЕ

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 3:ДОСТЪПНОСТ И КАЧЕСТВЕНИ ЗДРАВНИ УСЛУГИ

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 4:ОПАЗВАНЕ И ВАЛОРИЗИРАНЕ НА ПРИРОДНОТО И КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

МЯРКА 1.1.РАЗВИТИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ УСЛУГИ КАТО ВЪЗМОЖНОСТ ЗА ДИВЕРСИФИКАЦИЯ НА МЕСТНАТА ИКОНОМИКА

МЯРКА 1.2. УСТОЙЧИВ ТУРИЗЪМ ЧРЕЗ ОПАЗВАНЕ И ЕКСПОНИРАНЕ НА ПРИРОДНОТО И КУЛТУРНО БОГАТСТВО .

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 5 : ВЪЗРАЖДАНЕ НА СПОРТА

ПРИОРИТЕТ 4: ПОДОБРЯВАНЕ НА СРЕДАТА НА ЖИВОТ

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 1. ОБНОВЯВАНЕ НА ОБЩИНСКИЯ ЦЕНТЪР , ИЗГРАЖДАНЕ НА ПРИВЛЕКАТЕЛНА ГРАДСКА СРЕДА . ДОСТЪП ДО УСЛУГИ .

МЯРКА 1.1. ОБНОВЛЕНИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВО НА ЦЕНТРАЛНА ГРАДСКА ЧАСТ И КВАРТАЛНИ РАЗРАБОТКИ

МЯРКА 1.2. ПОВИШАВАНЕ ДОСТЪПА ДО УСЛУГИ

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 2 . ПОДОБРЯВАНЕ НА СЕЛСКАТА СРЕДА И ВРЪЗКИТЕ ГРАД – СЕЛО

ПРИОРИТЕТ 5 . СЪТРУДНИЧЕСТВО – ФОРМУЛА НА УСПЕХА

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 1 :РАЗВИТИЕ НА МЕЖДООБЩИНСКО , РЕГИОНАЛНО , НАЦИОНАЛНО И ТРАНСГРАНИЧНО СЪТРУДНИЧЕСТВО ;

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 2 : РАЗВИТИЕ НА СЪТРУДНИЧЕСТВО МЕЖДУ ИНСТИТУЦИИТЕ И ПЧП ;

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 3 : ДОВЕРИЕ В ИНСТИТУЦИИТЕ , АКТИВНО ГРАЖДАНСКО ОБЩЕСТВО , МРЕЖИ ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

ПРИОРИТЕТ 6 . УКРЕПВАНЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИЯ КАПАЦИТЕТ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА УПРАВЛЕНИЕТО

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 1: ГОТОВНОСТ И АДЕКВАТНОСТ ЗА ВЪЗПРИЕМАНЕ НА РЕФОРМИТЕ НА ПОЛИТИКАТА НА ЕС;

МЯРКА 1.1.УКРЕПВАНЕ НА КАПАЦИТЕТА НА МЕСТНО НИВО ЗА ЕФЕКТИВНО УСВОЯВАНЕ НА СРЕДСТВАТА ОТ СТРУКТУРНИТЕ ИНСТРУМЕНТИ НА ЕС

МЯРКА 1.2. ПОДГОТВЕНОСТ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ И УПРАВЛЕНИЕ НА ПРОЕКТИ

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 2. РЕГИОНАЛНИ ПАРТНЬОРСТВА ЗА РАЗВИТИЕ И СЪТРУДНИЧЕСТВО И СОЦИАЛНО – ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ПАРТНЬОРИ

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 3. ИНСТИТУЦИИТЕ – В ПОЛЗА НА ХОРАТА . ПОДОБРЯВАНЕ НА ПРЕДОСТАВЕНИТЕ УСЛУГИ

МЯРКА 1.1.ИЗГРАЖДАНЕ НА КАПАЦИТЕТ – РЕГИОНАЛНИ И МЕСТНИ ИНСТИТУЦИИ, СОЦИАЛНИ ПАРТНЬОРИ , НПО И ДР.

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 4. ИНОВАЦИИ , НОВИ ПОДХОДИ ,ЕФЕКТИВНОСТ ЗА ПОСТИГАНЕ НА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ И КОНКУРЕНТНОСПОСОБНОСТ

4. ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ(ОПР)

4.1.ИНСТИТУЦИОНАЛНА ОРГАНИЗАЦИЯ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ОПР

Организация и координация на дейностите за постигане на целите

1. *Ангажираност на публичните институции и местните организации в областта на регионалното развитие*

Местните институции и тяхната ангажираност в общинското и областно развитие е неотменна необходимост, защото органите за управление са ефективни, когато мислят и действат единно и стратегически, грижат се за бъдещето и за това как да го изградят съвместно.

Цялостната организация и координация на дейностите се осъществява и ще се осъществява съобразно **принципа на партньорство**. В процеса на изготвяне на стратегическия документ бяха поканени да участват представители на много институции. Функциите по изпълнението на регионалната политика в България на органите на изпълнителната власт на териториално ниво са описани в Закона за регионалното развитие.

Областна администрация и местните власти са основните участници и партньори в процеса на формиране и прилагане на регионалната политика. Участват в състава на органите създадени със ЗРР за целите на управлението и наблюдението на регионалното развитие и в частност в Областния съвет за развитие.

Областна администрация и областния съвет за развитие участват в изпълнението на ОСР чрез изработването, общественото обсъждане и изпълнението на Областната стратегия за развитие. Областната администрация участва във формирането на регионални и местни партньорства при подготовката, финансирането и изпълнението на проекти, реализиращи плановите документи на местно ниво.

Ролята на **националната статистика** е много важна при обосноваване решенията на политиката за регионално развитие. Териториално статистическо бюро – Пазарджик осигури информация, необходима за аналитичната част на стратегията. В процеса на изпълнение на Плана ТСБ може да сигурява информация, необходима за наблюдението и оценката на изпълнението на ОСР.

Местните власти участват в реализирането на приоритети на Плана за развитие, чрез мобилизиране на местните финансови, човешки и организационни ресурси, включително частния и неправителствения сектор за изпълнение на мерките и проектите на тези планове и програми, за развитие и прилагане на местните инициативи с над общинско значение, за осигуряване на публичност на действията на местното развитие.

Основните насоки за работа на местните власти и областните администрации за реализация на приоритетите на политиката на регионално развитие в процеса на присъединяване, са:

- Очертаване на очакваните промени в техните задачи и отговорности;
- Планиране на ефекта от присъединяване върху финансите на местните власти и възможностите за осъществяване на икономически дейности;
- Осигуряване на постоянен и широко обхванат поток от информация за европейската интеграция и конкретните ѝ измерения към местните власти и областите;
- Идентифициране на експерти и изграждане на мрежи на експертите – укрепване на административния капацитет на местно (общинско) и регионално ниво;

Гарантиране на прозрачност и публичност на действията по присъединяването на национално и европейско ниво.

Участието на **социално-икономическите партньори, неправителствения и частния сектор** в политиката на регионалното развитие в рамките на ОСР следва да бъде широко застъпено.

Синдикалните организации, Организацията на работодателите са членове на Областния съвет за регионално развитие и като такива са основен партньор на общинските и областните власти в процеса на формиране и прилагане на регионалната политика.

Неправителствените организации имат функция на полезен коректив по отношение подготовката на Плана и на реален участник в нейното изпълнение. Те имат широки възможности за подпомагане на информационни, образователни и квалификационни, маркетингови и други компоненти по реализация на Плана. Голяма част от тях пряко ще участват в реализацията на проекти и действия за регионално развитие, финансирани от европейски и други фондове. Фактор за успешното им включване е усъвършенствания механизъм на партньорство с тях и привличане на обществеността.

2. Организация и координация на дейността за постигане на целите

Реализацията на Плана за развитие ще премине през два основни етапа:

I етап, от 2005 год. до 2007 год., етап характеризиращ се процеса на присъединяване на България към ЕС;

II етап, от 2007 год. до 2015 год., България ще бъде пълноправен член и ще участва в процеса на вземане на решения на ЕС.

Цялостната организация и координация на дейностите ще се осъществява съобразно принципа на партньорство.

Участието на местните власти, в лицето на кмета на общината и общинския съвет, се характеризира с разработването и изпълнението на общинските ПР.

Всички заинтересовани страни подпомагат дейностите по реализацията на ОПР чрез разработването на проекти за регионално развитие, чрез активно участие в процеса на вземане на решения и маргелиране.

Цялостният процес по стратегическо планиране и програмиране на общинско ниво се осъществява в съответствие с приоритетите на регионалната политика в България и изискванията на ЕС.

4.2. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ И ФИНАНСОВИ МЕХАНИЗМИ ЗА ПОДПОМАГАНЕ

Европейските политики, които ще имат най-пряко влияние върху българските местни власти

Предстоящото присъединяване на България към Европейския съюз през 2007 г. е свързано както със създаването на много нови възможности за страната като цяло, така и с изпълнението на много конкретни ангажменти. Основните компоненти на предприєдинителния процес са хармонизацията на Общностното право с националното, изграждане на институционален капацитет, прилагане на достиженията на правото на Общността и създаване на работещи механизми за упражняване на контрол. Сред тях можем да открием практическото прилагане на Европейските законодателство и изискванията и реализацията на инвестиционни проекти като най-скъпоструващите, които касаят директно местните власти. Приложението на широк спектър от общоевропейски политики неминуемо ще окаже своето **влияние и върху местните власти по отношение на хармонизацията на местното законодателство с европейските изисквания** в сфери като икономическа политика, регионално развитие, обществени поръчки, публични финанси, селско стопанство, постигане на стандартите за околната среда, както и въвеждане на четирите фундаментални свободи на вътрешния пазар на ЕС, което на свой ред пряко засяга ежедневието на гражданите.

В резултат на многостранните споразумения – Договора от Рим Договора от Маастрихт, Договора от Ница, Единния Европейски акт и Амстердамския договор, ЕС създава своето Общностно право. Непрестанно нарастващият обем на Европейското право е допълнителен източник на законодателство за страните членки и техните местни и регионални власти, тъй като то е задължително за тях. Взимайки под внимание съществуващите европейски политики и законодателство, бихме могли да разграничим **няколко основни области, които ще окажат пряко влияние върху местното и регионално ниво в България след присъединяването ни към ЕС.**

Икономическо развитие

Правото на ЕС забранява държавните субсидии, които засягат или затрудняват свободната конкуренция между търговски субекти. Всяка държавна субсидия трябва да бъде декларирана пред Европейската комисия, която преценява дали и до какъв размер тя е допустима. За местните власти изискването за равенство на частния и публичния сектор в икономическите отношения създава сериозни задължения. Това се отнася особено за сферата на обществения транспорт, електроснабдяването, топлофикацията. Значително се усложнява реализирането на широкомащабни публични инвестиции, а също и взаимосвързаната дейност на различни общински предприятия. Така например се налага премахване на местните монополи в снабдяването с енергия и енергийни източници.

До голяма степен местните политики ще бъдат поставени в рамките на общоевропейските ценности и политики и по отношение на **икономическото развитие**. Воден от една от своите основни цели – трайно развитие на Европа, основаващо се на балансиран икономически растеж, ЕС обръща поглед към местните власти като най-логичното управленско ниво, където биха могли да се прилагат мерки за повишаване на заетостта. Наред с положителните страни, това носи след себе си многобройни предизвикателства за общините, които трябва да съобразят огромен обем от Директиви и да вземат под внимание правните, икономически и организационни въпроси, които предстоят във връзка с бъдещото въвеждане на **еврото** и функционирането в рамките на Единния пазар.

Не на последно място местните власти и техните социални партньори ще бъдат повлияни от **Европейските регламенти и директиви в области, свързани с равните възможности и достъп до пазара на труда, здравеопазване и сигурност, работно време и др.**

Обществени поръчки

Като равноправни членове на ЕС местните власти ще трябва да съблюдават и прилагат на практика всички европейски изисквания и законодателство, свързани с **обществените поръчки**. Това означава, че всички тръжни процедури в областта на предоставяне на публични услуги на стойност по-висока от 200 000 евро и в областта на благоустройството на стойност по-висока от 5 милиона евро **ще следва да се обявяват не само на местно и национално ниво, но и задължително да се публикуват в Официалния вестник на ЕС, което на практика води до възможността за участие в процедурата не само на местни компании и институции, но и на всички потенциални кандидати на територията на Съюза.** Доза опасение, че по този начин се ограничава конкурентноспособността на местните икономики, които не биха могли да се справят с натиска и възможностите на всички компании на територията на Съюза, и с идеята, че в крайна сметка чрез този механизъм се нарушава прилагането на концепцията за стимулиране на местното развитие. Следователно местните власти в страната трябва да работят за стимулиране и подобряване на качеството и конкурентността на икономическите партньори на своята територия, чрез което да се превърнат в неразделна част от Единния европейски пазар.

Отделни Европейски директиви поставят изискванията и принципите на провеждане на обществени поръчки в областта на водоснабдяването, електроснабдяването, транспорта и телекомуникациите. Праговете за обявяване на процедурите в тези конкретни сфери в Официалния вестник на ЕС, са 400 000 евро за обществена поръчка за предоставяне на публични услуги в областта на електроснабдяване, транспорт и питейна вода, докато прагът за провеждане на обществена поръчка в областта на благоустройството е отново 5 милиона евро.

Административен и програмен капацитет на местно и регионално ниво

Основното предизвикателство пред местните и областните администрации към настоящия момент и с оглед на бъдещото присъединяване на България към ЕС – вероятно през 2007 г., е тяхната навременна експертна подготовка за ефективно прилагане на законодателните актове, придобиване на по-високо ниво на компетентност и конкурентност с цел пълноценно усвояване на финансовите ресурси, които ще бъдат предоставени на страната, за да повишат икономическото развитие като цяло и улеснят процеса на преход. Наличието на административен капацитет за планиране, разработване и реализация на проекти и прилагането на принципа на партньорството на всеки отделен етап от процеса са основни предпоставки за ефективното използване на средствата от предприєдинителните финансови инструменти. Изискването за **административен капацитет и реформа** става все по-важно за Европейската комисия с постепенното опознаване на състоянието на администрациите на страните в преход, в това число и на България. Проблемите на административната реформа в страните кандидатки в комбинация с големия обем законодателство на ЕС, което те трябва да хармонизират и прилагат, превръщат административния капацитет в ключово условие за присъединяването. Професионализация на администрациите на всички управленски нива в България би била възможна с обучение на служителите, но това не изчерпва всичко. Въпросът касае също и въвеждането на правила, регламентиращи задълженията, отговорностите и съответните права на служителите – съгласно и Закона за държавния служител. Но и с това отново не се изчерпват необходимите усилия: нужно е и подобрене на управлението на персонала и управленските стандарти, което, от своя страна, води след себе си редица други задачи. Ключовите административни ценности, които трябва да се насърчават, са *надеждност, прозрачност, предсказуемост, отговорност, адаптивност и ефективност*. Тези ценности не са просто идеи, които правителството “продава” на служителите от

публичния сектор. Те трябва да бъдат вградени в институции и административни процеси на всички нива и да се отстояват от независими контролни органи.

В периода на предприсъединяване България трябва да изгради административен капацитет за прилагане на правото на Общността и за управление на финансовата помощ по Структурните фондове и Кохезионния фонд.

Източници за финансиране

Национални източници

Републикански бюджет:

Ежегодно към Закона за държавния бюджет за съответната година се приема финансирането на инвестиционни обекти. В повечето случаи обектите се финансират в продължение на две или повече години.

Изготвя се окончателния поименен списък, който е приложение към Закона за държавния бюджет. Финансират се основно обекти, включени в Национални програми, приети от Правителството

Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда /ПУДООС/ към МОСВ

Голяма част от проектите, финансирани от предприятието са инвестиционни проекти. Видовете проекти, които се финансират от ПУДООС са:

- Проекти за изграждане на пречиствателни станции за отпадъчни води и канализационни мрежи
- Проекти за ликвидиране на сондажи, в които се смесват води с различни качества и се замърсяват по-дълбокочисти подземни води, за консервиране и за привеждане на кранов режим на сондажи, разкриващи подземни води на самоизлив, които не се използват
- Проекти в областта на управление на отпадъците
- Проекти за изграждане на съоръжения за регулиране на оттока на реките и създаване на водни площи с местно значение
- Проекти за изграждане на съоръжения за защита руслата и бреговете, на дерета от ерозия
- Проекти, свързани с изграждането на малки водоснабдителни мрежи и съоръжения с местно значение за питейно-битово водоснабдяване на населението
- Проекти, свързани с органично земеделие, екологосъобразно животновъдство и екотуризмъ
- Малки водно-електрически централи

Външни програми

Предприсъединителни фондове на Европейския съюз за държавите кандидатки за членство – ИСПА и САПАРД

Предприсъединителните фондове ще действат в периода на подготовката на страната ни за пълноправно членство .

ИСПА

Този фонд носи наименованието "Инструмент за структурна политика за предприсъединяване" англ. Instrument for Structural Policies for Pre-accession" /ISPA/ . ИСПА /на български вече се е наложило съкращението ИСПА / ще предоставя подкрепа за

подготовка за членство в ЕС на държави-кандидат-членки, където влиза и България, за икономическото и социалното сближаване в сферата на околната среда и транспорта.

Финансирането по линия на ИСПА ще подкрепя проекти за осъществяване на мерки в сферата на опазване на околната среда, които да помогнат на страните-бенефициенти в изпълнението на изискванията на ЕС в тази област, както и проекти в транспортната инфраструктура, предимно на тези, които осигуряват взаимовръзка на националните с европейските транспортни мрежи. Размерът на финансирането на всеки проект не трябва да бъде по-малко от 5 млн. евро, което означава че ще се подкрепят сравнително крупни проекти в посочените сфери. Със средства по ИСПА могат да бъдат финансирани до 75% от стойността на одобрените проекти в изключителни случаи - до 85%. Останалата сума трябва да бъде осигурена от страната-бенефициент, т.е задължителен е принципа на допълняемостта от национални източници. Програмата е отворена за България за периода 2000-2006г. Проектите се предлагат от Правителството на България чрез Съвета по регионално развитие към Министерски съвет.

САПАРД

С регламент на Съвета 1268/1999 от 21 юни 1999 г./ публикуван в Официален вестник на ЕО 161/43 от 26 юни 1999 г. се създава още един специален Фонд за подпомагане на предприемаческите мерки в селското стопанство и земеделското развитие в държавите-кандидатки през периода на подготовката за членство /англ. Community support for pre-accession measures for agriculture and rural development in the applicant countries of central and eastern Europe / . Този фонд за предприемаческо съдействие в селското стопанство е познат под наименованието САПАРД. По него са бенефициенти същите страни както по ИСПА. Той трябва да подкрепя създаването на устойчиво селско стопанство и устойчиво земеделско развитие. Важна е ролята на фонда за прилагането на законодателството, свързано с общата селскостопанска политика. Фондът ще подкрепя разнородни мерки, свързани с инвестиции, подобряване на преработката и маркетинга на селскостопанските продукти, усъвършенстване на структурите за контрол на качеството, ветеринарния и фитосанитарния контрол, усъвършенстване на професионалното обучение в тази сфера, развитие и диверсификация на икономическите дейности с цел осигуряване на допълнителни доходи, обновяване и развитие на селата и др.

Програмата се ръководи от Министерство на земеделието и горите, а Изпълнителна Агенция по Програмата е фонд "Земеделие" към същото министерство.

Програма ФАР

1. *Национална Програма ФАР.*
2. *Програма ФАР ТГС: България – Гърция*

Проектите по Трансгранична Програма ФАР се координират от Министерство на регионалното развитие и благоустройството.

Проекти и програми за заетост, обявени от Министерството на труда и социалната политика

Цели, приоритетни области - Повишаване на жизнения стандарт и развитие на социалния капитал

Проекти и програми, обявени от Министерството на регионалното развитие и благоустройството

Финансираща или координираща организация - Министерство на регионалното развитие и благоустройството

Цели, приоритетни области - Програми ИСПА, ФАР "Икономическо и социално сближаване" и ФАР "Трансгранично сътрудничество".

Проекти и програми, обявени от Министерството на икономиката

Финансираща или координираща организация - Министерство на икономиката

Цели, приоритетни области - Провеждане на държавната политика в областта на промишлеността, търговията, туризма, приватизацията

Проекти и програми, обявени от Министерството на образованието и науката

Финансираща или координираща организация - Министерство на образованието и науката

Цели, приоритетни области - Програми, свързани с образованието; конкурси за ученици, студенти, преподаватели, експерти, изследователи

Проекти и програми, обявени от Министерството на околната среда и водите

Финансираща или координираща организация - Министерство на околната среда и водите

Цели, приоритетни области - Съхраняване на природните богатства и осигуряване на здравословна околна среда

Агенция за чуждестранни инвестиции

Финансираща или координираща организация - Агенция за чуждестранни инвестиции

Цели, приоритетни области - възможности за търсене на партньори по конкретни инвестиционни проекти във всички стопански области

Красива България

Финансираща или координираща организация - Министерство на труда и социалната политика

Цели, приоритетни области - временна трудова заетост, квалификационно обучение в областта на строителството и туризма

Междуправителствени двустранни програми за сътрудничество

Програми за подпомагане, обявени в сайта на Британското посолство

Финансираща или координираща организация - Министерство за международно развитие - Великобритания

Цели, приоритетни области - трудова заетост; околната среда; силно гражданско общество; социално сближаване; развитие на финансови пазари; търговия и привличане на чуждестранни инвестиции; обучение,

Програма за малки грантове на Комисия "Демокрация" към посолството на САЩ в България

Финансова целева помощ (до 24 000 щ.д.) за нестопански организации за проекти, насочени към развитие на демократичните институции в България: изграждане на демократични институции, първенство на закона, достъп до информация, гражданско обучение и гражданско общество, човешки права, етническа и политическа хармония.

Българо-Датска програма.

По тази програма се финансират инвестиционни екологични проекти, в т.ч. на общини /ГПСОВ, депа за отпадъци, топлофикации/ под формата на безвъзмездни помощи. Изисква се национално съфинансиране, като за всеки проект условията се уточняват поотделно.

Предимство на тази програма е възможността да се финансират предварителните проучвания и подготовката на цялата техническа документация , необходима за стартирането на инвестиционните проекти.

Програма на Правителството на Япония

По тази програма се отпуска безвъзмездна помощ за проекти на местно равнище. Целеви области:

- социално-икономическа инфраструктура;
- социални и здравни услуги, като дейности с цел повишаване на жизнения стандарт и развитие на човешките ресурси на Република България;
- подкрепа за образованието и професионалното обучение.

Българо-холандска програма

Министерство на икономиката на България е координатор на Програма "PSO+", от която могат да се възползват фирми и общини за финансиране на инвестиционни проекти. Холандски фирми, доставчици на оборудване, необходимо за реализация на проекта, могат да кандидатстват пред Холандското Министерство на икономиката за безвъзмездно финансиране, в партньорство с български фирми.

ЛИСАБОНСКА СТАТЕГИЯ:

Приета от Европейския съвет март 2000 г.

Стратегическа цел – ЕС да стане най-конкурентна и динамична икономика базирана на знанието в света, с капацитет за устойчив икономически растеж, нови и по-добри работни места и по-голямо социално сближаване

Цели:

- Среден икономически ръст от 3% годишно
- Заетостта да нарасне от 61 на 70% през 2010 г.
- Заетостта на жените да нарасне от 51 на повече от 60% през 2010
- Развитие на информационното общество
- Създаване на европейска изследователска област

Метод – отворена координация. Това означава поставяне на националните политики в контекста на Общността, измерване напредъка в различните области спрямо предварително заложили планови числа и стандарти

На 2 февруари 2005 г. Комисията публикува своите препоръки за средносрочния преглед на Лисабонската стратегия, под формата на доклад, озаглавен "Да работим заедно за растеж и заетост – нов старт на Лисабонската стратегия", който представлява ревизиран вариант на Лисабонската стратегия.

- ❑ Докладът предлага ревизия на определените в Лисабон цели, като ги свежда до две основни – осигуряване на стабилен и траен растеж и създаване на повече и по-добри работни места
- ❑ Заедно с това Комисията публикува и План за действие по Лисабонската стратегия, включващ Програмата за действие по Лисабонската стратегия на ЕС и препоръки за действия към страните-членки за включване в техните национални програми. Този План съдържа необходимите действия, които Комисията ще предприеме с оглед изпълнение на поставените цели, като са определени срокове за изпълнение, индикатори за оценка на постигнатия напредък, въздействието върху растежа и заетостта.

В плана за действие са включени десет приоритетни области, които се преплитат и са взаимно зависими. Представени са политики и мерки за осъществяване на ниво ЕС, както и препоръки за действия към страните-членки в съответните области.

препоръките към политиката на национално ниво, инструментите за постигането им, пътната карта, индикаторите за постигнат прогрес и влиянието върху растежа и заетостта

Бъдещите регионални програми и националните програми за заетост ще се стремят да насочват ресурси към по-слабо развитите региони за:

- ❑ Създаване на повече и по-добри работни места чрез инвестиране в обучение и създаването на нови дейности
- ❑ Насърчаване на иновациите и развитието на икономиката на знанието чрез създаване на изследователски капацитет, иновационни мрежи и използване на ИКТ
- ❑ Подобряване привлекателността на регионите чрез предоставяне на инфраструктура
- ❑ Политиките за развитие на селските райони също ще се фокусират върху постигане на икономически растеж и заетост. ИКТ трябва да бъдат използвани пълноценно за преодоляване на отдалечеността на местоположението

Тези мерки трябва да бъдат предприети от страните членки в партньорство с регионите и градовете

Знания и иновации – двигател на постоянен растеж

- Развитие на конкурентноспособно образование и развиване на умения, свързани с иновациите
- Страните – членки да развиват иновативна а политика, в това число и високотехнологични приоритети
- Нови механизми за усвояване на фондове от Европейската Инвестиционна Банка
- Икономика базирана на информирано общество, високи технологии в публичния сектор, сигурност на информацията и др.

Една атрактивна зона за инвестиции и работа

- Развитие на вътрешния за общността пазар
- Малките и средни предприятия играят все по-ключова роля за европейската икономика
  - Прилагане на Европейския социален модел като база социалната кохезия
  - Повишаване на заетостта чрез удължаване периода на работен живота

Нови форми на работни организации и разнообразие от договорни ангажименти за работещите и бизнеса, съчетаване чрез гъвкави системи за сигурност на работното място

- човешкия капитал – като най-важната придобивка за Обединена Европа
- Мобилност в образованието
- Насоченост на социална политика към определени групи – например деца, живеещи в бедност
- Доклад на Работна група № 33 “Лисабонска стратегия” на тема “България и Лисабонската стратегия – цели, приоритети и задачи – къде сме ние?” и предложения за подобряване на управлението на Лисабонската стратегия в България

Активизирането на Лисабонската стратегия ще се базира на три основни приоритета:

1. Знание и иновации като двигател на устойчивото развитие
2. Превръщането на Европа в по-атрактивно място за инвестиции и работа
3. Повече работни места за по-голямо социално сближаване

Тези три приоритета включват десет области на действие:

Област 1: конкретизиране на Европейската зона за изследвания

Област 2: насърчаване на иновациите във всичките им форми

Област 3: развитие на технологии и добра индустриална база

Област 4: разпространение на достъпа до информационно общество

Област 5: вземане предвид на екологичното измерение

Област 6: финализиране на единния пазар: транспониране на директивите, постигане на правната рамка за единен пазар, пренасочване на държавните помощи, по-добро регулиране, ориентация към малките и средни предприятия, разработване на инфраструктурите на единния пазар

Област 7: укрепване на външното измерение: Доха и регионалните споразумения

Област 8: реформа на трудовия пазар и социалната защита

Област 9: реализиране на европейското пространство за образование и обучение

Област 10: ориентиране на социалната интеграция към растежа и заетостта

В рамката на тези десет области, заключенията на Европейския съвет определят пакет от действия, насочени към целите за растеж и заетост, които ще бъдат реализирани на европейско и национално ниво.

Тези действия са насочени към конкретни целеви групи европейски граждани:

За младежи

- Развиване на уменията им в съответствие с потребностите на обществото на знанието
- Ускоряване на мобилността на студенти, стажанти, работници и техните семейства, както и на научните работници
- Повишаване на общото ниво на образование и намаляване на броя на хората, напускащи училище в ранна възраст
- Приемане на политики за по-добро интегриране на младите хора в трудовия пазар
- Разработване на политики за социална интеграция на най-уязвимите младежи, най-вече социално слабите, като им се даде възможност да придобият конкретни умения и се подкрепи интеграцията им в трудовия пазар
- Насърчаване на предприемачеството сред младите хора

За търсещи работа

- Подобряване на достъпа до учене през целия живот, независимо какво ниво на образование имат
- Подобряване на активните политики за трудовия пазар
- Разработване на нови области на създаване на работни места, като лични услуги, бизнес услуги, социална икономика, градоустройство и градско управление, екологична защита и нови индустриални професии

За семейства

- Подобряване на услугите за грижи за деца и възрастни хора
- Повсеместно прилагане на принципа на равните възможности

- Изграждане на информационно общество, отворено за всички, като се осигури общ достъп до информационни и комуникационни технологии в домакинствата
- Разработване на новаторски модели на организация на работа

За хора, които желаят да приспособят уменията си към един променящ се трудов пазар

- Възможност за учене през целия живот чрез разпространение на иновативни модели на работа и нови форми на разпределяне на разходите между фирмите, работниците и публичните власти и чрез разработване на интернет съдържание с цел да се насърчава обучението в домакинствата

За работници в индустриалните сектори

- Възможност за всички за учене през целия живот
- Разработване на нови модели на организация на работата, съчетаващи гъвкавост със сигурност за по-голяма адаптивност
- Изграждане на информационно общество, достъпно за всички
- Разработване на нови области на създаване на работни места, особено чрез насърчаване на местни партньорства за растеж и заетост

За предприемачи

- По-добро регулиране и намаляване на административната тежест
- Осигуряване на обслужване на принципа "едно гише"
- Разпространен и улеснен достъп до рисков капитал, заеми, микро-кредити и други инструменти за финансиране
- Максимално използване на мрежата за подкрепа на МСП на национално и регионално ниво, чрез тяхното реорганизиране, свързване и модернизирание
- Развиване на ученето през целия живот

За новатори и изследователи

- Разнообразяване на дейностите на Европейския инвестиционен фонд, така че да финансира иновационни МСП
- Разработване на подкрепящи инструменти за иновативни МСП
- Разширяване на инструментите за финансиране на Европейската инвестиционна банка и до по-рискови проекти за проучване и развитие
- Оптимизиране и укрепване на мрежата за подкрепа на иновациите в предприятията
- Развиване на партньорства и полюси за иновации на регионално и местно ниво
- Мултиплициране и насърчаване на създаването на технологични платформи
- Подобряване на условията за мобилност и професионална дейност на изследователите
- Разработване на съвместни изследвания между предприятия и университети

Структурните фондове през периода 2000 - 2006 г.

Европейският съюз не замества ролята на отделните държави членки в осъществяване на регионалната политика. Усилията на равнище ЕС са съсредоточени в подпомагане на държавите членки при осъществяване на националната политика в тази сфера чрез предоставянето на допълнителни финансови средства. На практика, чрез регионалната политика на ЕС се създава основата за координирани действия и целенасочено използване на

финансовите средства. Регионалната политика на ЕС подпомага изостаналите региони за повишаване на тяхната конкурентоспособност и за ефективното им участие в единния пазар главно чрез осъществяване на инфраструктурни проекти за подобряване на транспортната мрежа, усъвършенстване на телекомуникациите и т.н., както и чрез повишаване на квалификацията на работната сила. Тази насоченост на регионалната политика изхожда от презумпцията, че модерната инфраструктура и висококвалифицираните специалисти са абсолютно необходима предпоставка за повишаване конкурентоспособността на местните фирми и на регионите като цяло.

Развитието на регионалната политика доведе да създаването на т.н. Структурни фондове: Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Раздела "Ориентиране" от Европейския фонд за ориентиране и гарантиране на селското стопанство и Финансов инструмент за ориентиране на риболова. Общото в тези фондове е, че те са предназначени да подпомагат сближаването на държавите членки на ЕС и на техните региони в икономическо и социално отношение.

Ето как изглеждат трите цели, в рамките на които се осъществява разпределението на средствата по структурните фондове на ЕС през периода 2000 - 2006 г.:

ЦЕЛ 1 - Тази цел е приоритетна. Средствата за нея възлизат на 135,9 млрд. евро, което представлява 69,7% от общия размер на Структурните фондове. Тези средства са предназначени за региони, изоставящи в своето развитие, които имат най-големи трудности от гледна точка на инфраструктура, производствена система, доходи и безработица. Регионите, чиито брутен вътрешен продукт (БВП) на глава от населението, изчислен за последните три години (по налични данни към 26 март 1999 г.) е под 75% от средната стойност на този показател за ЕС могат да получават финансиране по цел 1.

ЦЕЛ 2 - Цел 2 се финансирана с 22,5 млрд. евро, което представлява 11,5% от Структурните фондове и е посветена на социалното и икономическото реструктуриране и ще подпомага регионите, които страдат от структурни проблеми и чието население или площ са достатъчно значителни. Те включват предимно области, осъществяващи социално-икономически промени в сферата на индустрията и услугите, земеделски райони в упадък, градски зони в затруднение и зони, силно зависещи от риболова. Мерките, финансирани чрез цел 2 подпомагат развитието на икономическия потенциал и реструктурирането чрез възстановяване на икономическата динамика и ускоряване на диверсификацията.

ЦЕЛ 3 - За тази цел са отделени 24,05 млрд. евро, което представлява 12,3% от Структурните фондове. Тя е насочена към развитие на човешките ресурси и подкрепа приспособяването и модернизиранието на политиката и системата на образование, обучение и заетост. Приоритети са модернизиранието на трудовия пазар, развитие на непрекъснатото обучение, стимулиране на местни инициативи за повишаване на заетостта, борба срещу социалното изключване.

В осъществяването на тези цели, ЕС се стреми да допринесе за хармонично, балансирано и устойчиво развитие на икономическите дейности, за развитие на заетостта и човешките ресурси, за защита и подобряване на околната среда, за премахване на неравенството и стимулиране на равнопоставеността между мъжете и жените.

Освен изброените Структурните фондове, през периода 2000 – 2006 г. се осъществяват четири Общностни инициативи в сферата на:

- трансграничното сътрудничество – INTERREG;
- земеделското развитие – LEADER;

- икономическо и социално възстановяване на градове и градски зони в кризисно положение - URBAN;

- международно сътрудничество за стимулиране на нови средства за борба с всички форми на дискриминация на пазара на труда и осигуряване на равни възможности – EQUAL.

Особено внимание ще се обръща на инициативата INTERREG във връзка с трансграничните дейности на държави, които имат граница със страни кандидатки за членство в светлината на разширяването на ЕС.

Бъдещето на Структурните фондове 2007 – 2013 г.

Финансовата перспектива на ЕС 2007 - 2013 година

Финансовата перспектива определя рамката за разходите на Европейския съюз за седемгодишен период въз основа на приоритети, съгласувани и приети от европейските институции – Европейската комисия, Европейския парламент и Съвета на министрите. Тя определя максималните суми, които ще бъдат изразходвани за седемгодишния период и тяхното разпределение по години. Окончателното решение относно финансовата перспектива се оформя в рамките на т.нар. **Междунституционално споразумение** между Европейската комисия, Европейския парламент и Съвета на министрите (представляващ правителствата на държавите членки). Необходимостта от съгласуване на финансовата перспектива може да бъде разглеждана както в посока на заздравяване на бюджетната дисциплина, контрол върху нарастването на разходите и добро функциониране на бюджетната процедура., така и в общ план като политическо послание за бъдещото развитие на интеграционния процес.

Защо всъщност става необходимо съгласуването на средносрочна финансова рамка? През 80-те години политическият и институционален баланс, върху който се основават финансите на европейската Общност става крехък и несигурен. Приемането на годишния бюджет на Европейската общност се превръща в своеобразен маратон, често съпроводен със сериозни противоречия между държавите членки и общностните институции. Преди 1988 г. Европейският парламент и Съветът на министрите, известни като “двете ръце на бюджетната власт”, изпадат в остри спорове, свързани предимно с нарастването на разходите. Съгласуването на средносрочна финансова перспектива се налага и от необходимостта от дългосрочна визия за развитието на интеграционния процес и осигуряване на средства за осъществяване на интеграционните проекти, което трудно може да стане само чрез годишното определяне на бюджета.

Финансовата перспектива за периода 2007 – 2013 година беше предложена от Европейската комисия на 10 февруари 2004 г. Тя предвижда нарастване на ежегодния бюджет на ЕС от 133,56 млрд.евро през 2007 г. на 158,45 млн.евро през 2013 г или общо около 14 310 млрд. евро за целия период 2007-2013 г. Средствата са разпределени в пет основни раздела:

1. Устойчив растеж - Този раздел ще обхваща около 46% от общия бюджет на ЕС, или между 59,7 млрд.евро през 2007 г. и 76,8 млрд. евро през 2013 г. Той е насочен към повишаване на конкурентоспособността и сближаването за осигуряване на устойчив растеж. Първият раздел включва две подразделения: 1а “Конкурентоспособност за растеж и заетост” и 1б “Сближаване за растеж и заетост”. Първото подразделение – “Конкурентоспособност за растеж и заетост”, включва разходите за изследвания и иновации, образование и обучение, сигурност и устойчивост на опазване на околната среда в рамките на мрежите в ЕС, подкрепа за интегрирания единен пазар и придружаващите го политики, осъществяване на целите на социалната политика. Второто подразделение – “Сближаване за растеж и заетост” - включва разходите, необходими за стимулиране на сближаването на най-слабо развитите държави

членки и региони, както и за осъществяване на стратегията на ЕС за устойчиво развитие и извън най-бедните региони и подкрепа на междурегионалното сътрудничество.

2. Опазване и управление на природните ресурси – в този раздел се включват разходите за общата селскостопанска политика, включително и преките плащания на фермерите, за общата политика в сферата на рибарството, както и за опазване на околната среда. Средствата, предвидени в този раздел, са около 58 млрд. евро годишно. Относителният дял на този раздел в общия бюджет на ЕС през 2013 г. ще спадне на 26%.

3. Гражданство, свобода, сигурност, правосъдие – за този раздел от дейности са предвидени средства, които ще нарастват ежегодно от 1,6 млрд. евро през 2007 г. на 3,62 млрд. евро през 2013 г. Те обхващат дейности в сферата на правосъдието и вътрешните работи, включително защита на границите и осъществяване на политиката по отношение на предоставяне на убежище, безопасност на храните, обществено здраве и защита на потребителите, култура и аудиовизуален сектор, младежка политика, информирание и диалог с гражданите.

4. Европейският съюз като глобален партньор – средствата по този раздел ще нараснат от 11,4 млрд. евро през 2007 г. и на 15,7 млрд. евро през 2013 г. Дейностите, които се обхващат в раздела, са външни действия, включително предприежинителни инструменти, политиката на добросъседство, намаляване на бедността, превенция и управление на кризи.

5. Администрация – разходите за администрирането на европейската интеграция ще нараснат от 3,7 млрд. евро през 2007 г. на 4,5 млрд. евро през 2013 г.

Документът, предложен от Европейската комисия е със заглавие “Да изградим нашето общо бъдеще” (Building our Common Future – Policy Challenges and Budgetary Means of the Enlarged Union) 2007 – 2013 г. Най-същественото е, че този документ трябва да бъде възприеман предимно като политическа декларация, а не като технически акт.

Както вече беше посочено по-горе, ако първата финансова перспектива може да бъде наречена финансовата рамка на единния пазар, втората – на икономическия и валутен съюз, третата – на разширяването, то новата финансова перспектива е рамката на устойчивия растеж в разширения Европейски съюз. Документът, предложен от Европейската комисия посочва политическите приоритети и предлага, сумите, които са необходими за осъществяване на напредък във всеки един от тях - устойчив растеж, опазване и управление на природните ресурси, гражданство, свобода, сигурност и правосъдие, Европейският съюз като глобален партньор.

Структурните фондове 2007 – 2013 г.

В контекста на предложената финансова перспектива, на 18 февруари 2004 г. Европейската комисия представи своя **Трети доклад за икономическо и социално сближаване**, който съдържа мнението на Комисията за бъдещата политика на сближаване за периода 2007 - 2013 г. в разширения Европейски съюз, в който ще членуват 27 държави. Докладът дава конкретни препоръки за усвояване на предвидените във финансовата перспектива 336,1 млрд. евро за политиката за сближаване, така че да се постигне намаляване на икономическите различия между отделните държави членки и техните региони и да се осигури стабилен икономически растеж и устойчиво развитие. Европейската комисия предлага нов политически проект за осъществяване на политиката на сближаване, наречен “Ново партньорство за сближаване”. На 14 юли 2004 г. Европейската комисия прие четири **законодателни предложения за Структурните фондове през периода 2007 - 2013 г.** – регламент, съдържащ общите разпоредби за Структурните фондове, регламент за

Европейския фонд за регионално развитие, регламент за Европейския социален фонд, регламент за Фонда за сближаване. Одобрен е и регламент за създаване на Европейска група за трансгранично сътрудничество.

Три цели

Регламентът с общите разпоредби за Структурните фондове съдържа **трите нови цели на Структурните фондове през периода 2007 – 2013 г.**, а именно:

1. Конвергенция: подкрепа на растежа и създаване на нови работни места в най-слаборазвитите държави членки и региони на ЕС. Тази цел ще се финансира от трите фонда – Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд и Фонда за сближаване. По тази цел ще се финансират модернизирването и диверсифицирането на икономическата структура, разширяването и подобряването на основната инфраструктура, опазване на околната среда, подобряване системите на образование и професионална подготовка. Тя ще се отнася за регионите, чиито БВП е по-нисък от 75% от средния БВП на разширения Европейски съюз. Тази цел ще има особено важна роля за по-голямата част от новите държави членки. В тази цел ще се включва и финансирането от Кохезионния фонд на държави членки, чиито БНП е под 90% от средния за ЕС, за да бъдат подпомогнати да изпълнят критериите за участие в икономическия и валутен съюз. Списъкът на регионите и държавите членки, които отговарят на условията по тази цел, ще бъдат публикувани след влизането в сила на регламента.

За тази цел се предвижда сумата 264 млрд. евро или 78,54% от средствата по Структурните фондове. Те ще бъдат разпределени както следва:

- 67,34% за региони чиито БВП е под 75% от средния за ЕС;
- 8,38 % за региони, засегнати от т.нар. “статистически ефект” (това са региони от старите държави членки, чиито БВП се увеличава статистически, поради присъединяването на голям брой по-бедни държави);
- 23,86% за държави, чиито БНП е под 90% от средния за ЕС (Кохезионен фонд);
- 0,42% за отдалечени региони (Азорски острови, Мадейра, Канарски острови, френски задморски територии).

2. Регионална конкурентоспособност и трудова заетост – прогнозиране и насърчаване на промените. Ще се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и от Европейския социален фонд. За този приоритет се заделят 18 % от предвидената обща сума за политиката за сближаване. Чрез този приоритет ще се подпомагат регионите в прогнозирането и стимулирането на икономическите промени и адаптирането на хората към тях за заздравяване на регионалната конкурентоспособност. Чрез тази цел ще се избягва създаването на нови дисбаланси в региони, където това би се получило без финансовата подкрепа на Структурните фондове. От тази цел ще бъдат финансирани региони извън тези, попадащи в цел 1 “Конвергенция”. Държавите членки ще представят списък на регионите, за които ще разработят програми за съфинансиране от Структурните фондове по тази цел. От нея ще бъдат финансирани и региони, които до 2007 г. са били финансирани по цел 1 “Конвергенция”, но поради икономическия напредък, който са постигнали, няма да бъдат избираеми по тази цел след 2007 г. Те постепенно ще бъдат изключени от структурната помощ, като това трябва да им помогне да заздравят процеса на икономическо развитие и по-нататъшно повишаване на конкурентоспособността. Тази цел ще разполага с бюджет от 57,9 млрд. евро или 17,22% от целия бюджет на Структурните фондове.

3. Европейско териториално сътрудничество: насърчаване на хармоничното и балансирано развитие на територията на ЕС. Тази цел ще бъде финансирана от Европейския фонд за регионално развитие. От нея ще продължи финансирането на трансгранично сътрудничество, което до 2007 г. се осъществява по програма ИНТЕРРЕГ с цел да се намерят съвместни решения на общи проблеми. Предвижда се заздравяване на трансграничното сътрудничество на три равнища: трансгранично сътрудничество чрез съвместни програми, сътрудничество между транснационални зони, мрежи за сътрудничество и обмяна на опит. Трансграничното сътрудничество ще обхваща региони, намиращи се на вътрешни и някои външни граници на ЕС, както и някои региони на морските граници. Тази цел ще се осъществява в тясно сътрудничество и с новите финансови инструменти “Инструмент за предприєдиняване” и “Инструмент за европейско добросъседство и партньорство”, които ще заменят сегашните програми Фар, ИСПА, САПАРД, МЕДА, КАРДС и Тасис. След влизането в сила на регламента, Европейската комисия ще публикува списък на граничните региони и транснационалните зони за сътрудничество, които ще могат да получават средства по тази цел. В изграждането на мрежи и обмяна на опит ще могат да участват региони от цялата територия на ЕС.

Финансирането на цел 3 възлиза на 13,2 млрд. Евро, или 3,94% от общата сума на Структурните фондове. Те са разпределени както следва:

- 47,73% за трансгранично сътрудничество;
- 47,73% за транснационални зони за сътрудничество;
- 4,54% за изграждане на мрежи и обмяна на опит.

Три Структурни фонда

Освен общия регламент за Структурните фондове, Европейската комисия прие отделни регламенти за **трите Структурни фонда, които ще действат през 2007 - 2013 г. – Европейски фонд за регионално развитие, Европейски социален фонд и Кохезионен фонд.**

Европейският фонд за регионално развитие ще финансира проекти основно в сферата на инфраструктурата, производствени инвестиции, други инициативи за развитие като подкрепа на предприятия, създаване и развитие на финансови инструменти – например фондове за местно развитие, обмяна на опит между региони, градове и между социално-икономически партньори, техническа помощ. В рамките на цел 1 “Конвергенция” (в която ще попаднат и българските региони), съдействието от този фонд ще бъде съсредоточено върху устойчивото регионално развитие чрез модернизация и диверсификация на регионалните икономически структури приоритетно в следните области:

- изследвания и технологично развитие, иновации и предприемачество, трансфер на технологии, подобряване на връзките между малките и средни предприятия и университетите, развитие на бизнес мрежи;
- развитие на информационното общество, подобряване на достъпа до он-лайн услуги;
- опазване на околната среда, включително инвестиции свързани с управление на отпадъците, водоснабдяване, качество на въздуха, стимулиране на био-разнообразието, съдействие на малките и средни предприятия за въвеждане на технологии, щадящи околната среда, превенция на природни и технологични рискове;

- туризъм, включително развитие на устойчив туризъм, подобряване на туристическите услуги, развитие на културен туризъм и др.;
- транспортни инвестиции, включително трансевропейски транспортни мрежи;
- енергетика, включително трансевропейски мрежи, които допринасят за сигурност на доставките, подобряване на енергийната ефективност и развитие на възобновяемите източници на енергия;
- инвестиции в образованието и в здравеопазването, които да допринесат за нарастване на привлекателността и качеството на живот в регионите;
- съдействие за инвестиции в малки и средни предприятия, допринасящи за създаване и запазване на работни места.

По цел 2 “Конкурентоспособност” (по която българските региони не са избираеми) фокусът на Европейския фонд за регионално развитие ще бъде върху три приоритета: иновации и икономика, основана на знанието, опазване на околната среда и превенция на риска, и достъпа до транспортни и телекомуникационни услуги.

По цел 3 “Коопериране” (в която могат да участват българските региони) средствата от Европейския фонд за регионално развитие ще бъдат съсредоточени върху развитие на трансгранични икономически и социални дейности, стимулиране на предприемачеството главно чрез развитие на малки и средни предприятия, на туризма, културата и трансграничната търговия, стимулиране на трансграничното съвместно опазване на околната среда, включително управление и опазване на водите и др.

Европейският социален фонд ще подкрепя политики и приоритети, насочени към постигане на заетост, подобряване качеството и производителността на труда и стимулиране на социалното включване и сближаване. Пред този фонд ще стоят три основни предизвикателства:

- значителните различия в равнището на заетостта, социалното неравенство, разликите в уменията и недостигът на работна ръка;
- нарастващият мащаб на икономическото и социално преструктуриране, дължащо се на глобализацията и на развитието на икономика, основана на знанието;
- демографските промени, изразяващи се в намаляване и застаряване на работната сила.

Средствата по този фонд ще бъдат съсредоточени в четири ключови сфери:

- повишаване на приспособимостта на работниците и предприятията към новите условия;
- стимулиране на достъпа до заетост, предотвратяване на безработицата, повишаване на участието в трудовия пазар
- засилване на социалното включване чрез стимулиране на интегрирането на работа на хора в неравностойно положение и борба с дискриминацията;
- стимулиране на партньорството за реформа в сферата на заетостта и включването в трудовия пазар.

Особено внимание ще бъде обърнато на ангажираността на Европейския съюз за премахване на дискриминацията между половете.

За най-слабо развитите региони и държави членки Фондът ще концентрира средствата си върху структурното приспособяване, растежа и създаването на работни места. За тази цел, в

рамките на цел 1 “Конвергенция”, освен изброените по-горе приоритети, Европейският социален фонд ще подкрепя проекти за разширяване и подобряване на инвестициите в човешкия капитал, по-конкретно за подобряване на образователната система и системата на обучение, както и за развитие на институционалния капацитет и ефикасността на публичната администрация на национално, регионално и местно ниво.

В одобрения от Европейската комисия регламент за Европейския социален фонд е отделено специално внимание (член 5) на доброто управление и партньорство. Финансовата подкрепа от Фонда ще се планира и осъществява при особено внимание към регионалното и местното ниво, а държавите членки ще осигуряват въвличането на социалните партньори и неправителствените организации на съответното териториално равнище.

Кохезионен фонд

В съответствие с новите регламенти, одобрени от Европейската комисия на 14 юли 2004 г. Кохезионният фонд ще бъде един от трите Структурни фонда през 2007 - 2013 г. Той ще подпомага държави членки с БНП под 90% от средния за Европейския съюз в изпълнението на критериите за участие в икономическия и валутен съюз. Кохезионният фонд ще финансира проекти на държави членки в областта на трансевропейските транспортни мрежи и изпълнението на целите на политиката на опазване на околната среда на ЕС. За да се съобрази с нуждите на новите държави членки, Кохезионният фонд освен големи проекти в транспортната инфраструктура и опазването на околната среда, ще финансира и проекти в области, които имат ясно отражение върху опазването на околната среда и устойчивото развитие като енергийна ефективност, възобновяеми източници на енергия, проекти (извън големите трансевропейски мрежи) в железопътния, речния и морския транспорт; управление на пътния и въздушния трафик, чист градски и обществен транспорт. Средствата по Кохезионния фонд ще се отпускат при условие, че съответната държава членка изпълнява изискването за недопускане на значителен бюджетен дефицит.

Основни принципи на прилагане на Структурните фондове за следващия програмен период:

През периода 2007 - 2013 г. Структурните фондове ще се прилагат въз основа на следните основни принципи:

- **Последователност, съгласуваност, съответствие** - според този принцип Структурните фондове ще предоставят помощ, която допълва национални, регионални и местни мерки, съответстващи на приоритетите на Европейския съюз. Във всички програмни документи трябва да се отчита съгласуваността им с дейностите, политиките и приоритетите на Европейския съюз.

- **Програмиране** – финансирането от Структурните фондове ще става в рамките на система за многогодишно програмиране, която включва приоритети, управление, вземане на решения, финансиране.

- **Партньорство** – съдействието от Структурните фондове ще бъде решавано от Европейската комисия в тясно сътрудничество между Комисията и държавата членка. Държавата членка организира - в съответствие с националните правила и практики, партньорство с компетентните регионални и местни власти, икономически и социални партньори, други организации, представляващи гражданското общество – неправителствени организации, екологични организации, организации, отговарящи за постигане на равенство между половете. Партньорството ще обхваща подготовката и мониторинга на националната стратегическа рамка както и подготовката, прилагането, мониторинга и оценката на оперативните програми. Държавите членки трябва да включват подходящите партньори и особено регионалните и местните власти в етапите на програмирането.

- **Субсидиарност и пропорционална намеса** – отговорност за изпълнението на оперативните програми ще носят държавите членки в съответствие с институционалната система характерна за всяка държава членка. Участието на Европейската комисия в контрола и оценката ще зависи от размера на средствата, предоставени по съответната програма.

- **Споделено управление** - управлението на средствата, предоставяни от Структурните фондове ще бъде споделяно между държавата членка и Европейската комисия. Те ще се съобразяват с изискването за добро финансово управление.

- **Допълняемост** – средствата, предоставяни от Структурните фондове няма да заместват разходите за структурни операции на държавите членки. За регионите по цел “Конвергенция”, Европейската комисия и държавата членка ще определят равнището на структурните разходи, които държавата членка трябва да извърши в съответните региони през програмния период.

- **Равенство между жените и мъжете** - при прилагането на Структурните фондове ще се осигурява равенство между половете.

При програмирането на Структурните фондове ще се обръща особено внимание на следните специфични териториални характеристики: големи и средни градове, чиято роля в регионалното развитие ще бъде засилена чрез оказването на помощ за обновяване на градската среда, основано на придобития опит от досегашната общностна инициатива URBAN; селски райони и райони, зависими от рибарството, които ще бъдат окуражавани чрез Структурните фондове да диверсифицират икономиката си чрез новия Европейски фонд за земеделско развитие и Европейски фонд за рибарство. (Те ще заместят досегашните Раздел “Ориентиране” на Фонда за ориентиране и гарантиране на селското стопанство и Финансовия инструмент за рибарство, но няма да бъдат част от Структурните фондове); отдалечени региони, региони с природни особености – острови, планински райони, слабо населени райони.

Освен четирите регламента за Структурните фондове за 2007 - 2013 г., Европейската комисия одобри и Регламент за създаване на **Европейски групи за трансгранично сътрудничество**. Какви са причините за необходимостта от приемането на специален регламент по този въпрос? Държавите членки и особено регионалните и местните власти срещат сериозни трудности при осъществяването на проекти по трансгранично, транснационално и междурегионално сътрудничество в рамките на различни национални закони, процедури и правила. Тъй като трансграничното, транснационалното и междурегионалното коопериране придобиват още по-голямо значение през 2007 - 2013 г. и са обособени в цел 3 “Коопериране” на Структурните фондове, възниква необходимостта от приемането на подходящи мерки на равнище Европейски съюз, за да се намалят съществуващите понастоящем трудности. За да се преодолеят пречките, Европейската комисия одобри нов инструмент за сътрудничество, който позволява създаването на групи за сътрудничество на територията на Европейския съюз, които да бъдат юридически личности – Европейски групи за трансгранично сътрудничество. Такава група ще има капацитета да действа от името на своите членове – регионалните и местните власти, от които е създадена. Задачите, които се възлагат на Групата се определят от нейните членове в споразумение за европейско трансгранично сътрудничество. В споразумението се определя и законодателството на една от държавите членки, което ще действа по отношение на създадената група и което ще се съблюдава при осъществяване на дейностите. Европейските групи за трансгранично сътрудничество ще могат да осъществяват проекти за трансгранично сътрудничество, финансирани от ЕС чрез Структурните фондове, както и проекти, които се инициират от държавите членки, респективно - техните регионални и местни власти, без финансиране от Европейския съюз. Регламентът дава значителна гъвкавост при създаването

на тези европейски групи – те могат да бъдат създавани от държавни членки и/или регионални и местни власти и/или местни публични органи. Инициативата на създаване на Европейска група е на нейните членове, те могат да решат да създадат групата като самостоятелно юридическо лице, или да делегират задачите на групата на един от своите членове. Регламентът включва разпоредби относно изискванията към статута, който трябва да съдържа списък на членовете, цел и задачи на Групата, адрес, органи и тяхната компетентност, процедури на вземане на решения, работни езици и т.н. Групата се представлява от директор. Така всяка създадена група ще има свой статут, органи и бюджетни правила и ще осъществява задачите, с които са я натоварили нейните членове на базата на споразумението между тях. Създаването на Европейска група за трансгранично сътрудничество се публикува в Официален вестник на Европейския съюз и от този момент се признава като такава във всички държави членки. Публикацията съдържа името на Групата, нейната цел, списъка на членовете и адреса ѝ. Важно е, обаче да се подчертае, че създаването на Европейска група за трансгранично сътрудничество не отменя финансовата отговорност на държавите членки и на регионалните и местните власти, участващи в нея.

Индикатори

Индикаторите за отчитане на състоянието и резултатите в движението към устойчиво развитие на общината са:

- Основни демографски показатели (население, раждаемост, смъртност и прираст, население под, в и над трудоспособна възраст и структура по пол, възраст и образование, етническо самоопределяне);
- Стойности и изменение на доходите и разходите (средна работна заплата, среден общ доход, среден общ разход);
- Трудова заетост и безработица;
- Индекс на човешко развитие;
- Стойности и динамика на изменение на брутния вътрешен продукт (БДС) на човек от населението;
- Инвестиции (разходи за придобиване на ДМА, разходи за развойна дейност, чужди инвестиции);
- Показатели на селското стопанство (обработваема и използвана земя по култури, брой животни, добиви и продуктивност);
- Динамика на потреблението (нетни приходи от продажби);
- Състояние на околната среда (разходи за опазване и възстановяване на околната среда, изменение на измерените параметри на въздуха, водата и почвата);
- Динамика на изменението на социални и културни дейности и граждански институции.

4. МОНИТОРИНГ , ОЦЕНКА И АКТУАЛИЗАЦИЯ НА ОПР

Стратегическото планиране на местното развитие е процес ,който не завършва с приемането на плана в общински съвет . Задължителен е постоянен преглед и актуализация на плана с оглед на променящата се ситуация . Съществуващата нормативна уредба не регламентира стриктно съдържанието и обхвата на областните стратегии и общинските планове . **Общинските планове са отворени документи ,гъвкави и подлежащи на развитие и актуализация .**

Реализацията на плана за развитие на общината е сложен и многообразен процес, свързан с влиянието на фактори и обстоятелства в един сравнително дълъг период от време, при различни политически, икономически и социални ситуации, въздействие на международни фактори и промени в микро- и макросредата. Следователно, не е възможно да се предвидят точно всички промени, които ще настъпят при изпълнението на дадена

стратегия и план за действие. Поради тези причини, реализацията на общинската стратегия следва да се възприема като един непрекъснат процес на наблюдение, контрол и актуализация, учейки се от грешките, трудностите и неуспехите и коригиране на съществуващите вече насоки за развитие и дейности, адаптирайки ги към настъпилите нови обстоятелства и променена среда.

Много е важно да се подчертае, че общинската стратегия и планът за действие дават само перспективите и насоките за развитие и не могат да имат задължителен характер. Те не могат да бъдат строга рамка, ограничаваща възможните дейности, програми, проекти.

Оценката на общинския план анализира и измерва чрез подходящи индикатори изпълнението на поставените цели ,чрез постигане на реални ефекти и стойността на тяхната реализация .Тази оценка обхваща всеки стадий от плана : последваща ,предварителна и междинна .Оценката предоставя информация за ефектите от провежданата политика .Тя осигурява на управлението механизми за контрол чрез информация за управлението на разходите и на резултатите . Оценката подпомага използването на съществуващите ресурси .

Основна предпоставка за осъществяване на оценката е наличието на индикатори за измерване на ефекта от прилагането на плана и програмите .Видовете индикатори ,които могат да се използват за измерване на ефектите от плана и програмата за реализация са : индикатори за глобален ефект /брутен вътрешен продукт ,заетост, конкурентно способност ,производителност / и индикатори за ресурси ,постижения ,резултати и въздействие .Сред възможният голям брой от потенциални индикатори е необходимо да се определят малък брой индикатори . Те могат да се отнасят до постиженията , резултатите и /или въздействието .Всеки план е до голяма степен уникален с начина ,по който се формулира неговата система от цели и приоритети .

За наблюдението /мониторинга/ по реализацията на общинския план може да се създаде мониторингова група, в която да бъдат включени представители на всички сектори – публичен /община и държавни структури/, частен и неправителствени организации. Специалистите трябва да бъдат, по възможност, с различни специалности, за да обхващат всички сфери на дейности. Съставът на групата се предлага от кмета на общината и се одобрява от Общинския съвет.

За наблюдение /мониторинг/ и оценка на реализацията на Плана се създава **Мониторингова група**, в която може да се включват:зам.кмет ,директори на дирекции в ,общински съветници ,ръководители на работодателска организация, синдикат, инфраструктурно предприятие и частна фирма, НПО и външни експерти.Оценката по чл.37 от ЗРР следва да се възложи на външни експерти.

Дейности на Мониторинговата група:

- 1.Наблюдава процеса на изпълнение
- 2.Изготвя ежегоден доклад до Кмета на Общината и Общински съвет , до Областния съвет за регионално развитие .Докладът се внася за обсъждане в Общински съвет въз основа на което се взема решение .

Мониторинговата група провежда два вида оценка:

- **междинна**, която отчита първоначалните резултати от изпълнението;степената на постигане на целите и използването на финансовите ресурси и процедурите за управление и наблюдение;
- **последваща**,която включва оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси, оценка на общото въздействие, анализ на положителните и отрицателните фактори при изпълнението на стратегията, изводи и препоръки, относно прилагането на политиката на регионалното развитие.

Критериите и индикаторите за оценка на резултатите от изпълнението на плана са:

- Основни демографски показатели;
- Стойности и изменение на доходите и разходите, средна годишна заплата;
- Трудовата заетост и безработицата, заети в селското стопанство, индустрията и услугите;
- Измененията на брутния вътрешен продукт и брутната добавена стойност;
- Инвестициите /разходи за ДМА , разходи за развойна дейност,чуждестранни инвестиции/;
- Показателите на селското стопанство /земя,култури,животни,добиви и продуктивност/;
- Динамиката на потреблението /нетни приходи от продажби/;
- Състояние на околната среда;
- Динамика на изменението на социални и културни дейности и граждански институции.

Ролята на мониторинговата група е да наблюдава, като широкопредставен орган, процеса на изпълнение на стратегията и плана за действие и да изготвя отчети до Общинския съвет за успехите, неуспехите, проблемите и причините при осъществяване на общинската стратегия.

Непосредственият контрол по изпълнението на общинският план за действие ще се осъществява от ръководството на общината в лицето на кмета, като той може да възлага на неговите заместници или ключови специалисти от общинската администрация да отговарят за следенето по изпълнението на една или друга задача в зависимост от ресора им. Общият контрол по изпълнението на общинската стратегия и план за действие ще се осъществява от Общинският съвет на база представен от кмета на общината ежегоден доклад, информация от мониторинговата група и контрол върху процедурите, свързани с мерките и действията, заложи в документа и финансирането им чрез бюджета.

Актуализацията на плана може да се извършва ежегодно, в периода октомври-декември, при подготовка на новия общински бюджет и вземайки предвид настъпилите промени в социално-икономическата среда в и извън общината. Процесът на актуализация се организира от кмета на общината .

Актуализираният план за действие се одобряват от Общинския съвет.

Разработването, актуализацията и допълването на общинския план се организира от кмета на общината и се предлага за разглеждане и решение на общински съвет .

5.ИНДИКАТИВНИ ФИНАНСОВИ ТАБЛИЦИ

ПРИЛОЖЕНИЯ

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. Редовен доклад на Европейската комисия за напредъка на България в процеса на присъединяване 2001, 2002, 2003 г.
2. Национална стратегия за регионално развитие на РБългария 2005- 2015
3. Национален план за регионално развитие 2000 – 2006 г.
4. Национален план за икономическо развитие; Протоколно решение на Министерския съвет от 5 юни 2003 година за приемане на актуализиран Национален план за икономическо развитие 2000-2006 г.
5. Регламент на съвета (ЕС) 1260/1999 относно общите условия за структурните фондове.
6. Доклад за глобалното човешко развитие. ПРООН,

7. "Преглед на регионалната политика в България: състояние, оценка и перспективи", автори Алеко Джилджов, Васил Маринов, Флориан Хаузер, издание на ФРМС, юли 2001г.
8. Визия за Регионално Развитие (ВРР) на Световната Банка, 06.02.2002, Задар, Харватия.
9. Екип за Регионално планиране, Асоциация за Градско и Областно Планиране (АГОП Януари 2003 г.).
10. Изграждане на визия и стратегическо планиране в общността, Наръчник на местните власти, ФРМС, София 2001 г.
11. Регионално планиране и прогнозиране, Лиляна Василева, Гена Велкова, Анна Манолова, издание Тракия-М, София 2002 г.
12. Регионална политика в процеса на присъединяване към Европейския съюз, Сравнителен анализ, Алеко Джилджов, Васил Маринов София 1998
13. Закон за регионалното развитие
14. Интернет източници:

РЕГЛАМЕНТИ ОТНОСНО ПРЕДПРИСЪЕДИНИТЕЛНИТЕ ФОНДОВЕ :

- • Регламент на съвета (ЕС) № 622 от 16 март 1998 г., относно помощта за страните-кандидатки в рамките на Стратегията за присъединяване и по–специално, за създаване на партньорства за присъединяване ;
- • Регламент на съвета (ЕС) № 1266 от 21 юни 1999 г., относно координацията на помощта за страните-кандидатки в рамките на Стратегията за присъединяване и изменящ регламент на ЕИО № 3906/89 (за програма ФАР);
- • Регламент на съвета (ЕС) № 1267 от 21 юни 1999 г., относно създаване на инструмент за структурни политики за пред-присъединяване (ИСПА);
- • Регламент на съвета (ЕС) № 1268 от 21 юни 1999 г., относно подкрепата на Общността за пред-присъединителните мерки за развитие на земеделието и селските региони в страните кандидатки от Централна и Източна Европа в пред-присъединителния период (за програма САПАРД);
- • Регламент (ЕС) № 2759 от 22 декември 1999 г., определящ правилата за прилагане на регламент № 1268/1999, относно подкрепата на Общността за пред-присъединителните мерки за развитие на земеделието и селските райони в страните-кандидатки от Централна и Източна Европа в пред-присъединителния период .

РЕГЛАМЕНТИ ОТНОСНО СТРУКТУРНИТЕ ФОНДОВЕ :

- Регламент на съвета (ЕС) № 1260 от 21 юни 1999 г., относно общите условия за Структурните фондове ;
- Регламент (ЕС) № 1783 от 12 юли 1999 г., на Европейския парламент и на Съвета относно Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР);
- Регламент (ЕС) № 1784 от 12 юли 1999 г., на Европейския парламент и на Съвета относно Европейския социален фонд (ЕСФ);
- Регламент на съвета (ЕС) № 1257 от 17 май 1999 г., относно помощта за развитие на селските райони от Европейския фонд за ориентиране и гарантиране на земеделието (ЕФОГЗ);
- Регламент на съвета (ЕС) № 1258 от 17 май 1999 г., относно финансирането на общата селскостопанска политика ;
- Регламент на съвета (ЕС) № 1263 от 21 юни 1999 г., относно финансовия инструмент за ориентиране на рибарството (ФИОР);
- Регламент на съвета (ЕС) № 179 от 28 януари 2002 г., изменящ регламент (ЕС) № 2792/1999 г., относно подробните правила и норми за структурната помощ на Общността за сектора рибарство.

РЕГЛАМЕНТИ ОТНОСНО КОХЕЗИОННИЯ ФОНД:

- Регламент на съвета (ЕС) № 1264 от 21 юни 1999 г., изменящ регламент (ЕС) № 1164/94 г., относно създаването на Кохезионен фонд;
- Регламент на съвета (ЕС) № 1265 от 21 юни 1999 г., изменящ Анекс II към регламент (ЕС) № 1164/94 г., относно създаването на Кохезионен фонд;
- Регламент на съвета (ЕС) № 1386 от 29 юли 2002 г., относно подробните правила за прилагане на регламент (ЕС) № 1164/94 по отношение на системите за управление и контрол на помощта, отпускана от Кохезионния фонд, и процедурата за извършване на финансови корекции.

Регламент на съвета (ЕС) № 622 от 16 март 1998 г.

Регламентира помощта за страните кандидатки в рамките на стратегията за предприсъединяване и по-специално - за изграждане на капацитет за програмиране и планиране и създаване на партньорства за присъединяване.

Регламент на съвета (ЕС) № 1266 от 21 юни 1999 г.

Регламентира координацията на помощта за страните кандидатки в рамките на стратегията за предприсъединяване, изменящ регламент на ЕИО № 3906/89 за програма ФАР.

Регламент на съвета (ЕС) № 1267 от 21 юни 1999 г.

Регламентира създаването на инструмент за структурни политики за пред присъединяване ИСПА.

Регламент на съвета (ЕС) № 1268 от 21 юни 1999 г.

Регламентира подкрепата на общността за развитие на земеделието и селските региони в страните кандидатки от Централна и Източна Европа в предприсъединителния период – програма САПАРД.

Регламент (ЕС) № 2759 от 22 декември 1999 г.

Регламентира правилата за прилагане на регламент № 1268/1999 относно подкрепата на Общността за предприсъединителните мерки за развитие на земеделието и селските райони в страните кандидатки от Централна и Източна Европа в предприсъединителния период.

Регламенти, свързани със Структурните фондове:

Регламент на съвета (ЕС) № 1260 от 21 юни 1999 г.

Регламентира общите условия за Структурните фондове.

Регламент (ЕС) № 1783 от 12 юли 1999 г. на Европейския парламент и на Европейския съвет

Регламентира Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР).

Регламент (ЕС) № 1784 от 12 юли 1999 г. на Европейския парламент и на Европейския съвет

Регламентира Европейския социален фонд (ЕСФ).

Регламент на съвета (ЕС) № 1257 от 17 май 1999 г.

Регламентира помощта за развитие на селските райони от Европейския фонд за ориентиране и гарантиране на земеделието (ЕФОГЗ).

Регламент на съвета (ЕС) № 1258 от 17 май 1999 г.

Регламентира финансирането на общата селскостопанска политика.

Регламент на съвета (ЕС) № 1263 от 21 юни 1999 г.

Регламентира финансовия инструмент за ориентиране на рибарството (ФИОР).

Регламент на съвета (ЕС) № 179 от 28 януари 2002 г., изменящ регламент (ЕС) № 2792/1999 г.

Регламентира подробните правила и норми за структурната помощ на общността за сектора рибарство.

Регламенти относно Кохезионния фонд

Регламент на съвета (ЕС) № 1264 от 21 юни 1999 г., изменящ регламент (ЕС) № 1164/94 г.

Регламентира създаването на Кохезионен фонд.

Регламент на съвета (ЕС) № 1265 от 21 юни 1999 г. изменящ Анекс II към регламент (ЕС) № 1164/94 г.

Регламентира създаването на Кохезионен фонд.

Регламент на съвета (ЕС) № 1386 от 29 юли 2002 г.

Регламентира подробните правила за прилагане на регламент (ЕС) № 1164/94 по отношение на системите за управление и контрол на помощта, отпускана от Кохезионния фонд, и процедурата за извършване на финансови корекции.

Национални стратегии

- Стратегия за ускорено присъединяване към ЕС
- Стратегия за участие на РБ в Структурните фондове и Кохезионния Фонд на ЕС
- За модернизация на държавната администрация
- За електронно правителство
- Комуникационна стратегия
- Стратегия за децентрализация – проект
- НСРР

Стратегии на Европейския Съюз

- Европейско споразумение за асоцииране
- Лисабонска стратегия
- Стратегия от Гьотеборг
- Стратегия за устойчиво развитие на Европейския съюз: сегашно състояние и бъдеща ориентация
- Европейска рамка за оперативна връзка между институциите за предоставяне на общоевропейски услуги за електронно управление
- Новият Социален дневен ред на Европейския съюз

П Р И Л О Ж Е Н И Я

Приложение 1

Списък на някои инициативи/програми,
които имат отношение към регионалната политика

Програми на Европейския съюз		За планов период	
Инициатива	Коментар	2000-06 г.	2007-13 г.
	<i>Териториално сближаване</i>		
Interreg	Трансгранично (А), интеррегионално (В) и транснационално сътрудничество (С)	✓ (III)	✓
Good neighbourhood	Добросъседство чрез трансгранично сътрудничество	✓	✓
	<i>Градска политика</i>		
Urban	Възстановяване на кризисни градски райони	✓ (II)	✓
Tweening	Побратимяване между градовете и общините	✓	✓
Urbact	Мрежа на европейските градове (над 20 000 жит.)	✓	✓
	<i>Трансевропейски мрежи</i>		
TEN	Енергия и транспорт	✓	✓
TEN-T	Транспортна (вкл. трансгранична) инфраструктура	✓	✓
Marco Polo	Интермодален товарен транспорт	✓ (I) (2003-06)	✓ (II)
Save	Енергийна ефективност	✓ (II)	✓
	<i>Селско развитие</i>		
Leader	Развитие на селските райони	✓ (+)	✓
	<i>Околна среда</i>		
Life	Демонстрационни проекти по околна среда	✓ (III) ✓ (2000-04)	✓
Natura	Природни местообитания	✓ (2000)	✓
	<i>Социална политика</i>		
Equal	Борба срещу дискриминацията и неравенството на пазара на труда	✓	✓
	<i>Предприятия и иновация</i>		
Innovation	Иновации в предприятията	✓	✓
Promise	Информационно общество	✓	✓
PACE	Насърчаване на предприемачеството	✓	✓ (2006-10)
RIS	Регионални информационни системи	✓	✓
	<i>Наука и култура</i>		
RTD Framework programme	Рамкова програма за изследвания, технологии и развитие	✓ (6.) (2002-07)	✓ (7.) (2008-12)
Leonardo da Vinci	Образование и обучение	✓	✓
Socrates	Образование и обучение	✓	✓
Grundtvig	Мобилност в образованието и обучението (за възрастни)	✓	✓
Comenius	Участие на ученици от ЕС в общи действия	✓	✓
Erasmus	Висше образование в чужбина	✓	✓
Culture	Култура	✓ (2000)	✓ (2007)